

ПИЕР АЛСИЕТ

ТОЗИ, ЗА КОГОТО МЕЧТАЕХ

Превод от френски: Радка Крапчева, 1993

chitanka.info

ПРОЛОГ

Денят умираше. Беше потискащо задушно през май. Прохладата на индокитайската зима отдавна бе изчезнала и вече започваше сезонът на бурите. През целия ден цареше адска жегата и почти всяка вечер от юг се задаваха тежки, тъмни облаци, които сякаш идваха да донесат дъжд. Човек беше готов да се закълне, че дъждовните капки ще рухнат като порой, ще залейт миазми и зарази, чудодейно ще опреснят нажежения въздух. Илюзия! С настъпването на нощта излизаше вятър, който отнасяше облаците надалече... И скоро след това звездите заблестяха.

Убийствената горещина съвсем беше притъпила волята на Жил Шевриер и тази вечер повече от всякога чувствуваше тежестта на самотата. Изтегнат в хамака под верандата, с цигара в уста, той пиеше на малки глътки една топла смесица от лимонов сок, ром, захар и вода.

Ах, тази вода, която черпеха от извора и която след пет минути, макар и налята в глинен съд, ставаше блудкаво топла! Как би искал да пие ледена вода!...

Но това не беше нищо. Нищо не бяха и неудобствата на самотния дом, построен върху високи греди, за да бъде по-трудно достъпен за тигрите. Тази сламена къща с половин дузина други постройки, предназначени за жълтите работници и добитъка, представляваха „богато“ уреденото „Земеделско и горско дружество при Черната река“. Жил Шевриер беше заместник-директор, а директорът господин Мазан, малко уморен от живота сред тази пустош, прекарваше повечето време в Ханой.

И тъкмо това беше най-тъмната точка: напълно самотното съществуване.

О, първите опияняващи месеци! Непознатите места, всекидневните открития сред този почти девствен край, чудната флора на тропиците, ловът на тигри или кози в дивата гора, плуването по цели седмици с издълбаната от дънер лодка по Черната река, всичко това беше възпламенило въображението му и го изпълваше с възторг.

Но няколко месеца по-късно каква промяна! Първо, разликата между потискащото еднообразие на този живот и живота, който Жил Шевриер водеше в Париж, беше много рязка; второ, коварният климат започваше вече да го сразява; и най-после самотата, ужасната самота, по-непоносима от всичко. Защото често един бял човек сред своите жълти слуги е по-самотен, отколкото отшелникът в пустинята...

Жил извика:

— Хей, момче!

Жълтокожият анамит стана и приведе гръбнак.

— Човекът с пощата още ли не е дошъл?

Момчето поклати глава:

— Няма го още.

Жил повдигна нетърпеливо рамене.

— Веднага ми го доведи, щом дойде.

Анамитът се поклонил почитателно според обичая и се обърна. Европейецът стана бавно от хамака и за да залъже обзелото го нетърпение, започна да се разхожда по верандата. Но скоро, уморен да се върти като катеричка в клетка, слезе по стълбите и тръгна към пътя.

Минавайки край сламените къщички на персонала, той хвърли по навик един поглед. Беше време за вечеря. Работниците бяха събрани в най-голямото помещение. Те ядяха от малки панички ястия с ориз, бял ориз, сварен на пара. Освен това имаше месо, нарязано на съвсем дребни парченца, и риба, също на късчета.

Малко по-далеч се намираха жилищата, предназначени за семействата. Пред тях стояха голи дечурлига с надути от ориза коремчета. А често в стаята се виждаше мъжът, изтегнат на бамбуковото легло и пушещ опиум.

Жил отмина. Една дълга алея, обградена с палмови дървета, водеше към пътя, минаващ край Черната река. Почти веднага този път навлизаше в гората, станала още по-тъмна в този късен час, и Жил се спря.

Сега не беше подходящ момент да се разхожда без пушка, под покрива на дърветата скитаха и дебнеха тигри.

Преди няколко дни, привечер, не беше ли отвлечен почти пред очите му цял вол от един грамаден тигър? Впрочем за местните жители такова жертвоприношение на могъщия господар на джунглата беше съвсем естествено.

Младият мъж тръгна обратно. Сега между клоните на дърветата полъхваше лек ветреца и от раздвижените листа се понасяше тих шепот. На хоризонта се запалваше големият финален пожар на залеза. Пурпур и блясък заля тъмните облаци, които се пръснаха на всички страни. Ивици синьо небе, опръскани с всички тонове на индокитайското злато — бяло, зелено и пурпурно — се появиха като фосфоресциращи езера между плуващите облаци.

Известно време Жил съзерцава прекрасната гледка, почти всеки ден същата и все пак винаги нова. Най-после слънцето изчезваше и настъпваше часът, когато човек можеше да излезе без шапка, без да слънчаса. Обикновено по това време младият мъж оставаше изтегнат в шезлонга си, като наблюдаваше ослепителния залез и със задоволство усещаше приближаването на нощта, която все пак донасяше някакъв хлад след палещия ден.

Но тази вечер необикновена нервност го караше да се разхожда нагоре-надолу пред къщата си, без да има желание да се качи отново горе. Какво го измъчваше така? На какво се дължеше това трескаво нетърпение? На закъснението на човека, който донасяше пощата?

Да, техният раздавач бе закъснял. Обикновено Жил не се интересуваеше много от неговото идване. Какво можеше да му донесе? Делови писма, някой ред от господин Мазан, местния вестник. Но един път в седмицата идваше и пощата от Франция. Параходчето от Ханой оставяше пратките в Кобо, а от там ги взимаше човек от концесията на Мазан. От Кобо до концесията имаше два часа път по една стръмна пътека, която минаваше през най-гъстата част на гората.

Точно тази вечер човекът трябваше да донесе пощата от Франция.

— Това закъснение е необичайно — мислеше си Жил. — Обикновено раздавачът е тук преди залез-слънце. Дано не го е разкъсал някой тигър!

Но тутакси на устните му се изписа насмешлива усмивка:

— О, той е твърде слаб. Тигърът няма да хареса месото му... Впрочем какво ме интересува това закъснение!

Той се ядосваше сам на себе си за своето нетърпение. Не искаше да признае, че напоследък през дните, когато пристигаше поща от Франция, го обземаше напрежение, което изопваше нервите му и от

сутрин до вечер поддържаше у него почти болезнена раздразнителност.

— Вечерята е готова, господине.

В здрача момчето се кланяше пред него.

Жил се изкачи по стълбата на сламената си къща, влезе в средната стая и седна пред масата. Голяма ацетиленова лампа обливаше всичко с бяла светлина. Над главата му махаше леко ветрило, което едно момченце, седнало на пода, задвижваше, като дърпаше специално въженце.

Жил ядеше мълчаливо гозбите, които му поднасяше прислужникът. Вечната кокошка с ориз, консервираните зеленчуци, крем шоколадът и неизменните плодове — банани, кокосови орехи, ананас — се изредиха бързо, защото той нямаше апетит.

Тъкмо когато запалваше цигарата си, съобщи за пристигането на раздавача. Той беше местен жител, печен и препечен от слънцето като сушена риба. Потта бе залепила тънката дреха за мършавия му гръб. Още държеше в ръката си димящия факел, с който бе осветявал пътя си през гората, за да държи на разстояние хищниците.

Докато с много поклони и поздрави, с превит гръб и скръстени ръце той предаваше на белия господар очакваната поща, Жил заповяда на момчето:

— Попитай го защо пристига толкова късно.

Момчето обясни. Параходчето дошло с голямо закъснение поради повреда в машината. Мъжът тичал толкова бързо, колкото краката му позволявали, защото не било много приятно да се прекосява гората през нощта, но все пак невъзможно било да пристигне по-рано.

— Добре, свободни сте — каза Жил и отпрати и двамата туземци.

Щом остана сам, той разтвори пакета, който съдържаше, освен писмата от Ханой, вестници от Франция и един голям и тежък плик.

— Я гледай — каза Жил, — този почерк...

Пръстите му трескаво разкъсаха плика и извадиха едно писмо и една доста дебела тетрадка.

Писмото гласеше:

„Мой мили Жил,

Сигурно ще се изненадате, когато получите писмото ми, и ще се запитате защо ви пиша аз, а не Флориз. Дъщеря ми е болна и аз съм страшно разтревожена. Тя страда от опасна апатия, която я прави неспособна дори и за най-малкото усилие. Тя самата ме помоли да ви пиша вместо нея. Лекарят е озадачен. Никой орган не е засегнат, само общото състояние е лошо — пълен упадък, неспособност да реагира, ето какво ме плаши.

Бедното дете страда твърде много и вече е на края на силите си.

Към писмото ще намерите приложена и една тетрадка. Открих я случайно в гардероба на дъщеря ми, скрита между дрехите ѝ. Флориз спеше. Аз не съм любопитна и все пак някакъв неудържим подтик ме накара да отворя тетрадката, да прочета няколко страница и да я взема със себе си.

Отворих я отново, когато се прибрах в стаята си, и четох цялата нощ.

Изпращам ви тази тетрадка, която е дневникът на Флориз. Изпращам ви я, защото, струва ми се, такъв, какъвто ви познавам, или поне такъв, какъвто смятам, че ви познавам, вие ще я прочетете с вълнение. Тя ще ви разкрие всички чувства, които са трептели в сърцето на Флориз, откакто ви е срещнала. Тя крие в себе си един наивен и искрен любовен роман, който е останал недовършен. Развързката е във вашите ръце, Жил...”

Искрено ваша Лиз дьо Сент Аму

След като прочете това писмо. Жил отвори тетрадката. Почеркът, който изпълваше страниците, му беше добре познат. Той прочете няколко реда. После затвори внезапно тетрадката, стана и заповяда на момчето, което дремеше и дърпаше въженцето на ветрилото, да си отиде. Някаква внезапна възбуда бе го обзела. С тетрадката в ръка, той се разхождаше по верандата на сламената къща.

В ушите му звучаха цвърченето на щурците и шумовете на близката гора.

Жил угаси ацетиленовата лампа, запали едно фенерче и мина в спалнята. Там го постави до леглото под грижливо затвореното було против комари, легна, отвори тетрадката и започна трескаво да чете.

ПЪРВА ЧАСТ

I

Тази сутрин отворих прозорците си — беше сияен изгрев. По планините има още сняг, но вече е пролет! От гората долита зовът на кукувицата и сякаш рояци розови и бели пеперуди са накацали по прасковите и черешите! И видях със собствените си очи в градината ни един кос. Да, казвам ви, вече е пролет!

Обичам пролетта! Тя събужда в сърцето ми неизчерпаем извор на радост, който винаги малко пресъхва през зимата. Толкова е тъжна зимата в нашата голяма къща, където се срещат всички ветрове, които се гонят из долината! Още от октомври Мелани затваря всички стаи в северното крило. Мелани е на служба у нас от тридесет години и затова смята, че може да заповядва.

Салонът с удобните кресла и старото пиано, трапезарията, чиито прозорци гледат към реката и малкия водопад, остават цяла зима на разположение само на паяците. Аз се настанявам в малката стая над кухнята и прозорецът ми гледа към тъжно оголената зеленчукова градина. През целия ден баба, мама и аз прекарваме в библиотеката с ръкоделие върху коленете. Библиотеката е единствената стая в нашата къща, където може да се запали огън в камината, без човек да киха, да плаче и да кашля с часове от дима.

Впрочем каквото и годишно време да е, никога не е много весело да бъдем само четири самотни жени — баба, мама, Мелани и аз, когато нашата къща може да побере цял пансион. Къща? Изразявам ли се напълно правилно? Габизо е замък, истински стар замък, още от времето на... не зная точно на кого... и както замъците по приказките, има и малка кула.

Уви! Благородните господа, моите прадеди, които някога са живели тук в разкош, са успели постепенно да се разорят. Повечето от земите ни са били продадени, а като връх на всички нещастия дядо ми през целия си живот не направил нито една сполучлива сделка и мама се омъжила по любов за един капитан без никакво състояние. Сега и баба, и мама са вдовици. И понеже сме бедни, ние трите живеем почти мизерно в стария замък на дедите ни!

Нещастна? Далеч е от мен подобна мисъл. Моята прекрасна баба със снежнобели коси и сини очи и моята майка с нежно и тъжно лице правят всичко, за да отстранят от мен и най-малките грижи, които биха могли да помрачат челото ми. Как няма да бъде хубав животът ми край тях? Този живот, който не познавам още.

Разбира се, аз съм щастлива, но все пак няма ли нещо, което да желая?...

Ето на, снощи нашата котка донесе в краката ми малките си котета. Галих ги, докато тя се умилкваше и мъркаше около мен. Беше щастлива и горда.

Наистина, щастливи са котките като нея. От три месеца ние сме й намерили съпруг — чудесен, храбър котак, който обожава нашата пакостница, въпреки лошия ѝ характер. И ето че сега тя има малки прекрасни дечица!... Дали ще имам щастието да позная тези семейни радости, които сега тя изпитва?...

Да, трябва да призная, че понякога аз мечтая за един добър съпруг и за деца... И защо не?

Зестрата ми? Деветнадесет години и хубавичко лице!

Впрочем мама е на това мнение, а за другите не зная. Тя често ми казва:

— Колко приличаш на баба си, Флориз!

А пък когато гледам един портрет на баба ми от млади години, виждам, че кестенявите ѝ коси обграждат едно лице със съвършен овал и правилни черти... но кафявите ѝ очи ми харесват най-много от всичко...

Какво друго притежаваш? Добро настроение, пъргав ум и похватни пръсти. Възможно ли е с подобни качества да увеличи числото на незадоволените сърца?

— Отдавна мина времето, когато бедните момичета намираха добри и богати съпрузи — въздишаше понякога мама, която може би отгатваше мечтите на дъщеря си.

Мама сигурно има право. Ето на, не ме ли изоставят днес Жак и Жан-Луи Пуртау, моите мили другари от детство, сега, когато пред тях се откриват възможности за женитби с богати момичета?... Но в края на краищата нали винаги има изключения? Не зная защо, но съм убедена, че аз ще срещна мъжа на мечтите си, дори и да трябва да падне от луната.

Какъв ще бъде той? Представям си го млад, висок, слаб и тъмнокос. Той ще ме обича лудо, ние ще бъдем весели и щастливи и ще имаме точно толкова пари, колкото ще бъде необходимо, за да можем от време на време да правим приятни пътешествия със собствената си малка, но бърза кола. Пътешествията...

— Флориз, върви в градината да ми донесеш малко праз, защото, нали знаеш, аз с това лумбаго...

Свърши се, в миг ме свалиха от облаците... Мелани ме върна към плоската действителност.

II

Днес настроението ми беше малко понижено, когато видях, че дъждът безмилостно шибаше дърветата и разпръскваше в калта нежните им цветове. Помислих си, че често пъти животът постъпва така и с нашите мечти и се натъжих.

Но ето че Мелани се появи и остави пощата на масичката до баба.

Раздавачът пристига в Габизо, когато му е удобно. Във всеки случай не сутрин, когато би трябвало, а в повечето случаи следобед. Пътят, който води до нашето жилище, е стръмен и докато стигне до нас, Жоанес се отбива тук-там да си почине и естествено да изпие чашка вино и да размени някоя и друга приказка.

Ние получаваме „Фигаро“ за баба, „Еко дьо Пари“ за мама, а от време на време някой каталог, покана за венчавка или некролог, а още по-рядко — някое писмо...

И все пак аз винаги очаквах с нетърпение пощальона. Дори нещо повече: за мен часът преди неговото пристигане е един весел, крилат час... Първо, страшно обичам да чета и сега, когато съм изчела всички позволени и непозволени романи от библиотеката ни, следя с интерес подлистниците и разказите в двата вестника, които получаваме... И после, знае ли човек какво може да се крие в тайнствената чанта, която Жоанес разхожда из нашия край?...

— За бога, на какво се надяваш? — мърмори понякога мама, която явно започва да се плаши от моята склонност към фантазиране. — Уверявам те, няма никакви изгледи да получиш наследство от някой богат чичо.

Мама говори много мъдро, защото аз винаги оставам малко разочарована след минаването на раздавача. И наистина има ли смисъл да се зальгвам така глупаво!

Все пак винаги съм се надявала, че пощата ще ми донесе някаква хубава изненада... и ето че в края на краищата съм имала право...

— Я гледай, писмо от племенника ми Шансо — каза баба и измъкна от „Фигаро“ един дълъг плик.

Два чифта заинтригувани очи веднага се впиха в нея. Племенникът Шансо или чичо Фил, както го наричах аз, ни пишеше само за Нова година. През другото време дъщеря му Кристиан поддържаше връзка с нас, но тази връзка беше доста слаба, защото братовчедка ми проявяваше открито мързела си.

— Дано да не се е случило нещо лошо! — каза мама, която лесно отвърща на безразличието с обич.

— Лиз, прочети го, моля ти се. Филип има много ситен почерк...

Мама пое писмото и го прочете. Ставаше дума за нещо съвсем просто: чичо Фил трябваше да замине за Индокитай, за да провери лично състоянието на каучуковите си плантации, но не смееше да вземе със себе си Кристиан. Тя току-що се била съвзела от продължително боледуване. По тази причина той ни молеше да приемем Кристиан при нас, докато трае неговото отсъствие.

Кристиан в Габизо! Преди три години тя прекара лятната ваканция заедно с нас. Аз току-що бях напуснала пансиона и не бях пътувала дори из Франция.

Тя се връщаше от Индокитай. Весела, бърлива, мила, Кристиан ми описваше с удоволствие всичко, което беше видяла и изживяла: колониите, чудния живот там, излетите с кола, пътуването по океана, Коломбо, Сингапур...

Какво ли не бе видяла моята осемнадесетгодишна братовчедка! Слушах я със зяпнала уста и замаяна глава.

И ето че Кристиан щеше отново да дойде и пак да ме пренесе в онези приказни страни!

Сега тя живееше в Париж. Е, да, няколко месеца в годината... а през другото време отскачаше до Довил, Монте Карло, Флоренция или Балеарските острови... Гласът на баба прекъсна моите размишления:

— Все същата история... хората те търсят само когато имат нужда от теб.

— Кристиан загуби за пет години майка си и леля си — намеси се помирително мама — и не виждам на кои други, освен на нас, би могъл да я повери баща й...

— Е, може и да е така — промърмори баба, — но на нашите плещи ще се стовари голяма отговорност. Днес Кристиан не е вече дете, което можеш да накараш да ти се подчинява... Не забравяйте, че Филип й дава пълна, дори прекалена свобода... Не споменава ли той,

че ще дойдат с автомобил, който ще ѝ остави, за да се развлича! Тази играчка ми се вижда доста опасна. Ти и аз не можем да бъдем вечно вън от къщи и значи надзорът е невъзможен. Ако всичко върви добре — чудесно, но ако на Кристиан се случи дори и най-малкото нещастие, вярвай ми, Филип ще държи отговорни нас! Ще бъдем вечно на тръни... а ясно е, че тя ще иска да взема със себе си и Флориз...

— Това не е толкова страшно! — възкликна мама, която аз гледах умоляващо. — Не трябва да се приема всичко от най-черната му страна... И после, бих била доволна Флориз да се поразвлече малко.

Сражението ми изглеждаше спечелено. Аз имам вече опит и зная, че баба е страшна само на думи! Все пак за миг помислих, че всичко ще се развали, когато видях в библиотеката да влиза госпожа Пуртау, надута и важна, както винаги.

Не обичам госпожа Пуртау, въпреки че е приятелка от пансиона на мама и се е показвала много добра към нея. Може пък аз да съм лошата, защото и сега тя ни обсипва с овехтелите си старомодни рокли, с обувките, които ѝ убиват... и с неизчерпаемите си добри съвети.

Тя има слабост да дава съвети, особено на мен. Според нея аз получавам лошо възпитание. Да ме оставят да се скитам свободно по полето и да ми тъпчат главата с романи! Мама би направила много по-добре да събуди още отсега у мен вкус към всичко сериозно, дори и към себеотрицанието... Защото, нека да бъдем искрени, женитбата остава несбъдната мечта за момичетата без зестра като мен и един ден неминуемо ще бъда принудена сама да припечелвам хляба си.

Ето защо, когато видях госпожа Пуртау, аз се уплаших, че ще попречи на идването на Кристиан... тъй като преди три години бе казала, че братовчедка ми е много лош пример за мен... а баба само това и чакаше...

Но днес госпожа Пуртау беше погълната само от мисълта за женитбата на сина ѝ, Жан-Луи, с една много богата наследница. О, чудо! Нейните щастливи надежди я правеха толкова снизходителна, тя се застъпи за мен... и даже реши, че моята братовчедка, макар и възпитана прекалено свободно, е прекрасна! Освен това нейният баща беше щедър човек и присъствието на Кристиан под нашия покрив сигурно щеше да донесе известно облекчение в живота ни. Прочее трябваше да приемем без колебание.

III

Колко дълги ми се видяха последните дни! Все пак не съм скучала нито миг, защото мама и аз развихме голяма дейност, за да придадем на къщата летния ѝ изглед. От една седмица вече се знае: чичо Фил и Кристиан ще бъдат тук на двадесет и трети — утре!

Мелани беше възмутена, че нарушаваме обичайния ред и изпреварваме строго определената дата — 15 май. Тя вървеше по петите ни и мърмореше възмутено.

Но сега вече всичко е наред. Стаите миришат на восък и на цветя; капаците на прозорците са отворени, белите пердета трептят.

Боже мой, колко бавно върви часовникът! Ще дойде ли най-после утрешният ден?...

IV

Кога изминаха петнадесет дни от пристигането на Кристиан?

Колко хубава е станала братовчедката ми! Допреди три години русите ѝ коси бяха къси и прави като на момче, а сега падат на раменете ѝ на меки вълни. Кожата на лицето ѝ е гладка и прозрачна, а лакираните ѝ нокти ми приличат на малки екзотични миди. Какво щастливо разнообразие внася тя в моя живот!... Но най-много от всичко ми харесват разходките с автомобил, които са нещо ново за мене. Наистина, аз ли съм тази Флориз, която се носи всеки ден по пътищата?...

— Разбираш, нали — ми призна Кристиан още първата вечер, — трябва да прекарам шест месеца в този самотен край... но с колата по-лесно ще понеса изпитанието.

Разбирам... Каквото и да казва моята неспокойна братовчедка, тя не обича дивата природа. Тя предпочита един голям парк с грижливо прокарани алеи, с подрязани дървета, с лехи от редки цветя, с тенискорт, разбира се, всичко това не много далеч от някой голям град.

Кристиан пристигна с цяла колекция от рокли, много „прости“, но с астрономични цени. Тя изпада в ужас от паяците, от малките мишки и от гущерите, които са най-хубавото украшение на нашите стари стени. А за нея дъждовните дни са най-голямото мъчение, защото и книгите, и ръкоделията бързо ѝ омръзват.

Тогава ме съжалява съвсем искрено:

— Бедна Флориз! Бих полудяла, ако живеех тук затворена като теб!...

Е, да, разбирам я... Понякога не тъгувам ли и аз самата за нещо по-различно, което да отговаря на моята младост?... И все пак си обичам моето родно място. Не зная дали съдбата ми е да живея винаги тук, но чувствавам, че бих могла да се задоволя с този ограничен, но скъп хоризонт...

Но сега да се върна пак към залъгалката на Кристиан — една прекрасна осемцилиндрова тъмночервена кола, на която и братовчедка ми, и аз се радваме еднакво много.

Отначало баба оказа голяма съпротива:

— Слушай, Филип, нали нямаш сериозно намерение да оставиш тази грамадна машина на дъщеря си?

Но чичо Фил се засмя:

— Успокойте се, лельо Клер. Кристиан кара чудесно. Тя ни доведе от Париж дотук без никакво премеждие. Искаше да изпита издръжливостта си и не ми отстъпи кормилото нито за миг.

— Понякога и най-добрите пилоти и шофьори си счупват главите.

— Не, Кристиан е предпазлива, тя няма да си счупи нищо. И после, какво повече бих могъл да направя? Дъщеря ми постави ултиматум: „Или Индокитай, или колата“. И понеже не искам да я взема със себе си...

— Наистина, Филип, твоята слабост е смешна. Откога децата поставят условия на родителите си?...

— Но... от няколко години... поне при мене, лельо Клер. Боже мой! Кристиан е пълнолетна вече.

— Пълнолетна или не, тя е още дете и аз смятам, че не е разумно да я оставяме да скита сама...

Борбата беше забавна. Бяха изправени едно срещу друго някогашното и сегашното възпитание, плахото минало и дръзкото настояще. Следях с интерес това спречкване и исках победата да е на младите. Автомобилът щеше да ни вози далеч, щях да видя нови неща, да се забавлявам... Дали сега всичките ми мечти нямаше в миг да се сгромолясат?...

Но ето че Кристиан се намеси:

— Аз няма да бъда сама! Флориз ще ме придружава, но и вие също, лельо Клер, и вие, лельо Лиз. Ще видите колко е приятно. За десет минути ще бъдем в Лурд. Ще ви заведе там, когато пожелаете.

Лурд! Кристиан беше голяма хитруша. Тя знаеше да подхване баба и лея откъм слабата им страна.

Поклонението на това свято място беше за тях голямо удоволствие и ние всички отидохме в Лурд едва един ден след заминаването на чичо Фил. Ходехме после сутрин, следобед, вечер, както пожелаваше баба. После Кристиан ни закара в Жюрасон на гости на госпожа Пуртау в имението ѝ Розьоре. Преди това посещение ни

излизаше скъпо, защото отивахме с влака или автобуса, а сега с колата на Кристиан то беше една приятна разходка.

Но баба и мама, които не обичат нищо повече от креслата си вкъщи, скоро се умориха.

— Не е за нашите години... — заявиха и двете. Уплаших се, че баба ще се опита да задържи и мене, а Кристиан, с бащиното си разрешение, ще продължи да обикаля околностите.

Но бях се излъгала. Успокоена от явното самообладание и умение на младия ни шофьор във фуста и твърде добра, за да ме лиши от подобно удоволствие, тя ме остави да придружавам моята палава братовчедка, която сякаш е обладана от някакъв демон. Нито един ден тя не се е спряла у дома.

И ето, сега пътищата се разгъват като ленти пред моите очаровани очи. Времето е хубаво и приятно за разходките ни.

Ние често се носим край реката, която сякаш се надпреварва с нашата кола, минаваме през слънчеви долини и сенчести дефилета...

И винаги от всички разходки аз се връщам с пламнали страни, светнали очи и разказвам... разказвам...

Милата баба е само привидно строга и сините ѝ очи се усмихват благо, когато говоря. Изглежда, че моите описания събуждат у нея стари спомени.

— По мое време младите момичета се разхождаха на коне и някой възрастен винаги ги придружаваше... Аз излизах с нашия коняр, стария Батис... и една сутрин се озовах случайно пред Габизо...

— Какъв хубав замък! — казах аз. — За първи път го виждам.

— Това е замъкът Габизо, госпожице.

— Кой живее там, Батис?

— Много почтени хора, госпожице. Една стара дама и двамата ѝ сина. Дори в този миг единият от тях, господин Анри, поздравява госпожицата.

Шест месеца по-късно аз се омъжих за него...

Когато, преди да се прибера да спя, целунах мама, тя ми каза:

— Флориз, не забравяй, че часовете, които изживяваш сега, ще бъдат краткотрайни и че твоят живот на бедно момиче отново ще започне... Не бих искала после да съжаляваш прекалено много...

От какво се страхува мама?... Аз имам здрава глава.

V

О, ако мама знае, само ако знае, че главата на дъщеря ѝ почва вече малко да се замайва...

Но нека да внесе известен ред в моите мисли.

От три дни ситен, продължителен дъжд се бе спуснал като мрежа пред нашите прозорци.

Обикновено понасям лесно това време и никога не скучая... Може би имам дарбата да намирам добрата страна на всяко нещо.

Вали... аз се ровя из библиотеката, довършвам едно отдавна започнато ръкоделие, седя край камината и си играя с котката и котенцата ѝ...

Но за Кристиан дъждовното време е непоносимо мъчение.

— Ужасно! Не мога вече... струва ми се, че съм в аквариум.

От два дни тя се старае да преодолее съпротивата на баба.

— Лельо Клер, човек може да се разхожда с кола по всяко време.

— Да, ако е наложително... но в случая съвсем не е необходимо.

— Уверявам ви, че ще побеснея. Позволете ни да отидем поне до По. Няколко километра не са нищо...

— Нима не можеш да стоиш спокойна двадесет и четири часа.

— Двадесет и четири часа! От три дни вали и един бог знае кога ще престане този проклет дъжд.

Кристиан изглеждаше толкова нещастна, че мама, винаги добра, се смили над нея и се опита да ѝ помогне.

— Още няма никакви новини от Амели Пуртау — каза тя. — Започвам да се безпокоя. Беше обещала да ме държи в течение на преговорите за женитбата на Жан-Луи. Няма да е зле децата да отидат до Розьоре, за да видят, какво става там.

Предлогът беше добър и най-после баба даде съгласието си.

— Ставай бързо — викна ми Кристиан. — Тръгваме веднага.

Но щом се озовахме в колата, тя каза:

— Слушай, нямам желание да умирам от скука в Розьоре. В къщата е приятен само мъжкият елемент, а Жак и Жан-Луи са през

целия ден заети в По... Ще останем само половин час и после ще отскочим до По... Ще хапнем в някоя сладкарница...

Всичко се нареди точно както искахме. По някаква случайност госпожа Пуртау малко преди нашето пристигане бе тръгнала за Габизо и следователно ние можехме свободно да разполагаме с времето си.

Обзета от слабо угризение на съвестта, предложих да се върнем вкъщи, но Кристиан дори не ми отговори, а подкара направо към По. Няколко минути по-късно ние бяхме там, седнали в една сладкарница.

Тъкмо ни сервираха една чиния, пълна със сладки, избрани от лакомата ми братовчедка, когато тя възкликна с пълна уста:

— Нима е възможно!

Проследих погледа ѝ и моите очи останаха приковани в един мъж, седнал на близка маса. Той стана и се запъти към нас. Къде бях виждала това матово, съсредоточено лице, тези тъмни очи с мек поглед? Къде бях слушала този плътен глас?

Боже мой! Да, това беше той. Може би не беше толкова висок, но все пак не мога да не позная замислените и нежни очи, които толкова пъти са ми се усмихвали... и особено гласа, с който съм разговаряла тайно и дълго...

Да, от кръв и плът пред мене стоеше мъжът на моите мечти, появил се сякаш по някакво чудо.

В това време Кристиан ни представи един на друг:

— Моят приятел: Жил Шевриер, братовчедка ми: Флориз дьо Сент Аму.

Протегнах несъзнателно ръка; топлият поглед ме обгърна, както в мечтите ми, гласът прошепна:

— О, вие сте прекрасна!...

Господин Шевриер седна при нас да изпие чаша чай... Боже мой! Колко ли глупава съм му се видяла!...

Все пак прекарах приятни и вълнуващи мигове!

Кристиан отрупваше с въпроси нашия неочакван гост. Той ѝ отговаряше и аз го слушах унесено. От време на време господин Шевриер се усмихваше и очите му се спираха на мене тъй настойчиво, че се смущавах. А когато ме питаше нещо, аз отговарях тъй плахо, че миг след това се ядосвах сама на себе си.

Повечето време разговаряха Кристиан и нейният познат, а аз ги слушах. От думите им разбрах, че Жил Шевриер е писател. Говориха

за Париж, за литератори и музиканти, чиито имена бях срещала по вестниците... Най-после споменаха някакви приятели, за които Шевриер бе наел една вила в Аржюлес, където и той самият щял да прекара част от лятото.

— Чудесно! Значи ще бъдем съседи! — възхити се Кристиан.

И от всичко, което чух, не запомних нищо друго, освен това, че ще се видим отново!

Ще се видим отново! Защо при мисълта за тази възможност сърцето ми започва да бие лудо?...

— Поздравявам те, никога не съм виждала Шевриер толкова запален — ми каза Кристиан, когато към шест часа нейният приятел ни напусна със съжаление...

— Запален?

— Ей че невинност! Нима ти не забеляза, че той те поглъщаше с очи?

И като ми се закани с пръст, Кристиан добави:

— Само че, предупреждавам те, в случай че има взаимност: с него никога не е на сериозно!

Аз повдигнах рамене:

— Смяташ ли, че това ме интересува?

Не, не ме интересува, разбира се... и все пак какво ли би било да бъдеш обичана от него...

Преди малко, когато се прибирахме в стаите си, зададох на Кристиан колкото можех по-безразлично въпросите, които изгаряха устните ми: „Какво е писал Жил Шевриер? Какъв е той всъщност? Какво го е довело в По? Може би желанието да бъде по-близо до Кристиан?... Но защо с него «никога не е на сериозно»?“.

Братовчедка ми подробно ме осведоми. За нея Жил Шевриер беше близък приятел, но срещата в По бе съвсем случайна. Той притежаваше рядка писателска дарба. Дошъл в нашия край да пише новата си творба... Страстно обичал да пътува...

Сега Шевриер щеше да прекара лятото заедно с приятелите си Сервал, у които Кристиан се запознала с него. Те бяха богати и малко превзети хора, но обичаха хората на изкуството и особено младите дарования, които имаха слабост да откриват и покровителствуват. Жил Шевриер беше издавал стихове и есета, но за нещастие пишеше малко. Той беше чудесен човек, в когото жените лесно се влюбваха. Все пак

Кристиан не се бе поддадала на общата слабост... може би защото нямаше склонност към флирта... пък и имаше ли смисъл да отива с отворени очи направо към едно разочарование?... Да, разочарование, защото Шевриер не беше от тези, които се спират за дълго на едно място.

— И той никога няма да се установи някъде, бъдете сигурна — заключи убедително братовчедка ми.

О, никога... Много силно казано!

VI

Тази година двойка лястовички строят гнездото си под моя балкон. Те не са никак страхливи и не се плашат, когато стоя на прозореца и ги наблюдавам. И тази сутрин, докато следях унесена тяхната работа, чух отдолу да ме вика мама:

— Флориз...

— Какво има?

— Готова ли си?

— Какво? Време ли е вече?

— Да, приближава десет часът. Кристиан изкара колата. Сложи си новата рокля. От черква ще отидем направо в Розьоре.

Десет часът! На черква, в Розьоре! Трябва бързо да подреда косите си и да облека роклята на цветчета. Днес в Розьоре има прием. Госпожа Пуртау приема третата неделя от всеки месец и тогава в нейните салони се изнизва цветът на обществото на Беарн. Тя прошепна на ухото на мама, че ще дойде и възможната годеница на Жан-Луи.

Кристиан, която е закачлива като сврака, ме уверява, че ще ни се удаде случай да се посмеем. Аз не обичам подобни светски събирания и хиляди пъти бих предпочела една малка закуска в някоя сладкарница на По... Кристиан ми даде есетата на Жил Шевриер. Прочетох ги... Дали ще видя автора им?... Дали той би могъл да ме обикне?...

VII

Боже мой, какъв забравим ден! Какви чудни хоризонти се разкриват внезапно пред мене! Страх ме е... Може би моята радост и моите надежди ще бъдат краткотрайни... Но нека поне да ми остане споменът.

Към четири часа салоните на Розьоре се изпълниха с гости. Около камината бяха насядали старите дами. Сред тях баба със сивата си кадифена рокля и бялата си коса съвсем приличаше на маркиза. А щом погледнах мама, веднага разбрах, че тя страшно скучаеше.

В един ъгъл Жак и старите господа разискваха върху „положението“.

Кристиан и аз стояхме до един прозорец. Жан-Луи бе завел повечето от младите момичета на тенис. Без съмнение там беше и богатата наследница, която той се надяваше да завладее.

— Боже мой! — въздъхна по едно време Кристиан. — Каква ледена атмосфера.

Аз не отговорих нищо, защото точно в този миг госпожа Пуртау гледаше към нас! Но моята непоправима братовчедка продължи:

— Колко скучаещ вид имат горките дами! Виж, дори и леля Клер и леля Лиз изглеждат смразени. Да им предложим някоя игра, за да ги оживим...

Едно младо момиче, което стоеше до нас, ни погледна гневно.

— Мълчи, Кристиан.

Но тя възкликна възмутено:

— Да мълча! Тогава би било съвсем ужасно!

— Моля ти се, Крист...

Но аз не довърших... Кого виждах на другия край на салона?... Жил Шевриер?...

Той в Розьоре!... Халюцинация? Чудо! Останах като вцепенена... но сякаш някакво дяволче шепнеше на ухото ми: „Той е дошъл заради тебе, да, заради тебе“. И боже мой, аз имам силно желание да му повярвам, защото зная връзките на баронеса Дьо Пуртау и зная, че тя не обича хората на изкуството, защото преди

известно време Жак искаше да се отдаде на литературно творчество... Но може би пък Шевриер е приятел на Жак?...

Всички тези мисли преминаха само за миг в главата ми и ето че Кристиан ме улови за ръката.

— Ще дойдеш ли?

— Къде?

— Да поприказваме с Шевриер.

Възхитих се на дързостта ѝ, но все пак я последвах с разтуптяно сърце.

Ръкувахме се сърдечно и получихме обяснение за тази неочаквана среща: господин Шевриер гостува в По на госпожа Д'Андийе, приятелка на неговата майка и приятелка на домакинята. Следователно той беше доведен от госпожа Д'Андийе.

Госпожа Пуртау посрещна новодошлите с любезна, светска усмивка, но предполагам, че не беше много доволна от свободата, която си бе позволила госпожа Д'Андийе... При това смехът на Кристиан изпълваше целия салон...

— Флориз — каза внезапно братовчедка ми, която не се стесняваше от нищо, — трябва да представим господин Шевриер на баба ти и майка ти. Моите лели, драги приятелю, са най-сладките лели в света.

— Не се съмнявам — съгласи се Шевриер, като ме гледаше.

Аз не бях съвсем спокойна. Не знаех как ще се отнесат към него баба и мама. Те научиха за срещата ни в сладкарницата. Мама тогава не направи никаква забележка, защото сигурно бе забелязала щастливото ми изражение, но баба не скри недоволството си.

За щастие баба бързо беше завладяна и сега, като размисля, съзирам обяснението на тази лесна победа. Някога тя сигурно е получавала много комплименти и трябва да е останала чувствителна към тях. А кой друг по-добре от господин Шевриер можеше да се показва едновременно тъй почтителен и любезен?

Почувствувах, че се изчервявам от радост, но в това време мама ми каза:

— Скоро ще поднесат чая. Намери Жак и му кажи да доведе младите в трапезарията. Ти знаеш, че Амели разчита на тебе за тези дребни неща. Ще помогнеш после при поднасянето на чая и сладките.

Поднасях чая, сандвичите и дребните сладки заедно с Кристиан и още две-три други момичета.

По едно време започнах да се питам толкова ли е лаком Жил Шевриер, та постоянно се оказва на пътя ми?

И ето че най-после той ми каза:

— Мога ли да ви задържа за пет минути, госпожице?... Знаете ли, че дойдох тук само заради вас?... Имах голямо желание да ви видя отново...

Мълчание.

— Да, госпожа Д'Андийе спомена и вашето име, когато изреждаше обичайните посетители на Розборе. Аз веднага помолих да я придружа, като обясних, че за мене ще бъде много интересно да се запозная с тази среда на провинциални благородници.

Искаше ми се да избягам, но стоях като вцепенена. Колко ли глупава съм изглеждала така, навела нос над чинията със сладки, за да скрия смущението си!

Вероятно Жил Шевриер забеляза неудобното ми положение, затова каза:

— Госпожице, позволете ми да взема чинията. Ето, ще я оставя тук на масичката. Няма смисъл вече да поднасяте сладки — всички са преситени. Виждате, гостите се пръскат вече. Нека да ги последваме, искате ли?... Да отидем в парка.

Наистина около нас салоните започнаха да се изпразват. Повечето от младите мъже и девойки отиваха към тенискорта. Забелязах, че Кристиан се отдалечаваше по една сенчеста алея заедно с един приятел на Жак и съжалих, че нямам свободното държане на братовчедка си!

— Но...

— Какво? Страхувате се да не ви мъмрят? Толкова ли са строги баба ви и майка ви?

— Строги! О, не, те са много добри.

— Противното би ме изненадало. Те са много интересни жени и аз мога само да ви завиждам, че сте отрасли между тях. Майка ви има някакъв чар, на който човек веднага се поддава, а баба ви е просто прекрасна. Вече не се учудвам, че сте... това, което сте.

Ново мълчание. Господин Шевриер ме поведе към градината след група млади хора, но после сви вляво из алеята, по която преди

малко се бе отдалечила Кристиан.

Познавам добре целия парк. Слизахме към един игрив поток, с който граничеше имението на госпожа Пуртау.

— Няма да ми се сърдите — започна спътникът ми, — ако ви кажа, че днес ви намирам за още по-хубава с тази пролетна рокля, ако изобщо може да бъдете по-хубава от това, което сте.

— О — възкликнах аз глупаво, — роклята ми е толкова евтина.

— Може, но добива стойност на вашите рамене... Цената не е от значение. Понякога цветът на шипката е по-прекрасен и от най-гордата роза. Тази рокля, колкото и да е евтина, ви стои прекрасно, госпожице... госпожица Флориз, струва ми се.

— Да.

— Името ви е хубаво.

— По-скоро е старомодно... и малко смешно...

— О, не, името е много хубаво и ви подхожда.

Разхождаме се бавно. Жил Шевриер ме разпитва за Габизо, за живота ми и за вкусовете ми. Нима не се познаваме отдавна, а само от няколко дни? Не мога да се позная. Аз съм тъй дива и сдържана, а към този човек изпитвам неочаквано доверие! Бъбря непрекъснато и странно нещо — нашите вкусове като че съвпадат...

Но внезапно неговият настойчив поглед ме накара да млъкна. Ние стояхме неподвижни, изправени един срещу друг сякаш в очакване. После Жил Шевриер заговори. Какво ми каза той? Че се радва, задето ме е срещнал, че веднага съм го пленила, че съм изпълнила мислите му... че се изненадал, когато открил, че съм точно такава, за каквато е мечтал.

За първи път слушах подобни думи... Слушах с наслада и не откъсвах очи от водата, която се плъзгаше между камъчетата.

— Я гледай каква среща!

Подскочих. Кристиан се приближи към нас. Очарованието изчезна... и вече не се върна, защото Кристиан ни раздели... Всъщност не, то не е изчезнало нито за миг от сърцето ми. Там звучат още чутите думи, там е отпечатан един разтапящ поглед... Боже мой, какво ми става, само ако мама узнае... И все пак аз не се лъжа, днес ме докосна ласкавото крило на любовта.

Любовта!... Толкова ли е страшна тя? Толкова ли е неразумно да оставям свободен полета на лудите ми надежди?...

Кой драска на вратата ми като мишка? О, Кристиан... Кристиан току-що си отиде. Ето приблизително нашия разговор:

Тя (*по пижама*): — Какво! Полунощ, а още не си се съблякла. Ако леля Клер те види... Забелязах, че прозорецът ти свети и това ме изненада. Аз не мога да заспивам рано, но обикновено ти задрямваш още в девет часа. Мога ли да знам какво правиш?...

Аз (*като скривам тетрадката и писалката*): — Хм... Нищо...

Тя: — Тогава сигурно си гледала звездите и си мечтала. Така и предполагам. Хайде, кажи истината... За кого мечтаеше?... За Шевриер?...

Аз: — За Шевриер?... Откъде ти хрумна?

Тя: — Отникъде! Познавам тебе, познавам и Шевриер. Явно не ти е говорил само за времето и цветята, докато се разхождахте сами по алеята.

Аз (*засегната*): — А ти не се ли разхождаше сама с приятеля на Жак?... Аз само последвах твоя пример.

Тя (*смее се*): — Не си на прав път. Този господин, когото Жак ми представи, искаше да го препоръчам на татко, който би могъл да му бъде полезен в Сайгон... защото, забравих да ти кажа, че след няколко дни той заминава за Индокитай. Виждаш, в цялата работа няма нищо опасно. Но аз не дойдох да се разправам с тебе, а исках само да ти кажа: признаваш или не, ти отдавна мечтаеш за Шевриер. Забелязах го още след първата ви среща. Ти веднага глътна въдицата. И ето, днес го видя отново. Той започна веднага да те ухажда и завладяването на твоето малко сърчице върви с бързи стъпки. Хайде, не се сърди, по-добре признай, че съм отгатнала всичко.

Аз (*обезоръжена*): — Може и да е вярно.

Тя: — Впрочем и Шевриер не ми изглежда по-малко увлечен. Слушай сега добре: аз първа бих се радвала, ако мислех, че всичко това ще има добър край, но откровено казано, не го вярвам. А пък ти ми беше казала, че искаш да се омъжиш...

Аз (*отново враждебно настроена*): — Е, та какво?... Ти никога ли не си мислила за женитба?...

Тя: — Да, но не като тебе. Тази мисъл не ме преследва тъй упорито. Напротив, казвам си, че колкото по-късно дойде женитбата, толкова по-добре ще бъде. Сега животът ми е свободен, щастлив,

разнообразен и искам да му се наслаждавам колкото е възможно по-дълго.

Аз: — Това е егоизъм.

Тя: — Може би. Ти бързаш повече от мене и аз те разбирам. Колкото и да си щастлива в Габизо, съществуването ти тук е безкрайно отегчително... И все пак няма смисъл да се залъгваш с Шевриер, само ще изживееш едно разочарование. Той се влюбва в хубавите жени, но никога не мисли за женитба. Сам го признава. Впрочем така е по-добре, защото не мога да си представя, че от него става добър съпруг.

Аз (нервно): — Значи ти смяташ, че съм изградила вече отначало докрай един роман, чийто герой е господин Шевриер?... Какво въображение, мила!

Тя: — Не мисля нищо, исках само да те предупредя. Това е всичко. Лека нощ, Флориз, спи добре.

Аз: — Лека нощ, Кристиан.

И братовчедка ми излезе от стаята.

Несъмнено Кристиан има право и като добра приятелка иска да ме предпази от грешна стъпка... И все пак една лоша мисъл ми мина през ума. Не ме ли предупреждаваше тя прекалено усърдно? Дали зад думите ѝ не се криеше някаква сподавена ревност? Дявол да го вземе! Тя изглеждаше много доволна от неочакваната среща с Шевриер... и колко фамилиарно се държеше с него... Но не, може би всичко това беше само обикновено приятелство. Кристиан е откровена и аз греша, като я подозирам в такива долни сметки. Струва ми се, че ако сърцето ѝ беше засегнато, тя щеше да ме предупреди без заобикалки. Да прикрива и премълчава не е присъщо за нея.

За мене ще бъде по-добре да обуздам възторга си и да подрежа крилата на илюзиите си. Трябва да бъда благоразумна и да не се поддавам на никакви изкушения. Занапред ще приемам хладно комплиментите на Жил Шевриер.

VIII

Дните се нижат бързо един след друг. Полето изгуби пролетната си прелест. Цветният сняг изпада от дърветата. Пъстрите цветя по поляните прецъфтяха и лятото вече изопна зелените си килими. Селяните, забавени в работата си от продължителните дъждове, плъзнаха по нивите.

В гнездото, свито близо до моя прозорец, се подготвя голямо събитие. Отгатвам го по търпението, с което женската лястовичка седи вътре и не се помръдва от мястото си. Около нея подскача съпругът ѝ и чурулика нежно.

През хубавите дни ние продължаваме да се разхождаме с колата, но вече не сме имали никаква случайна среща... Но дори да имаме, какво от това? Аз го казах вече на Кристиан... Сега комплиментите на Шевриер няма да ме смутят!

IX

Флориз, Флориз, винаги ли тъй твърдо ще изпълняваш решенията си?

— Добри ли са новините от Сайгон? — запита днес мама, когато Кристиан дочете писмото си.

— Относително. Татко се оплаква от горещината. Той е пристигнал там по най-лошото време. Топлият сезон бил към края, но дъждовете още не започвали и атмосферата била ужасна. Като добър баща, се радвал много, че ме е оставил да дишам чистия въздух на Габизо.

После Кристиан добави:

— Получих и няколко реда от Мари-Франс Сервал. Родителите й са се настанили вече във вилата при Аржюлес, наета от Шевриер. Тя ми пише да отида да я видя. Днес времето е хубаво и следобед може да отида дотам... Ще ме придружиш ли Флориз?

Погледнах учудена братовчедка си. От един месец тя не бе споменавала нищо за Шевриер и за техните общи приятели, които щяха да летуват наблизко. Мислех, че постъпва така от благоразумие и не смеех нищо да я питам. Правех похвални усилия, за да отстраня от себе си дори спомена за краткотрайната ми слабост... И ето сега изведнъж това предложение...

— Какви хора са семейство Сервал? — попита мама.

— Наши приятели, които ще прекарат тук лятото.

— Струва ми се, че господин Шевриер, писателят, който ни беше представен в Розьоре, спомена името им.

— Възможно е. Той ги познава.

— Доколкото си спомням, той каза, че ще прекара лятото заедно с тях?

— Да. Сервал обичат да приемат хората на изкуството. Впрочем те имат и необходимите средства. Господин Сервал е извънредно богат човек...

— Върви, ако искаш — прекъсна я мама толкова рязко, че аз се учудих, — но остави Флориз тук. Момиче с нейното положение не е на

мястото си в тази богата среда. Мелани иска да ѝ се наберат черешки, за да свари сладко. Флориз ще свърши тази работа. Това ще е по-полезно за нея, отколкото да излезе с тебе.

Аз съм смешно чувствителна и вече усещах, че съм готова да заплача. Естествено не се надявах на нищо, знаех що за човек е Жил Шевриер... и все пак мисълта да го видя отново ми беше приятна... И дали сега Кристиан щеше да отиде без мене у приятелите си?...

Но ето че ми се поднесе нова изненада. Братовчедка ми е буйна и е свикнала да налага волята си, без да среща съпротива. Тя се разсърди. Черешите можеше да наберем двете след един-два дни. Приятелката ѝ настояваше да отиде и аз на гости. Ако аз останех, щеше да остане и тя. И в края на краищата защо да ме лишат от едно невинно удоволствие?

Мама е тъй слаба, а баба беше в стаята си и не дойде да я подкрепи. Тя отстъпи, но сякаш със съжаление.

— Слушай — каза ми Кристиан няколко минути по-късно, докато се качвахме горе, за да се облечем, — ти ще видиш отново Шевриер. Аз не исках тази среща, но за един месец той ми е писал вече шест пъти и във всяко писмо повтаря, че иска да те види. Съмнявам се, че чувствата му са толкова сериозни, колкото твърди, но все пак кой знае?... И после, Мари-Франс наистина настоява да те заведе при тях... Само обещавай ми, че ще бъдеш разумна и няма да си въобразяваш нищо.

Обещах. Но колко по-лесно е да обещаеш, отколкото да изпълниш!

Видях отново Жил Шевриер. Видях го в прекрасното имение, което е избрал за своите приятели. Къщата е кокетна, със селски мебели и тапети на цветя. В потъналата в зеленина и цветя градина има кладенец, а гледката към долината е чудесна...

— Само един поет би могъл да открие това кътче — уверява Мари-Франс.

Видях го сред тази богата среда, която плашеше моята страхлива майка. Той беше заобиколен от госпожа Сервал и още две-три млади, елегантни и хубави момичета, които явно го ухажваха. Те се интересуваха от неговите вкусове, от неговите схващания и мнения и се стараеха веднага да ги възприемат. Той разговаряше небрежно с тях,

очите му гледаха нежно моята мълчалива личност, глътнала си езика от стеснение.

Видях го насаме само за няколко минути в една от алеите на парка. Какво ми каза той?

Моят образ го преследвал и нищо не можело да откъсне мисълта му от мене. Аз съм разклатила всичките му егоистични схващания за живота... Той още не можел да вникне ясно в себе си, но може би скоро щяло да зависи само от мене дали той ще направи решителната стъпка към един нов живот...

Напразно се стараех да бъда „разумна“. Но как да не мечтая?... Сигурна съм, че признанията, които чух днес, не са само игра на богатото въображение на един поет. Те звучаха дълбоко и искрено.

На връщане разказах всичко на Кристиан. Тя продължава да бъде недоверчива.

Х

Тази сутрин мама влезе в стаята ми.

— Какво правиш, Флориз? Мина един час, откакто Мелани те помоли да ѝ занесеш зеленчуци за супата.

Подскочих. Мелани, супа... Бях забравила напълно. Какво правя?

Цялата нощ валя и сега, освежена и блажена, природата очакваше ласките на слънцето, което се смееше и още се бавеше по върховете на планината.

Облегната на прозореца, гледах жадно към полето и напразно търсех в неговата свежест облекчение за обзелата ме тревога. Тополите край брега на реката приличаха на златни свещници, диаманти блестяха по тревата, лястовичките се спущаха като стрели след мушиците и пеперудите, но аз оставах безразлична към всичко, защото бях погълната от собствените си чувства.

— Слушай, мойто момиче — продължи мама. — Часът е десет, а стаята още не е оправена. Не мога да те позная вече. Ти ли си същата, която ставаше толкова рано преди и така обичаше да помагаш на Мелани. Може ли да ми кажеш за какво мислиш, за какво мечтаеш, облегната така на прозореца?

Приблжих се към мама, сякаш за да правя признание, но после изведнъж се разколебах. Досега не бях имала по-добра приятелка от собствената си майка... но щях ли да посмея да ѝ изповядам моята тъй нова и тъй силна любов?...

Жил и аз... Впрочем колко пъти сме се виждали?... В сладкарницата, в Розьоре, във вилата на Сервал, онзи ден и компанията на излет до долината Барету и вчера отново и По, в парка Бомон, където една открадната целувка...

Поклатих глава и се опитах да избягам:

— Мелани чака зарзавата за супата, ще изтичам до зеленчуковата градина.

— Занесох на Мелани всичко, което ѝ е необходимо за супата. Седни тук да си поприказваме.

Мълчание. Но мама ме прегърна толкова нежно, че неволно признанието се изтръгна от устните ми:

— Мамо, не трябва да ми се сърдиш... Спомняш ли си за Жил Шевриер?... Аз го обичам.

— Зная, мойто дете.

— Знаеш... ти...

— Но да. Уверявам те, не е необходимо да бъдеш голям психолог, за да го отгатнеш.

Попитах тревожно:

— Тогава... и баба ли знае?

— Не вярвам. Баба ти е уморена и повечето време прекарва в стаята си... сигурно не е забелязала. Впрочем по-добре е тя нищо да не предполага, защото сигурно няма да одобри.

— Защо? Аз срещнах Жил и го обикнах. Възможно е да се оженим. В това няма нищо престъпно, нали?

— Разбира се, че няма. Аз ще ти призная, че въпросът за твоето бъдеще често ме е измъчвал. Отдавна съм отгатнала, че нямаш желание да останеш стара мома, а пък не е лесно да се омъжиш при сегашното положение и при усамотения живот, който водим... Не, няма да е лесно. Но ти си още много млада, имаш доста време и аз се тревожа, че пламваш твърде бързо... Защото, бих искала да се лъжа, но господин Шевриер не мисли сериозно да се ожени за тебе. Струва ми се, че той се забавлява с тебе, както котката с мишка... и страхувам се, скоро малката, доверчива мишка може да бъде изоставена, наранена и нещастна...

— Попитай Кристиан! И тя мислеше като тебе, и тя ме предупреждаваше да се пазя... Но сега е на по-друго мнение.

— Току-що говорих с Кристиан. Наистина братовчедка ти признава, че е била малко прибързана в преценката си. Досега е смятала господин Шевриер, макар и много симпатичен, за непостоянен човек, неспособен дори и на тридесет и две години да води редовен живот. По тази причина е решила, че той може да бъде опасен за едно впечатлително и сантиментално момиче като тебе, което лесно приема мечтите си за действителност. Но ето че днес тя го вижда дълбоко, сериозно влюбен. Въпросът сега е ще се реши ли той да направи това предложение за женитба, което ти очакваш? Тя не смее да го твърди, нито да го отрече. Аз обаче, като предпазлива и бдяща майка, казвам

нещо повече: трябва ли да се желае нещата да стигнат дотам? Размисли. Ако господин Шевриер е непостоянен, той ще си остане непостоянен. И после, какво е материалното му състояние? Ти нямаш нищо. Какво има той? Какво печели с перото си?... Всъщност сега-засега няма какво повече да задълбочаваме въпроса. Но запомни, Флориз... Най-важното не е да се омъжиш, а да се омъжиш добре!

— Ти не познаваш Жил Шевриер. Той е добър и честен. Щом се обвързва с обещания и поема отговорности, ще има твърдото желание да ги удържи и изпълни докрай. Повярвай, мамо, жената, която се омъжи за него, ще бъде щастлива. Ето защо... моля ти се... остави ме да следвам пътя, който съм си избрала...

— Мое бедно дете... а ако след няколко дни или след няколко седмици от всички тези чувства не ти остане нищо друго, освен едно горчиво разочарование?

— Толкова по-зле за мене... Тогава ти ще ме утешиш.

XI

Днес, когато отидох във вилата на Сервал, останах с впечатлението, че студен душ ме заля от главата до петите.

Една непозната беше с Жил в салона. Тя седеше на едно кресло, а той се беше опрял на облегалката му. И двамата бяха наведени над някакво илюстрирано списание. Главите им се докосваха, пръстите им почти се преплитаха над отворената страница. Чувах сподавения им смях.

Когато най-после Жил ни забеляза, Кристиан и мене, той побърза да се приближи към нас:

— Как е възможно да не почувствувам още първия миг, че сте тук!... Извинете ме. С госпожица Бернети разговаряхме за изкуството. Но аз трябва да ви представя: Даниел Бернети, наричана Ники... колега и дори приятелка; госпожица Кристиан Шансо... Впрочем вие се познавате, нали? Братовчедка ѝ, госпожица...

Напразно Жил ме обсипваше с любезности, напразно погледите му бяха толкова подкупващи и нежни, целия следобед аз бях като на тръни.

За първи път виждам госпожица Бернети или така наречената Ники, но тя ми е страшно несимпатична!... Тя е млада, двадесет и две годишна. Не е хубава. Косата ѝ е черна, гладка и лъскава, а кожата ѝ, без пудра и червило, е загоряла от слънцето.

Изглежда, че и тя пише.

— Безинтересни неща — ми обясни Кристиан, — но си въобразява, че от нея ще излезе някоя нова Селма Лагерльоф или Пърл Бък.

Във всеки случай не остави Жил на мира целия следобед, като че за него само нейната компания можеше да бъде приятна. О, изглежда, тя познава основно всички пиеси, всички модерни романи, както и средите и нравите, отразени в тях.

Тя говори и спори с такава свобода, с такава липса на свян, че, признавам, аз се притесних.

Вероятно тя го забеляза, защото на няколко пъти се опита да се подиграе с мене. Дори когато отивах в градината заедно с Кристиан и Мари-Франс, долових няколко думи от техния разговор, които явно се отнасяха до мен.

— Прекрасна, нали? — казваше Жил. — Има чудно изражение.

— О, значи любов от пръв поглед!...

— Може и да е така...

— Пазете се, драги мой, най-големите хитруши са...

Не можах да чуя нищо повече. Но в този миг с каква радост „хитрушата“ би залепила една плесница на госпожица Ники!...

Колко съм нещастна! Кристиан напразно ме уверяваше, че тази Ники е прекалено превзета, прекалено грозна, за да може Жил поне малко да бъде влюбен в нея... макар че откакто се познавали, тя се опитвала да го накара да се ожени за нея... Все пак не мога да не си припомням думите на мама и не мога да прогоня черните мисли, които ме навествяват.

XII

Мислите ми промениха цвета си: сега те са розови, слънчеви, ясни. Каква промяна. Аз съм просто замаяна.

Скоро след онзи злополучен ден получих чрез Кристиан писмо от Жил.

Писмо? Само няколко реда, които в миг просто ме опиха. Вече ги знаех наизуст:

„Ще повярвате ли, скъпа госпожице Флориз, че след като вие си отидохте, аз бях толкова нелюбезен с Ники, че на другата сутрин тя ни напусна и замина за Хендей.

Бих искал да ви видя отново, да ви видя сред вашия Габизо, който много бих искал да опозная. Зная, че госпожа Сервал още днес ще пише на Кристиан с молба ние всички ще бъдем приети в сряда от госпожа Дьо Габизо и майка ви. Ще ви бъде ли неприятно, ако придружа приятелите си?...

Целувам нежно ръцете ви.“

Жил Шевриер

Кристиан ми предаде тайно писмото, но щом останах насаме с мама, аз ѝ го показах. Страхувам се от баба и нейните малко отживели и стари схващания, но вече спокойно мога да се доверя на майка си.

Но този път всичко не мина съвсем гладко. Първо, тя искаше незабавно да предупреди баба за това, което ставаше между Жил и мене. Не можеше да остави нещата да се развиват така, като само тя поеме отговорността. Кой беше всъщност този господин Шевриер? Ние знаехме само името му, но какво беше семейството му?... И после, как щяхме да приемем такива богати хора като Сервал в нашия потънал в нищета замък, който отдавна е отвикнал от подобни приеми!

Но още веднъж Кристиан спаси положението, тъкмо когато смяхах, че е най-отчаяно:

— Не се тревожете, лелю Лиз. Уверявам ви, че ако поискате сведения за Жил Шевриер, ще получите само добри. Той няма вече родители, но лелите, братовчедите и братовчедките му са от най-доброто общество. Освен това не му липсва и известно богатство. А колкото за леля Клер, понеже не е отгатнала нищо, няма защо да бързаме да ѝ казваме... Тя си има своите предразсъдъци... Ще ѝ кажете по-късно, стига всичко да се нареди. Тогава тя няма да създава никакви пречки. А засега аз се нагърбвам да я убедя да приеме нашите приятели във вашия „потънал в нищета замък“, както вие се изразявате. Впрочем със замъка ще се заема аз: няколко възглавници по канапетата, за да се прикрие изтърканият тук-таме плат, по масичките — изящните стари украшения, прибрани сега из долапите, вазите — пълни с цветя... Казвам ви, ще бъде прекрасно! Но главното — една хубава закуска... Ще видите, че приятелите ми ще бъдат очаровани.

Мила съучастничка е братовчедка ми!... Баба бързо бе спечелена, но пожела по този случай да бъдат поканени госпожа Пуртау и още две-три съседки и приятелки. Така че за тази знаменита сряда очаквахме около дванадесетина гости. Каква щедрост прояви Кристиан с богатата поръчка, която направи у сладкаря! С какво усърдие се зае тя да придаде празничен вид на нашето старо жилище!... Мелани мърмореше под носа си:

— Тези млади! Всичко ще обърнат надолу с главата.

Но Кристиан веднага отвръщаше:

— Не гледайте, Мелани. Вървете по-добре да пригответе онзи знаменит щрудел от вишни, чиято тайна знаете само вие, и в неделя ще ви заведе в Тарб да видите племенницата си.

Племенницата на Мелани е омъжена за един полицай, с който старата жена е много горда... Предложението на Кристиан не можеше да не я изкуши.

Мама ни помагаше, а баба, която с удоволствие би се присъединила към нас, ако можеше, следеше с интерес нововъведенията, които братовчедка ми правеше.

Аз имах три трескави дни. Работата не можеше да притъпи тревогата ми. Щяха ли да настъпят решителни часове или предчувствията ми ме лъжеха?... И какво щяха да ми донесат тези

часове?... Ту ми се струваше, че съм на седмото небе, ту всичко наоколо ми се помрачаваше.

Най-после толкова желаната сряда дойде. Още в два часа всичко вече беше наред. Масата в трапезарията беше постлана с бяла ленена покривка, върху която бе наредено семейното сребро, дребни сладки, торти, кремове, плодове, сандвичи и бутилки стари вина от Жюрасон и Монен... и какво ли не още? Изобилието от цветя сякаш разхубавяваше и подмладяваше нашия стар салон. Пред отворената към градината врата магнолията протягаше своите клони, обсипани със снежнобели цветове.

Първа пристигна госпожа Пуртау. Тя беше безкрайно щастлива: годежът на Жан-Луи с богатата наследница вече беше официален. Но щом зърна необичайния разкош на нашия прием, тя се наведе и прошепна на ухото на мама: „Какво, да не би да очакваш нещо от тези парвенюта?“. А когато лорнетът на госпожа Пуртау се спря на мене, тръпки плъзнаха по гърба ми.

Но в този миг „парвенютата“ влизаха в салона... Зад госпожа Сервал идваше Жил... и в миг всички други престанаха да съществуват за мене. Как съм се държала, какво съм правила, какво съм говорила?...

Видях с радост, че Жил разговаряше оживено с баба. Той слушаше с интерес историята на нашия замък и обясненията за произхода на рода ни. Баба беше доволна, че има такъв слушател.

После видях, че двамата станаха и излязоха на терасата, за да се насладят на гледката, която се разкриваше оттам към реката и селцата, скътани в подножието на планината.

И после, не зная повече... Имах чувството, че в мене се ражда една нова Флориз, щастлива, преобразена...

Какво стана по-нататък?... Не съм открила тайната си нито на мама, нито на Кристиан. Струва ми се, че изживявам някакъв сън. Щастието ми е толкова голямо, че не смея да го докосна, за да не го разваля като някои прекалено нежни цветя.

Да, днес Жил и аз, по общо съгласие, запечатахме с една целувка промяната в нашите съдби.

След като поднесохме чая, баба и мама тръгнаха, за да разведат гостите из имението ни. Забележителностите бяха: градината, розите, алеята от сребърни липи и гората.

Ние двамата бяхме останали малко назад. Щом навлязохме в гората, Жил ме хвана за ръката и ме задържа.

— Да ги оставим да се отдалечат. Искате ли? Тук ще можем да си поговорим, а аз имам да ви казвам толкова сериозни неща.

Жил и аз седнахме един до друг на покрит с мъх дънер. Колко пъти бях си представяла същата тази картина в мечтите си! Колко пъти бях се мъчила да чуя едно въображаемо любовно признание... и колко далеч съм била от действителността!

Колко странно беше любовното признание на Жил! Нямаше нищо насърчително в неговото предложение за женитба!

— Слушайте, моя малка Флориз, аз бях се заклел никога да не се оженя. Моето семейство, приятелите ми, всеки ще ви каже какъв съм: непостоянен, егоист, свободолюбив. Качества, не особено препоръчителни за един съпруг. Но вие дойдохте, намерих във вас свършеното младо момиче, такова, каквото смятах, че вече не съществува... Прекрасно създание, което мислех, че може да живее само във въображението на поетите... Чистотата и свежестта на вашата душа са неоценими, малка Флориз, и човек сякаш става подобър във ваше присъствие... Откакто ви познавам, казвам си, че би било чудесно да измина с вас пътя на живота. Казвам си... И все пак струва ми се, че би трябвало да избягам от вас...

— Да избягате! Защо?

Жил хвана ръцете ми и ме погледна право в очите.

— Защо? Защото зная мислите ви — чета ги в очите ви като в книга — и се страхувам, че като осъществя вашите желания, които са и мои, няма да ви дам може би толкова щастие, колкото вие ще ми дадете.

Аз мълчах. Сърцето ми биеше до пръсване под тънкия плат на роклята. Ако имах смелост, щях да кажа на Жил „Бих ли могла сега да бъда щастлива далеч от вас?...“. Без съмнение и този път очите ми проговориха вместо устните. Жил ме привлече към себе си и аз отпуснах глава на рамото му!

— Значи вярно е — каза той. — Вие не се страхувате да свържете вашия млад живот с моите тридесет и две години, които са пълни с преживявания?...

Вместо отговор, поклатих енергично глава.

— А... какво ще кажат госпожа Дьо Габизо и госпожа Сент Аму?

— Мама знае...

— Какво знае? — попита закачливо Жил.

Няколко минути по-късно ние си дадохме обещания, които ни свързаха завинаги... Но аз станах, защото чух, че Кристиан отдалеч ме викаше. Тогава Жил заключи:

— Трябва да говорите с майка си, Флориз. Защо да отлагаме повече нашето щастие? Аз бих искал да се венчаем колкото е възможно по-скоро.

— Аз също бих искала...

Моята история свършва. Свършва? Какво говоря? Тя започва едва сега.

Нощта е изпълнила с мрак долината. Спокойно и тихо е. Боже, колко съм щастлива!... Утре ще трябва да говоря мама.

XIII

Аз си бях правила сметките без баба, която, въпреки защитата на мама, веднага ми се скара:

— Годеница, годеница!... Младите момичета сами ли решават бъдещето си? Може би днес това е на мода в известни среди, но аз съм от старото време и предпочитам да остана от него. Кристиан може утре да телеграфира на баща си, че ще се жени и той може веднага да ѝ отговори „Амин“ без всякакви възражения. Но Флориз трябва да знае, че има работа с мен, тя е моя внучка. Прочее смятам, че при подобен случай трябва да се размисли. Несъмнено господин Шевриер има приличен вид, изглежда възпитан, умен и е дори любезен и привлекателен... Нещо повече, той проявява красиво безкористие, като избира Флориз между толкова други. Но... аз не зная нищо за семейството му, за живота, който води, за материалното му състояние... Предполагам, че ако се ожените, вие няма да живеете в Габизо. Нашето уединение едва ли ще е по вкуса на господин Шевриер. Той изглежда светски човек, който цени разкоша и обича промените. За днешните времена са необходими много пари, за да се задоволят подобни вкусове. Какво е всъщност неговото богатство? Той писателствува по-скоро като любител, следователно не може да печели много пари. Не, не, първо трябва да се осведомя... и после ще видим.

Сега мама слуша и виждам, че мълчаливо одобрява. Нервите ми бяха толкова изопнати, едва се въздържах да не заплача. Кристиан стоеше напусена и ядосана.

Два-три дни изминаха. Баба е поискала сведения от Париж, но не зная посредством кого. Във всеки случай отговорът ще пристигне скоро. Той не ме плаши. Само че вече нямам търпение да чакам...

XIV

Сведенията пристигнаха. Сега разбрах, че посредниците са били отец Матийо и нотариусът ни, господин Льоду. Те дойдоха заедно тази сутрин.

Изглежда, че първият се е интересувал предимно от въпросите, засягащи морала, а вторият от материалното положение. Не знаей какви са били техните съвети, защото не присъствувах на разговора. Зная само, че сведенията им съвпадат почти точно с тези на Кристиан.

Жил никога не е имал дългове, нито пък е бил замесван в грозни истории... Разбрах, че е имал някои любовни приключения... но какво от това! Той произхожда от старо, чисто френско семейство, дало на Франция добри офицери, адвокати и дипломати. Баща му се е споминал преди две години и Жил е наследил известно богатство.

— Е, виждате ли — възкликнах аз гордо, когато преди малко баба ме осведомяваше за всичко, — надявам се, че вече сте доволни. Жил има достатъчно средства и за себе си, и за мене, и може да си позволи да бъде писател-любител.

Но баба ми не е от тези, които могат лесно да се убедят.

— Остави ме да говоря, аз не съм казала още всичко. Изглежда, както предполагах, парите лесно се изплъзват през пръстите на господин Шевриер. Той не си отказва никакви удоволствия в Париж и обича често да пътува, така че в началото наследството му е било голямо, но сега е значително по-скромно и ако господин Шевриер иска да има семейство, една постоянна работа ще му е необходима.

Този път не можах да сдържа яда си:

— Как! Аз нямам никаква зестра, а вие не сте доволни, когато получавам предложение за женитба от един млад мъж от добро семейство, възпитан, хубав, който има достатъчно средства и за двама ни! Наистина, бабо, ти си прекалено взискателна. Сигурна съм, че ако те слушам, ще остана стара мома. Но толкова по-зле — няма да те слушам.

Мама побърза да се намеси.

— Прибери се в стаята си, Флориз. Ти си прекалено нервна, за да спориш разумно. Знаеш много добре, че баба ти и аз не желаем нищо друго, освен твоето щастие. Но размисли, моля те...

Да размисля... За известно време спирам да пиша. Къщата е мълчалива през време на следобедната почивка. Аз съм сама. Кристиан, която едва понесе вчерашния дъждовен ден, замина нанякъде с автомобила си... Къде? Може би при Сервал...

Да размисля... Гледам от прозореца гнездото на лястовичките. То е празно. Малките ги няма. Те са на урок по летене. Преди няколко дни получиха кръщението си във въздуха, а вече стават все по-дръзки и по-дръзки...

Ах, ето ги... И четирите са накацали на клоните на близката череша. С настръхнала перушина, с прекалено големи глави, те гледат завистливо баща си и майка си, които летят около тях така свободно и се издигат и спускат като стрели. Малките зацвърчават, крилцата им почват да трепкат и изведнъж и четирите литват едно след друго. Безгранична радост царува около мене. Истинско опиянение във въздуха...

И аз ли ще бъда неблагодарница? Чувствувам, че всички възражения ще бъдат напразни и един ден, може би скоро, и аз също ще пожелаая да напусна гнездото на моето детство, за да литна — свободно в живота.

XV

Трябваше ли пак да се намеси госпожа Пуртау! Не ми е известно как е надушила цялата работа, но тя винаги подушва това, което аз не искам да знае. Преди малко с точни и ясни изрази тя показва на мама всички опасности, които ме заплашват при една женитба с Жил.

Трябва да призная, че Кристиан и аз подслушвахме под прозореца. Госпожа Пуртау се стараеше да убеди мама, че любовта няма никакво значение, когато човек бъде изправен пред трудностите на живота. Що за писател е Жил Шевриер, когато почти никой не бе чувал името му? Без никакви странични доходи, той скоро щеше да пръсне малкия си капитал. Известно е как хората на изкуството умеят да ядат пари. Ако Флориз държи непременно да се омъжи, след време ще се намери някоя друга партия, може би не толкова блестяща, но по-разумна!...

Аз скърцах със зъби.

— О — каза Кристиан, докато ме отвеждаше настрана, — не се тревожи толкова. Всичко ще се нареди и сега, и за в бъдеще. Ако човек винаги слуша разума, животът ще бъде много скучен... Какво, от време на време всички имаме моменти на лудост!...

Любов... разум...

Впрочем мама не беше ли отстъпила пред малкия крилат бог на любовта, омъжвайки се за един млад и беден офицер, който бе мой баща?

А и ти, бабо, колкото и да си строга, разумно ли е било от твоя страна да оставиш да ти завъртят главата хубавите очи на граф Дьо Габизо, за когото се е говорило, че е много богат, но е двойно по-разточителен?

Разумът е скучен господин, а любовта е усмихната млада жена, която сее цветя и по най-стръмните пътища. Ти често си ми казвала, мамо, че си била много щастлива на младини. Едничка смъртта, пред която всички сме безсилни, е дошла да сложи край на вашето просто и безоблачно щастие.

За тебе, бабо, неприятностите са били многобройни. Ти си гледала как малко по малко вашето богатство се топи и отстъпва мястото си на оскъдицата.

И все пак и едната, и другата, оплакали ли сте се някога, съжалявали ли сте?...

Да, каквото и да казва госпожа Пуртау, аз още се надявам, че ще спечеля...

XVI

Слава на Бога! От вчера годеническият пръстен със смарагд блести на ръката ми. Камъкът е прозрачен, с хубав наситен зелен цвят, какъвто цвят имат водите на нашата река, когато в тях се оглежда ярката зеленина на късната пролет.

Всичко се разреши много бързо, дори по-бързо, отколкото смеех да се надявам. Не можех вече нито да ям, нито да спя. Имах чувството, че разхождам едно тяло без душа.

Чрез посредничеството на Кристиан Жил ме уверяваше в своята вярна любов, казваше ми, че изгаря от нетърпение най-после всичко да приключи благополучно и отново да се видим. Уви, нито баба, нито мама ми предлагаха да придружа Кристиан и сега тя излизаше всеки ден сама с колата си.

Онзи ден, докато помагах мрачна на Мелани в домашната работа, дочух, че между братовчедка ми, баба и мама се водеха дълги преговори. През вратата не чувах почти нищо, но все пак разбрах, че се говореше за мен и Жил.

И наистина след обяда баба се приближи към мене, като едва прикриваше вълнението си, и каза:

— Слушай, дете, престани да бъдеш тъжна. Ела да ме целунеш, целуни и майка си и Кристиан. Така. А сега иди бързо да се облечеш. Братовчедка ти има среща с приятелите си край езерото при Лурд. Върви с нея. Ще кажеш от мое име на господин Шевриер да дойде при нас, за да може неговата бъдеща баба да му дръпне малко ушите, задето е откраднал без разрешение сърцето на Флориз.

Струва ми се, че от радост едва не задуших баба в прегръдките си. После разцелувах мама и Кристиан, която беше се проявила като блестяща защитница на моите интереси.

Половин час по-късно Кристиан и аз се носехме в колата към Лурд...

Братовчедка ми отведе приятелите си да закусят на сенчестата тераса на едно малко ресторантче. Жил и аз бяхме сами в лодката, която плаваше спокойно по езерото. Аз току-що бях му съобщила за

съгласието на близките ми. Синьото небе се отразяваше в тихата вода. Всичко беше толкова хубаво, струваше ми се, че едва ли ще преживея по-щастливи мигове...

На другия ден Жил дойде в Габизо, за да направи официално предложение. Годешът ни беше отпразнуван веднага щом пръстенът със смарагда бе готов. На обяда присъствуваха само госпожа Пуртау, все още съмняваща се в моето щастие, и семейство Сервал, които искрено се радваха. От всички най-горда беше Кристиан, защото отчасти годешът беше нейно дело.

Мелани, съветвайки се с Кристиан, бе приготвила един обяд, който с великолепието си напомняше нашето славно минало. Помагаха ѝ нейната племенница и съпругът ѝ — полицаят, който за случая беше превърнат в келнер.

— Господи — въздишаше старата ни прислужница, — какъв хубав годеник!

Защото Жил успя да плени Мелани, както плени мама... и нещо повече, както плени баба...

Но стига толкова победи, скъпи мой!...

След три месеца ние ще се венчаем.

XVII

Три месеца изминаха.

Утре... утре ще бъде сватбата. Тази е последната вечер от моминството ми. Топла есенна вечер, милвана от южния вятър. Луната разлива чудна светлина.

Коленичих за миг пред прозореца и благодарих на бога, че изпълни тъй чудодейно всичките ми желания. В това време чудни бели облаци плуваха по небето...

Колко сложна е нашата душа! Сега, когато в тази тетрадка, където са затворени всичките ми мечти, трябва да кажа сбогом на моминския си живот, чувствавам как дълбока тъга се примесва с моето щастие.

И все пак с какво нетърпение очаквах тази вечер! Трите месеца, два от които бяхме разделени, ми се видяха дълги, въпреки трескавите приготовления. Жил трябваше да замине за Париж, за да се занимае с работите си и с нашето настаняване. Той смяташе, че ергенското му жилище няма да е съвсем удобно за нас двамата. Но тъй като смятахме често да отсъствуваме от Париж, по-разумно е да се задоволим с него. Затова Жил само ще го поднови...

Според годишното време, ние ще живеем предимно в Париж или Габизо. Ще пътуваме често и това ме радва. Жил е купил една чудесна малка кола за сватбеното ни пътешествие в Испания.

Понякога моите две майки проявяват известно безпокойство: „Жил прекалява с разноските. Колата е голям лукс за вас!“. Но Жил умее вече лесно да ги спечелва:

— Не се тревожете, аз мога да посрещна разноските, с които се нагърбвам. Впрочем сега ще работя упорито. Нали занапред Флориз ще ми помага с усмивката си!

Влюбена и свободна! Чудесно, нали? Не можех да си представя нищо по-хубаво, когато често давах свобода на въображението си... Да, чудесно... и все пак... струва ми се, че нещо в мене ще се счупи, когато напусна стаята си, Габизо, парка, долината, всички мълчаливи свидетели на моята безгрижна младост...

А има други, за които едва смея да помисля. Нима утре ще трябва да се разделя с баба, с мама... със старата Мелани?

Сега ще си легна. Утрешният ден идва бавно на крилете на нощта. Утре ще се отвори вратата към един път, огрян от слънцето на любовта... И по този път ние двамата ще тръгнем ръка за ръка.

Сбогом, мое спокойно моминство. Обръщам завинаги страницата... И все пак утрешният ден ще бъде един хубав ден!

ВТОРА ЧАСТ

I

Тази вечер се навършва точно една година, откакто в тази тетрадка казах сбогом на моминския си живот. Цяла година тя спа между бельото от моя чеиз. Не бях я отворила нито веднъж. Защо днес изпитах нуждата да я потърся и да напиша тези редове?

Сама съм в хотелската стая. Следобед направихме една много дълга разходка, която ме измори. Оставих Жил да излезе без мене и чакам да дойде време за вечеря, която тук се поднася късно според испанския обичай.

Защото ние сме в Испания, в Сен Себастиан. Напуснахме Габизо към средата на октомври след четиримесечно пребиваване, което ми се искаше да продължа безкрайно.

От Габизо отидохме в Биариц да подишахме малко морски въздух, а оттам трябваше да заминем за Париж. Но Жил, поддавайки се на едно внезапно желание, предложи:

— Искаш ли да обърнем гръб на столицата и да отидем към испанските брегове? Сезонът е подходящ за пътуване из Испания. Предполагам, че ще мога да напиша хубави неща...

С каква радост се съгласих! Испания, второ сватбено пътешествие...

Боже мой! Една година, откакто се омъжих, една година...

Виждам отново бледото ноемврийско небе и разстланите по него облаци; виждам отново нашата стара черква, заляна в светлина, изпълнена с жени, мъже и деца.

Свещеникът беше в празничните си одежди. Кристиан сияеше в дългата си розова рокля, опряна на ръката на шафера, един симпатичен братовчед на Жил.

А аз, потънала в тюл и дантели, имах чувството, че съм само един бял облак... Струва ми се, че се нося в най-високите сфери на щастието.

Следваха още няколко часа. В Габизо имаше празненство. Моят съпруг и аз седяхме на една дълга маса, заобиколени от роднините и приятелите ни...

После... после дойде часът на заминаването... и моят живот на женена жена започна.

Спомени, спомени...

Два дни след венчавката ние преминахме границата и навлязохме в Испания.

Струва ми се, че има чувства и впечатления, които човек никога не може да изживее повторно. Каква безгранична радост, каква гордост и сигурност изпитвах, седнала до Жил, който управляваше малко разсеяно колата. Ще изпитам ли някога тъй силно чувствата, които ме вълнуваха, докато малката кола ни отнасяше към непознатата земя?

Спомням си: преминавахме села и градчета.

По праговете на къщите румени и пълнички деца крещяха при нашето минаване. От прозорците се показваха мургави жени с горещи погледи. Местността, из която пътувахме, беше сякаш позлатена от слънцето. Небето беше синьо, времето приятно топло.

Бяхме на път от сутринта, а аз все повтарях на Жил: „По-далече, още по-далече...“.

Тъй новото ми щастие ме опиваше! Бях като замаяна. Отново са пред очите ми Зарауз, Ондарроа, Леквицио... Дали, когато ви посетя отново, ще ви гледам със стария възторг?...

Но понеже тази вечер сте сама, госпожо, защо не се изповядате? Ако не се лъжа, настроението ви е малко тъжно. Да не би едногодишният брачен живот да ви е разочаровал?

Разочарована? Повдигам рамене: може ли да разочарова една година на пълно щастие?

Моят съпруг? Нима не го обичам с цялата си душа? Бих ли заменила с нещо сладките часове, които прекарвам, опряла глава на рамото му, мълчалива и тиха, откъсната от целия свят? А какво мога да кажа за чудните дни, които прекарахме в нашето малко парижко гнездо, където приютихме щастието си веднага след сватбеното си пътешествие!...

Нашият апартамент не е много голям, ако се сравняват стаите му с тези на Габизо, но за нас той е удобен. Три стаи: трапезария, кабинетът на Жил и помещение, което едновременно е спалня и салон.

Тапетите са весели, а мебелировката е странна смесица от старо и модерно: Луи XVI, кожени кресла и ниски дивани.

Възглавници с дракони, ешарфи с Буда свидетелствуват за екзотичния вкус на моя съпруг.

По стените са окачени странни картини: ярки пейзажи, скици на безкрайно издължени жени, които ми се струват произведения по-скоро на дръзки, отколкото на съвестни художници. Аз невинаги мога да схвана техния смисъл и тяхната стойност.

Може би бих предпочела нещо друго пред всичките тези контрасти, пред тази старателно търсена оригиналност, нещо, което не би дразнило толкова очите ми? Но всъщност има ли някакво значение, щом съпругът ми е избрал и наредил тези предмети, които му харесват.

Моят съпруг! Стъпвайки след него, аз правех откритие сред откритие в този Париж, където той ме доведе. Самоуверено и спокойно, защото е у дома си, ме водеше по големите пътни артерии към паметниците и забележителностите, които изобилствуват. Движението и тълпата често ме замайваха, но неговата ръка беше винаги до моята.

Посетихме черквите, музеите, дворците и най-после големите магазини. Жил беше трогателно внимателен. Постоянно ме питаше: „Искаш ли това, миличко, искаш ли онова?...“.

Той беше готов да ми предложи всяка дреболия, всяко украшение, което привличаше за миг вниманието и възхищението ми.

По този начин се снабдих с една вълшебна рокля, която, според мнението на Жил, ме превръщаше в приказна принцеса. С нея ходех в Операта и по приеми.

Нашето младо семейство е много търсено в обществото. Аз съм глезеното дете на богатата графиня Дьо Рувер, леля на Жил, в чиито салони се събира най-отбраният интелектуален свят. Дениз Лормей, жена на прочут авиатор, и Мишел Ролан, една от най-елегантните парижанки, братовчедка на Жил, ме приеха повече от сърдечно. У Сервал ние винаги сме добре дошли.

Ние ходим на гости, но и приемаме.

Естествено само най-близките: Кристиан и чичо Фил, който се завърна от Индокитай; снизходителната госпожа Д'Андийе, у която Жил гостуваше в По, двама-трима млади и запалени писатели. Аз не обичам много обществото и не се чувствам съвсем добре сред хора, които не са ми близки. Когато съм у дома, съм най-сигурна. Моят съпруг твърди, че съм прекрасна домакиня...

Да, тези интимни събирания са ми приятни. Около мене шумят разговори и спорове на най-различни теми. Аз слушам жадно всичко. Къде е предишното невежо и плахо момиче? Понякога и аз взимам участие с някоя и друга дума и Жил твърди, че съм проявявала тънко разбиране.

Сигурно никога няма да стана истинска парижанка, но все пак разбиранията и вкусовете ми постепенно се оформят според разбиранията и вкусовете на Жил... Това е съвсем естествено. Неговата личност хвърля своята сянка върху моята.

Да, хубава беше първата ни парижка зима. Но тя отмина и дойде пролет... Тогава изкарахме малката кола от гаража и тя ни понесе из Нормандия и край замъците на Лоара...

Най-после дойде юли и ние се озовахме в Габизо. Струва ми се, че това беше най-прекрасното лято, което съм изживяла досега! Баба, мама, Жил... Съвършено разбирателство. Този път нямаше никаква мъгла на моя хоризонт. Сега аз развеждах и показвах... и дали друг път съм гледала с толкова обич родния си край?

Ето, това е всичко, няма какво повече да разказвам... И все пак защо ме обзема тази тъга, докато правя кратката равностметка на моя съпружески живот? Нима мечтите ми са надминавали действителността?

Не беше ли казал някой: „Жените не са взискателни, на тях им трябва само всичко“?

Какво беше това „всичко“, на което несъзнателно се надявах? Какво исках от небето? Спокойно огнище, верен съпруг, деца. Деца... Дано и аз позная радостите, които могат да дадат малките тъмнокоси и руси главички, ясните очи, звънкият смях!... Но дали ще има място за тях в нашия трескав и непостоянен живот, където собственото ми щастие ми се вижда винаги малко заплашено?

Но да, заплашено... Аз се безпокоя толкова често! Обичам Жил. Обича ли ме и той със същата изключителна любов, която времето и навикът напразно ще се опитват да накърнят? Толкова се страхувам да не излезе непоправим донжуан, който е бил зле покръстен...

Да си призная ли? Наблюдавам го, въпреки че искам да си наложя спокойствие. Колко пъти съм го наблюдавала в Париж, когато сме в обществото. Красивото лице на Жил, покоряващите му очи,

походката му правят впечатление на жените... Писателската му дарба също привлича.

А сега сме в Испания, чиито засмени и дръзки жени хвърлят жарки погледи... Мога да кажа, че Жил гледа с еднакво удоволствие и испанки, и парижанки!

Ревност! О, далеч съм от това чувство!

— Разбери, обичам само тебе, единствено тебе — избухва Жил, гледайки ме изпитателно, щом открие в очите ми тревога, която не умея да прикрия.

Единствено мене...

Какво! Осем часът вече!... Къде се губи Жил? Той ми беше казал: „Само за миг...“.

Дръпвам пердето. Нощта е черна. Едва се съзира бялата пяна на вълните, които мият залива. Къде е Жил? Сигурно прави една от тези безцелни разходки, необходими за вдъхновението му, както сам той казва. Не правим ли това пътешествие заради неговите „Сухи листа от Испания“, които Жил се надява да му донесат слава и пари?... Но вече пълен мрак цари навсякъде. Пристанището е заспало. Закотвените кораби се люшкат като черни сенки върху тъмните вълни.

Може би моят съпруг се скита из кривите улички на стария град на лов за нови впечатления? Може би е влязъл в някоя кръчма, за да „изучава типове“?...

Осем и половина... девет часът!... Дали пък не е забравил жена си и бързия бяг на времето в някое от модерните кафенета на новия град, които по това време се пълнят от забавна тълпа?...

Но защо съм толкова нервна тази вечер? Какво ми става? Останах за малко сама със спомените, които бих искала да съживим двамата заедно, и...

Сама! Колко тъжно ми стана. Тази безпричинна тревога ме измъчва... О, стъпки в коридора: Жил.

II

Как не ме беше срам снощи да позволя на такива несправедливи мисли да изпълнят главата ми!

Жил? Моят Жил? Но той ме обича лудо! Не изпълнява ли дори и най-малките ми желания? Ето, доказателство е този копринен шал, изпъстрен с приказни цветя и птици. Този чуден шал от хиляда и една нощ, заради който той се е забавил снощи, докато аз го обвинявах, че е забравил нашата годишнина.

Естествено го смъмрих:

— Това е прекалено хубаво и трябва да струва луди пари?

Но Жил отвърна, като ме целуваше:

— Какво от това, щом ти харесва?

Харесва ми, разбира се. Отдавна исках да имам такъв шал, но все пак успях да устоя на изкусителните предложения на моя неразумен съпруг. Сега съм го разстнала на леглото, за да видя как изглежда на утринна светлина. Жил работи долу в салона на хотела, който в този сезон е почти пуст. Времето е мъгливо. Морето прилича на сиво огледало. Гледам шала, чиито топли цветове сякаш пръскат слънчеви лъчи из стаята. Една смешна мисъл ми мина през ума и аз се усмихвам. Какво ли би казала госпожа Пуртау за тази покупка? Жил, който я намира неприятна, не положи никакво усилие, за да я плени. От друга страна, тя продължава да осъжда моята женитба, защото лошото ѝ мнение за писателите е все тъй непоколебимо. И това лято ме обсипа изобилно с упреци и съвети. О, не пред Жил, разбира се, но когато той работеше и аз бях сама в салона. Например:

— Изглежда, че вие живеете доста нашироко, Флориз — подхвърли тя. — Госпожа Д'Андийе ми каза, че сте имали много хубавичък апартамент в Париж...

— Колко бих искала да го видя — въздъхна мама.

Аз отвърнах бързо:

— Ще го видиш скоро. С Жил решихме да ви подарим — на тебе и на баба — за Коледа едно пътуване до Париж.

— О, я виж ти! — сви устни госпожа Пуртау.

И миг по-късно тя додаде:

— Моите поздравления. Не допусках, че в настоящите времена литературата осигурява такива широки възможности: богат живот, автомобил... който постоянно е в движение!... А и самата Флориз е станала голяма кокетка...

— Аз държа да се харесвам на мъжа си. Впрочем той най-много държи да съм добре облечена.

— Някога жените държаха преди всичко да се запази доброто равновесие на семейния бюджет. Не зная какво може да печели твоят съпруг, но позволи ми да ти кажа: струва ми се, че той е склонен към разточителство и ти може би ще направиш добре да се опиташ да го възпреш от прекалени увлечения. Защото тръгне ли веднъж по нанадолнище, човек трудно се спира!

Виждам как госпожа Пуртау би се навела над шала с райски птици, как презрително би го погледната през лорнета си. Излишен разкош! Безразсъдна постъпка!... Да, вярно е, но както казва Кристиан, ако винаги трябваше да слушаме разума!...

Поглеждам от прозореца. Слава богу! Излязъл е лек ветрец, който е разнесъл облаците и мъглата. Отново имаме хубаво време. Въпреки всичко не обичам да живея в града. Колко силна, голяма и неуязвима ми се струваше нашата любов, докато бяхме в Габизо! Предпочитам пред Сен Себастиан малките спокойни градчета. Жил ми обеща, щом се покаже слънцето, да ме отведе в Леквицио, моята слабост...

Ще изживея празнични часове!

III

Съпругът ми взе това решение днес сутринта, още докато беше в леглото: ние ще преминем границата обратно към Франция още тази вечер.

Протестирах изненадана и недоволна:

— А твоите „Сухи листа от Испания“, Жил? Вчера ти казваше, че ще останем тук още една седмица, за да работиш. В ушите ми още звучат думите ти: „Чудесно е Леквицио, бих искал да останем по-дълго тук...“.

— Възможно е... но вече не съм на същото мнение...

Тези промени в настроението ми са познати. Няма нищо сериозно. Зная, че те се явяват като последствие от безплодни усилия.

Опитвам се да го убедя:

— Вдъхновението ти ще се върне. Ти написа тук доста хубави неща. Страниците, които ми прочете — това описание на сутрешния пазар на площада — бяха чудесни. Просто струваше ми се, че виждам пред себе си търговците, стари, млади, мъже, жени, шумни и красноречиви. Виждам живописните сергии със стока: чудновати риби, хубави плодове, ярко оцветени от слънцето... И дългата редица от магаренца...

— Да, да, зная — прекъсна ме Жил, който в този миг е по-упорит и от симпатичните магаренца.

Но аз не се отчайвам и продължавам:

— Ти говореше също, че ще отидем отново в Онвате, това миниатюрно Толедо, което толкова ти беше харесало, и после да продължим до Сантандер...

Този път Жил приключи въпроса, като отсече:

— Вече е средата на ноември и е време да се приберем в Париж.

Разбрах: красивото увлечение беше отлетяло. Може би „Сухи листа от Испания“ никога нямаше да видят бял свят. Колко пъти Жил нахвърля с възторг планове, написва красиви, пълни с чувство страници и после изоставя всичко... Жалко! Харесваше ми поезията, пропита с тези видения от Испания... и после, признавам, искам да се

гордея с дарбата на моя съпруг... искам той да постигне заслужения успех... Не съм престанала да се надявам... Не каза ли Жил на баба, още когато бяхме годеници:

— Аз ще работя упорито... Нали занапред Флориз ще ми помага с усмивката си?

Но откакто сме се венчали, той е дал само няколко дописки във вестниците! Изглежда, че съм много жалка вдъхновителка...

Всички тези неща ме смущават и ядосват. Аз вече вдигам към Жил очи, в които няма никаква нежност. А той, разведен и весел като ученик пред ваканция, е навел усмихнатото си лице над картата на Франция.

И внезапно си спомням за съветите на братовчедка ми. Тази зима Кристиан дойде един ден у дома и ме намери ядосана и натъжена. Жил в изблик на гняв беше разкъсал листовете, които току-що бе написал, и бе излязъл сам. Тогава тя започна да ме успокоява:

— Не отдавай такова голямо значение на станало. Това не е нищо. Жил е творец, а творците са нервни и се поддават на внезапни хрумвания.

— Подобни капризи не са позволени. В списанието очакваха работата му. Тя трябваше вече да се набира, той я разкъса...

— Сигурно е разбрал, че не е сполучлива... а пък щом му е липсвало вдъхновение, невъзможно е било да напише нещо добро. Мозъкът не е машина. Хайде, престани да се цупиш. Навън е много студено. Съпругът ти ще се прибере скоро, защото гневът му бързо ще бъде охладен. Може би тогава ще се залови отново на работа. Във всеки случай остави го спокоен, така е най-добре. При една натура като неговата нищо не може да се постигне с принуда, вярвай ми.

Аз се разсърдих:

— Лесно е да се проповядва на други!

Но когато Кристиан си отиде и Жил се върна след един час, аз преглътнах всички упреци и трябва да призная, че не съжалявам за това.

Ето на, спомних си и сега тази малка случка и... мълча щастлива, че мога да избягна и този път една караница, която безполезно би изправила Жил и мене един срещу друг. Жалко за „Сухи листа от Испания“... Ще трябва да заминем. Да, жалко... От известно време

испанското небе беше тъй синьо и аз очаквах да прекараме чудни дни! Но щастието е навсякъде, щом сме двама и щом се обичаме...

Скоро ще бъдем отново в Париж. Париж със сивите му мъгли, с трескавия живот, светските посещения, които плашат моята душа на дивачка... Но в Париж ни очакват и разходки... Тогава ние двамата, хванати плътно подръка, скитаме край Сена при падането на здрача, когато светлините на града запалват в тъмнеещите води пъстри серпантини.

Париж... Това означава вечери насаме в ресторанти, театър, народни кина, концерти...

Париж... Отново в кокетното и удобно гнездо, където ние двамата се чувствуваме тъй спокойни и щастливи... Ще бъдем заедно, винаги заедно... Аз съм щастлива само когато съм с него... но дали същото се отнася и за него? Често съм си задавала този въпрос...

Бързо да прибирам куфарите. Съпругът ми скоро ще се върне от гаража, където отиде да прегледа колата. Когато дойде, всичко трябва да бъде готово за заминаването.

IV

Ето ни отново в Париж! Камериерката се беше погрижила да почисти и подреди всичко малко преди нашето пристигане, така че за мене беше останала съвсем малко работа. Нашият дом прие пак стария си вид.

Жил е непрекъснато в движение и не може да остане на едно място нито за миг. Той влиза, излиза, говори, смее се, сякаш наелектризиран от заобикалящата ни шумна атмосфера и от потока светлини.

Аз не се чувствавам така добре, както той, и съм малко замаяна от внезапното завръщане след четири месеца, прекарани далеч от големите градове.

— Явно — шегува се Жил — ти си била създадена да станеш овчарка в родните си планини.

Може би, но не бих станала, защото Жил едва ли би се съгласил да ме последва там... пък и искрено казано, а съм много щастлива тук...

Но стига толкова безделие... Жил излезе и ме предупреди, че ще се върне рано. Време е да стана, за да започна да приготвям вечерята. Отказах се от парижките прислужници. Племенницата на Мелани обеща да ми изпрати една своя роднина, но тя ще дойде едва след десет-петнадесет дни. Дотогава ще се справям сама с домакинската работа и без да се хваля, мога да заявя, че готвенето ми доставя удоволствие. През лятото Мелани ми откри тайната на няколко от най-хубавите си ястия и сега аз ги правя чудесно.

Задават се облаци, които, не зная защо, ми се струват тежки и пълни със заплаха.

Жил се прибра късно с мрачно лице, с разсеян поглед, който виждах за първи път. Моята хубава гозба няма никакъв успех. Вечерята мина бързо и в мълчание.

Когато раздигнах масата, Жил се обърна към мене сякаш упорито преследван от една мисъл:

— Какво става с прислужницата, която щяха да ти изпратят, Флориз? Ще дойде ли?

Погледнах го, без да разбирам:

— Да, само че малко ще закъснее. Сигурно ще пристигна към 1 декември.

След известно колебание, като дъвчеше нервно цигарата си, Жил додаде:

— Слушай, по-добре ще е да пишеш веднага на племенницата на Мелани да не изпраца никаква прислужница. Много по-богати хора от нас се лишават с прислуга. Смятам, че ти си достатъчно разумна, за да се задоволиш засега само с една жена, която ще идва от време на време да ти помага, нали?...

Разбира се. Отдавна Мелани и оскъдният живот вкъщи са ме научили да се справям с всички трудности в домакинството. Но обикновено Жил не е склонен да прави подобни икономии, дори напротив... Тогава защо сега?...

Аз събрах всичката си смелост и попитах:

— Ти... ти може би имаш неприятности? Струва ми се, че днес трябваше да минеш в редакцията на списанието, където сътрудничеса миналата зима, нали? Зле ли те приеха?

Жил отсече:

— Не, не е това... по-късно ще ти кажа. Остави ме сега. Трябва да размисля. Нали... ти ще пишеш на племенницата на Мелани?

Естествено писах още същата вечер. Изпратих няколко реда и на Кристиан, която е в Мароко заедно с чичо Фил. Седнал пред писалището си, със загрижено чело, далеч, много далеч от мене, Жил пуши непрекъснато. Не смея да го разпитвам. Какво става? Господи, колко съм разтревожена!

V

Зная. Колкото и да е тежка новината, чувствавам голямо облекчение. Въпросът е от парично естество. Обезценени акции. Жил изгубва големи суми. Още повече, изглежда, че ние сме изхрускали значителна част от капитала. А аз мислех, че живеем само от лихвите! Как съм могла да бъда толкова глупава, толкова наивна. Грешката отчасти е и моя!...

Значи госпожа Пуртау е имала право. Моето невежество е непростимо. Но, надявам се, приятелката на мама никога няма да узнае за своята победа. Ние сме далеч от оскъдица, слава богу, и за в бъдеще аз ще съумея да бъда по-съобразителна.

Ето защо, когато в леглото Жил повери това, което той наричаше нещастие, аз въздъхнах:

— Само това ли е...

— Как само това ли е?... Половината от доходите ни пропадат... Ти си чудна...

— О, достатъчно е човек да има средства за необходимото... Ще се ограничим, това е всичко.

— Възхищавам ти се. Наистина ти имаш щастлив характер... но аз не чувствавам влечение към едно ограничено съществуване... От какво можем да се лишим, когато и досега сме се задоволявали само с най-необходимото?...

— Най-необходимото?... Но от какво сме се лишили, откакто сме се оженили?

— Как? Ние живеем съвсем скромно. Вярно е, човек винаги може да намери по-нещастни от себе си. Какво да ти кажа, не понасям лесно лишенията.

Не настоях повече. Жил е отраснал в охолство. И днес леля му Рувер, братовчедките, приятелите му водят богат живот. Без съмнение вкусовете на моя съпруг са по-прости, защото в противен случай той не би се оженил за мене... но все пак възпитанието и средата са развили у него склонност към повече разкош, към лесен живот... Ето защо сега всичко му се вижда толкова страшно.

На мене станалото не ми изглеждаше толкова непоправимо, а Жил лежеше в мрака така отчаян, че просто не можех да го разбера. Искаше ми се да се обърна към него и да му кажа: „Този недостиг на средства ще бъде сам един подтик за работа. Ти ще пишеш повече и може би така успехът ще дойде по-скоро, отколкото си го очаквал!“.

Не казах нищо, защото се страхувах да не раздразня съпруга си, но той сякаш отгатна мислите ми и след известно мълчание заговори:

— Знаеш ли, днес следобед ходих в редакцията на списанието. Изглежда, че на драго сърце ще приемат някоя новела или роман. Може би ще мога да поместя някои разкази и във всекидневниците.

Насърчих го от цялата си душа.

— Виждаш ли... Не се страхувай, докато имаш дарбата си. Винаги ще намериш средства.

Жил се засмя обезоръжен.

— Ти си прекрасна.

Но внезапно пак добави мрачно, както преди:

— Уви, загубите няма да могат да се покрият с това.

Тази нощ сънувах, че славата — една цъфтяща, прекрасна жена — увенчава Жил със златен лавров венец...

VI

Днес следобед отидох у Сервал и имах една среща, която на драго сърце бих избягнала. Жил ми беше казал:

— Трябва да се показваш между хората, да подновиш посещенията си.

Тази есен нямах никакво желание да тичам от салон на салон. Толкова ми бяха приятни тишината и спокойствието на нашия дом! Впрочем сега и Кристиан, която миналата зима не ми даваше мира, е далеч. И после, след освежителното прекарване сред природата обществото с неговите сплетни и лъжи ме отблъскваше...

Но Жил настояваше:

— Ти трябва най-после да разбереш: един ден ние може да имаме нужда от връзките си. Повярвай, понякога връзките са много полезни.

Трябва да призная, че не съм напълно убедена в това. Не видях ли как всички се отдръпнаха от нас, когато нещастieto и разорението се струпаха върху главите ни... Все пак, понеже искам да бъде приятна на съпруга си...

Декември. По това време приемите зачестяват най-много. Аз веднага започнах една серия от посещения. Изглежда, че небето държеше сметка за моите усилия, защото донякъде се постара да ги възнагради, като ме надари с едно ново качество. Докато преди смешното и дребнавото, което съзирах у хората, ме дразнеше, сега то ме забавляваше. Ето на, онзи ден присъствувах на една истинска комедия. Отидох у Дениз Лормей и тя веднага ми описа по най-смешен начин последния прием на братовчедка си Мишел. Но когато след малко пристигна Мишел, тя я обсипа с комплименти за чудния ѝ прием!...

Днес следобед се запътих весела и оживена за Сервал, но когато влязох в салона, всичко се развали. Открих сред една група черната коса и острия профил на госпожица Бернети...

Ники!...

Не бях я виждала от кратката ни среща във вилата на Сервал. От време на време чувах Мари-Франс Сервал да казва на Жил:

— Получих писмо от Ники. Тя все още е в един пансион в Хендей.

А неотдавна тя съобщи:

— Изглежда, че и тази зима няма да я видим в Париж. Ники е заминала за Испания. Сигурно работи над някой шедевър. Тя ми пише, че там времето било чудесно, работата ѝ вървяла с трескава бързина, защото слънцето било чуден извор на вдъхновение.

Аз я слушах и неволно се радвах, че тази личност далеч от нас. Не обичам госпожица Бернети и сама не зная точно защо... Мама и съпругът ми ме упрекват, че изобщо съм прибързана в преценките си за хората, но аз винаги държа на първото впечатление... Нещо дълбоко в душата ми ми подсказваше да бъда предпазлива. Напразно Жил се опитваше да ме накара да погледна с по-други очи приятелката му Ники.

— Вярно, тя е малко като котка и обича да драска, но всъщност е много добра. Сигурен съм, че когато се опознаете...

Но вече беше късно... Тя се беше завърнала внезапно, защото в Испания започнало да вали. Творците са склонни към такива внезапни хрумвания... Госпожица Бернет се е настанила за зимата в едно ателие в Монмартр.

Ръкувахме се любезно. И устните на госпожица Бернети с отпуснати надолу краища отрониха като перли няколко думи:

— Моите поздравления... Откакто сте се венчали, за първи път имам удоволствието да ви видя... Няма ли да дойде съпругът ви?... Не? Той работи... Чудесно.

Аз излъгах. Жил не работи. Нищо не е започнато, нито новелата, нито романът, нито разказите... Аз зная по-добре от всички, че съпругът ми не търси никакъв лек за несполуката и се разхожда навсякъде със загрижено и мрачно лице. Но като мамя другите, аз искам да измамя себе си.

Но едва бях произнесла лъжата и вече съжалявах. С интерес, който ме дразнеше, госпожица Бернети ме обсипа с въпроси за работите, намеренията и възжеланията на Жил... Това бяха хиляди въпроси, на които не знаех как да отговоря. Обърках се. Тогава тя

започна да ме гледа с неизказано презрение. Сигурно си е помислила, че Жил си е избрал много неподходяща съпруга...

Този ден посещениято ми у Сервал беше съвсем кратко. Като се възползувах от първия възможен предлог, аз станах, за да се сбогувам.

— Не, не, рано е още — възпротиви се Мари-Франс.

— Много бързате, Флориз — каза мило госпожа Сервал. — Нима ще си отидете, без дори да изпиете чаша чай?

— Никога не трябва да се злоупотребява с времето на една хубава жена, тя винаги е толкова заета — намеси се със смях един мъж на средна възраст, който ме разглеждаше настойчиво от главата до петите, макар че току-що ни бяха запознали.

Мари-Франс се обърна към него:

— Мълчете, Жардие. Виждам, че не познавате ни най-малко жените.

А на мене тя каза:

— Бъдете спокойна, ако вашият Жил изгуби търпение, той ще дойде да ви потърси тук. Не, не, няма да си вървите. Първо, както каза мама, чаша чай е задължителна... и после, ние очакваме Шарлот Божанси, певицата... Нали знаете, тя има чуден глас. Вие обичате толкова музиката и не може да не останете, щом тя ще пее!...

Уловиха ме! Седнах послушно, но изпитвах страшно желание да избягам.

Около мене се приказваше, разнасяха се чаши чай... Най-после Шарлот Божанси дойде. Тя приличаше на циганка или индуска. Беше мургава, на ушите си имаше ярки обици. Гласът ѝ беше топъл, вълнуващ. Песента ѝ проникваше дълбоко в душата. След нея пъ едно хубаво младо момиче със звънлив като планински поток глас. В това време лицата на дамите около мене добиха скучаещо изражение, което изведнъж ги състари.

Но този път аз, която толкова обичам музиката, едва слушах. Чувствувах се като на тръни. Какво ми беше?...

Какво ме смущаваше? Може би това странно лице, чии сиви очи ме следяха подигравално...

Станах отново. Този път нищо нямаше да ме задържи тъкмо когато се опитвах да се измъкна неусетно, чух един глас до себе си. Обърнах се... Беше Ники:

— Ще ми позволите да ви посетя, нали?... Имате ли определен ден?...

— Да... не... тоест аз приемам всеки втори и четвърти петък от месеца, но предполагам, че тази зима...

Сивите очи се усмихнаха загадъчно:

— Няма значение, ще дойда у вас в някой обикновен ден и надявам се, че случаят ще бъде благосклонен към мене. Струва ми се, че живея близо до вас, така че съм почти съседи. Ще бъда много щастлива, ако пожелаете да станем приятелки. Бих искала също да помоля господи Шевриер за някои съвети. Не съм казала още на никой, но аз току-що завърших моя първи роман и мнението на вашия съпруг ще бъде ценно за мене...

Когато се прибрах у дома, разказах на Жил за посещението у Сервал и за срещата ми. Той изглеждаш очарован и прекъсваше думите ми с: „Я гледай!“, „Тази знаменита Ники!“. Неговата веселост изопваше нервите ми. Накрая аз казах ядосано:

— И представи си, госпожица Бернети искаше да ми направи посещение и да се съветва с тебе за новия си роман. Аз ѝ отговорих, че вече нямам определен ден за посещения. Струва ми се, че ти имаш друга работа, а не да даваш съвети наляво и надясно. А пък трябва да призная, че лично на мене не ми е приятно да приемам, когато нямам прислуга...

— Но нали идва жена да ти помага в чистенето?

— Да, сутрин.

— Тя може да идва понякога и следобед. И после въпреки това... предполагам, че ти не смяташ да затвориш вратата си за приятелите си под предлог, че нямаш прислуга? Ако това е от честолубие, в случая е неуместно.

Жил беше повишил гласа си. Колко бях далеч от съветите, които баба ми даваше често: „Когато си недоволна, брой до десет, преди да заговориш, а когато си разгневена, брой до сто“. Аз отговорих остро:

— О, аз винаги ще приемам с удоволствие своите приятелки, но госпожица Бернети...

— Какво госпожица Бернети?

Седнах на дивана и започнах да си играя небрежно с един нож за книги, който ми попадна под ръка. Трябва да съм била прекалено

зачервена. Сърцето ми биеше извънредно силно. Жил скръсти ръце и известно време ме гледа мълчаливо.

Най-после той попита насмешливо:

— Болна ли си?

— Какво искаш да кажеш?

Жил повдигна рамене:

— Нищо.

След известно време той довърши:

— Слушай, Флориз, предупреждавам те веднъж завинаги: ненавиждам ревнивите жени. Освен това аз искам, макар и женен, да остана свободен, свършено свободен. Познавам Ники отдавна. Нейният баща и моят са били колеги и тя винаги е била приемана у нас. Ако ти не искаш да я приемеш, аз ще я приема.

Жил се завъртя на токовете си и се отдалечи. Ще произнеса ли може би непоправимите думи, които устните ми са на път да изрекат?... Хапя устните си и успявам да запазя мълчание... Ако Кристиан беше тук, щеше да ми каже, не без основание, че ми липсва лицемерие, пък изглежда, че и Жил е прекалено проникателен!...

В края на краищата успях да дойда на себе си. Всичко се заглади и забрави сред целувки... и все пак, ако можеше да мине без тази среща, без нашето спречкване...

VII

Мишел Ролан прекара днес дълго време при мене и Жил в нашето малко апартаментче.

Това събитие е доста рядко. Моята нова братовчедка, изглежда, изпитва голяма симпатия към нашето младо семейство. Дребна, жива, с детинско лице, тя не изглежда много умна, но затова пък в сърцето ѝ едва ли има място за лоши чувства. Ето защо едно близко приятелство с нея не би ме плашило ни най-малко, но не бих могла да кажа същото за Ники. Боже мой, как живее братовчедката на Жил: проби, покупки, фризьори, чайове, премиери, балове. Ако бях на нейно място, сигурно щеше да ми се завърти главата!...

Една сутрин тя ме повика по телефона:

— Днес следобед имам толкова много посещения, че не зная откъде да започна. Но това няма значение! Ако сте свободни и ако моето присъствие няма да пречи на двама ви, готова съм да оставя всичко и да ви дойда на гости. После може да излезем да се разходим.

Още в три часа на вратата се позвъни:

— Господи, колко е хубаво у вас! Струва ми се, че всеки път става все по-приятно. Как би ми се искало да живея в такава мила обстановка.

Това е много любезно, но аз не вярвам нито дума. Мишел тъне в разкош и едва ли би могла да живее другояче. Мъжът ѝ печели прекалено много и тя пръска парите му с пълни шепи. От време на време обаче, като сравнява сложния си живот на твърде богата жена с моят: скромна съдба, Мишел изпада в умиление.

Когато Жил излезе, за да се разтъпче малко, тя се обърна към мене:

— Щастлива малка женичка! Има съпруг, който я обожава...

Прекъснах Мишел, защото като едно щастливо изключение за своята среда, тя се е омъжила по любов.

— Както и вашият, Мишел...

— Оставете ме да довърша. Казвах, че Жил ви обожава и че вие имате удоволствието да се уверявате в това всеки ден.

Аз се засмях:

— Вие забравяте, че отдавна вече ние не сме младоженци.

— Няма значение! Вие сте щастлива и по друга причина — съпругът ви е почти винаги с вас! Докато моят, тоя съпруг, който ме обожава, отсъства по цял ден от къщи и в делничните дни никога не го виждам по-рано от осем часа вечерта. О, понякога работата е толкова тиранична!...

— Е, да, но в замяна на това вие сте богато възнаградена!

Казах тези думи съвсем бързо и с малко дрезгав глас. Не можах да не си помисля, че у нас парите непрекъснато си отиваха, но никога нищо не влизаше. И това обстоятелство ми се виждаше пълно със заплахи за бъдещето.

Тържествувайте, госпожо Пуртау, която винаги упреквахте мама, че не ме е подготвила да си изкарвам сама хляба. И ето сега аз често мисля за вас... О, ако можех да работя, да печеля!...

Мишел не е добра психоложка, но тя е много чувствителна, тя е жена. Може би братовчедката на Жил отгатна какви чувства изостряше у мене със своето присъствие, с бърбенето си, с охолството и сигурността, които лъхаха от нея.

— Кажи ми — запита ненадейно тя след известно мълчание, — Жил работи, нали?

— Малко.

Казах „малко“, защото този път не смеех напълно да лъжа.

— Само малко?... Ах, чудовището! С неговата дарба и с такава хубава вдъхновителка... Но разбирам, вдъхновителката трябва да е по-скоро изкусителка.

Понеже нямах желание да се разхождам, Мишел си отиде. Останах сама с мислите си. Навън валеше. Дъждът се удря в стъклата като нощна птица. Мислите ми не са розови.

Снощи, за първи път, откакто сме се върнали, бяхме поканили гости, неколцина приятели и колеги на Жил, които той обича: Мордан, вечен бунтовник, романиста Жак Луден, слаб и тънък като мършава котка, шумния и добър Шарл Сейньос, журналист, младия и може би бъдещ голям поет Бернар Жифро и неговата тъй мила и естествена жена.

Естествено присъствуваше и Ники! О, нейното посещение не се забави много след срещата ни. Предлогът? Тя донесе на Жил един

ръкопис, нейния знаменит първи роман, който трябваше непременно да бъде прочетен от съпруга ми, Жил се засмя:

— Но защо, дявол да го вземе, искате на всяка цена да го прочета, когато не допускате никаква критика.

— Вашите преценки бих слушала на драго сърце, защото идвам само заради тях.

— Това са само приказки! От неотдавнашните си спомени мога да ви посоча примери, които ще подкрепят думите ми: веднъж ми донесохте една от първите си работи, един опит по-скоро. Обзет от любопитство, се залових веднага да го прегледам. Но когато още при първите редове ви посочих една дума, която не бяхте употребили в истинския ѝ смисъл, вие се нацупихте и грабнахте листовете си. Аз вече никога не ги видях.

— Тогава бях млада.

— О, а днес сте толкова стара...

— Духовно може би много повече, отколкото предполагате... Във всеки случай искам да чуя мнението ви, вашето искрено мнение.

Жил прибра ръкописа в писалището.

— Добре, но предупреждавам ви, че ще се забавя.

— Аз не бързам.

Съпругът ми не е особено любезен с Ники, аз се държа доста хладно и въпреки всичко тя не се смущава ни най-малко. Неусетно, но сигурно тя се промъква в нашия дом. Ще стане ли някога моя приятелка, както желае? Какво странно същество, което едновременно привлича и вдъхва опасение... Впрочем дали нейното желание е искрено?...

Снощи у нас бяха събрани неколцина близки и добри приятели. Разбира се, разговорите се въртяха повече около литературни теми. По това време обикновено се раздават премиите. Шарл Сейньос съобщаваше последните сплетни и истории, които се разправяха из редакцията. Със забележките си към тях Луден предизвикваше общ смях.

— А Жермен Виел? — попита Жил. — Той няма ли да се бори за Гонкур? Спомням си първите му две книги. Една самобитност, един тон!... Попаднах случайно на тях и останах поразен.

— О — възкликна Шарл Сейньос, — ако искаме да бъдем откровени, трябва открито да заявим, че Виел е вече свършен човек.

— Свършен! Той няма още тридесет години!

— Няма значение. Това, което той създава понастоящем, не струва пукната пара. Нали знаете, той се разведе и се ожени наново...

Жил, който е в добро настроение, ме погледна нежно и го прекъсна:

— Обидно е да се намеква пред влюбени младоженци, че женитбата угасява творческия пламък!

— О, първата женитба не, но разводът и втората... — подметна тихо госпожа Жифро.

В същото време пълните ѝ с доброта очи гледаха възхитено моята скромна личност. Тогава Сейньос се обърна усмихнат към Жил.

— Шевриер, обяснете ни как открихте тази перла на съпругите? Уви, не всички мъже са направили такъв щастлив избор като вас.

— Сега ще ви обясня причината за неуспеха на Виел — намеси се Луден. — Слушайте... Новата госпожа Виел е твърде несимпатична. Имах случай да бъда до нея на един банкет. Тя е красива, но красива като Юнона. Схващанията ѝ са тесногръди и непоклатими. Тя не е жена, която може да разбере човек като Виел, артист в пълния смисъл на думата. Тя е амбициозна и се старее да го изтъкне на преден план. Той продължава да пише, но вече не върви.

— О, така е — усмихна се Ники, — ако Анатол Франс не бе имал госпожа Дьо Кайаве, ние щяхме да бъдем лишени от множество хубави страници.

— Втората госпожа Виел няма нищо общо с една госпожа Кайаве — отвърна Луден.

Седнала на дивана между меките възглавници с дракони, аз се бях превърнала цялата в слух. За една година съм научила много неща, но още повече ще има тепърва да уча. О, бабо, как ли би се възмутила, ако можеше да видиш в този миг внучката си! Знаеш ли, тя пушеше! Без голямо увлечение и доста неопитно, но все пак тя пушеше, за да не бъде старомодна, за да не остане по-назад от Ники, Мишел и другите...

По едно време забравих цигарата доста дълго между пръстите си и тя изгасна. От спора, който се води около мене, не долавям нищо друго, освен смътен шум, защото съм погълната от спомена за една малка сцена, която се разигра неотдавна между Жил и мене.

Шарл Сейньоc, който бе дошъл една сутрин да закуси с нас, му каза:

— Шевриер, струва ми се, че сега е моментът да предложите вашите „Сухи листа от Испания“ на новото списание, което започва да излиза наскоро. Положението в Испания започва да става доста натегнато, всички очи са обърнати към нашата съседка и всеки ред, свързан с нея, представлява интерес за читателите. Мисля, че вашата работа ще има най-голям успех именно сега...

— Редакторът не ми е симпатичен. Надута личност, която нищо не разбира!...

— Какво от това? Списанието му е добро. Той плаща добре, а в нашите тежки времена човек не трябва да бъде прекалено придирчив.

— Имах намерение да направя една малка книжка. Имам необходимите бележки, но не всичко е готово. Ще ми трябва време.

— Заловете се веднага на работа, драги. Послушайте ме, срещнете се с въпросния редактор. Не мога да ви кажа със сигурност, че той ще вземе веднага ръкописа ви, но все пак заслужава си да опитате. Приема в сряда, значи вдругиден, от девет до единадесет...

Сряда: девет часът, десет часът...

Жил по пижама седеше на края на нашето легло-диван и преглеждаше вестниците един след друг. Аз не бях забравила, той също. Отгатвах го по набръчканото му чело, по твърдия поглед под смръщените вежди. Чело и поглед на човек в конфликт със самия себе си.

Защото макар и съпругът ми да не обича да върши онова, което му е неприятно, той знае много добре, че семейният ни бюджет е силно разклатен и това не може да не го тревожи.

Аз се въртах наоколо неспокойна и нервна. Искях да се намеся, но не смеех. Най-после се реших.

— Мислех, че тази сутрин ще отидеш при онзи човек... Може би е време да се обличаш.

Вместо отговор, Жил разтвори с грубо движение вестника, който държеше, и продължи да чете...

Спомням си... и си мисля: „Защо нямам над съпруга си щастливото влияние, което е имала госпожа Дьо Кайаве?“.

— Е, малка госпожо, слезте от облаците и ни направете честта да се върнете между нас!

Тези думи бяха произнесени от добрия Сейньоc. В това време Луден погледна часовника си:

— Дявол да го вземе! Дванадесет часът вече...

Както често се случва, нашето малко събиране завърши с кратка разходка по оживените улици и булеварди на Монмартр.

Нощта беше ледена, но Жил ме притискаше толкова силно и нежно към себе си, че аз бързо се стоплих. Потоци изкуствена светлина разпръсваха около нас пъстротата и веселието на нощния Париж.

Досега нито веднъж не бях се връщала към всички тези неща... Защо спомените ме наведоха на тях именно сега, когато останах сама, след като цял час слушах бърбенето и размишленията на Мишел?

И все пак колко много обичам Жил!...

VIII

Съпругът ми прочете романа на Ники. Започна го веднага след обяда и целия ден, противно на навика си, не излезе от къщи.

Полуизлегнала се на любимото ми място на дивана, аз пишех. Докато четеше, Жил спираше от време на време и ми разказваше накратко съдържанието, а по-забележителните пасажии дори ми прочиташе.

Отначало бях настроена враждебно: романът на Ники! Как предпочитах картината да беше същата, но Жил да ми четеше своите „Сухи листа“ или някой тайно написа разказ, някоя критика...

Следобедът измина като сън. Жил прибра ръкописите и заключи:

— Честна дума, съвсем не е лошо! Бих казал дори, че идеята е доста оригинална. Героите са добре очертани, стоят здраво на краката си... Ти си на моето мнение, нали?

Кимнах утвърдително с глава. Да си призная, не бях слушала добре. Увеличава ме по-скоро гласът на Жил, приятната обстановка. Бях доловила само отделни неща.

— Трябва да го прочетеш сега — настоя Жил. Ще те заинтересува. Безспорно Ники вече е една малка личност. Ако тя продължава...

Този възторг ме ядоса и аз казах, преди да се овладеея:

— Във всеки случай тя, макар и млада жена, не се страхува да рисува доста смели положения, и то с едни думи...

Отговорът беше:

— Ти, ти си свикнала на един род книги...

На другия ден, отзовавайки се на моята покана по телефона, Ники дойде да си вземе ръкописа. И скоро от кухнята, където приготвях чая, аз чух следните думи:

— Вашето мнение за моя роман ми доставя голямо удоволствие, Шевриер. Все пак у мене остава известно съмнение... може би вие сте искали да ме пощадите пред жена си и не сте посмели да бъдете по-строг. Сега, на четири очи, кажете ми искрено какво мислите?

— Нищо повече и нищо по-малко от това, което ви казах, Ники. В общи линии вашият роман е доста сполучлив. Има някои фрази и думи, малко превзети, неестествени, но това винаги е било ваш недостатък: вие не умеете да бъдете проста. Забелязва се и известна неопитност, непохватността на новака, и именно това придава определен чар. И пак повтарям, вие сте направили напредък, голям напредък...

— Тогава смятате ли, че мога да представя ръкописа такъв, какъвто е, на някой издател?

— О, вижте, колкото за това... аз съм много придирчив, нали знаете... На ваше място бих прегледал ръкописа много внимателно поне още веднъж и едва тогава бих помислил да предприема каквото и да било. Има слаби места, които трябва да се засият, изрази, които трябва да се направят по-леки. При една подобна преработка вашият роман може само да спечели... Мълчание.

— Несъмнено вие имате право — подзе Ники. — Но... кажете ми... ако искате да бъдете съвсем мил с мене... Аз толкова пъти вече предъвквах работата си и едва ли ще намеря сама слабите точки, недостатъците... не бихте ли имали време един ден сам да ми ги покажете?...

Кипях от яд в кухнята срещу безграничното ѝ нахалство... И все пак Жил и този път отстъпи. Докога смяташе да изпълнява желанията на Ники?... Жил отбеляза грижливо на ръкописа всичко, което смяташе погрешно и слабо. И сега тя поправя послушно и ден през ден идва да иска нови съвети.

Аз не можах да не забележа:

— Но всъщност твоята приятелка иска от тебе едно прикрито сътрудничество и аз наистина не виждам каква полза...

— И после? — прекъсна ме Жил с тон, който не търпеше възражение. — Щом това ме забавлява...

Резултатът?... Сега ние виждаме много често госпожица Бернети. Ту у нас, ту у нея. Нейното ателие на върха на едно здание в Монмартр е светло, тихо и приятно. Защо се чувствавам така нервна в часовете, които прекарвам там между Ники и моя съпруг?

„Бъди щастлива, че още те канят“ — шепнеше в ухото ми един зъл глас.

След като изпием по чаша чай, аз изваждам пуловера, който плета, а в това време те двамата започват да разискват. Тогава в душата ми се промъкват най-грозни чувства. Как лесно и бързо ме забравяха и двамата! Ревност? Но, разбира се, аз съм ревнива. Какво искаше да постигне тази Ники? Дали не смяташе да изтъче между Жил и себе си едно от тези интелектуални приятелства, за които бе споменала една вечер?... Няма да допусна съпругът ми да има подобно приятелство... Чувствувам, че в това си решение ще бъда по-упорита и от най-упоритата дива коза...

Но най-важното е, че в този миг аз съм почти готова да намразя Жил. Наистина колко лесно разбира живота той? За него личното му удоволствие е закон... може би, за да го изпълни, е в състояние да стъпче дори и моето сърце... Днес следобед бяхме пак при Ники. Сама до прозореца, аз плетях. Мислите ми пак бяха поели обичайния си вече път. Сама си причинявах толкова много мъка, че неволно се наведох навън, за да потърся нещо, с което да се развлека.

И веднага хубава картина от другата страна на улицата привлече вниманието ми: една осветена стая. Пред масата руса детска главичка беше наведена внимателно над някаква книжка. В ъгъла се забелязваше бебешко кошче, облечено в розов плат на цветчета. Под лампата, между кошчето и русата главичка, седеше млада жена и шиеше.

Забравих прекалено модерното ателие, забравих и неговата обитателка, която е един от тези силни духове, които се гордеят, че нямат нито религия, нито отечество, нито семейство. Няколко минути стоях неподвижна, прехласната пред тази чудна картина на щастие... Изглежда, че неволно съм въздъхнала.

— Сърце, което въздиша, няма това, което иска... — каза зад мене Ники. — За какво мечтаете, Флориз с чистите очи?

Отвърнах съвсем спокойно:

— Гледах една млада майка, която шие между малката си дъщеря и бебето си...

— О — усмихна се Ники презрително, — съседите от отсрещната страна на улицата! Ако продължават, както са започнали, дете след дете, апартаментът скоро ще им стане тесен...

Тя избухна в смях:

— Шевриер, струва ми се, че вашата жена копнее за майчинство. Кога може да очакваме първата рожба?

— Колкото по-късно, толкова по-добре — засмя се също Жил. — И без това животът е достатъчно усложнен...

— Бедната Флориз — подхвърли Ники. — Знаете ли какво, приятелю мой: вие бихте могли да ѝ подарите едно кученце... Тя ще се залъгва с него...

Не отговорих нищо. Разбира се, аз обичам кучетата и смятам, че тяхното другарство е честно, сигурно и за предпочитане пред другарството на много хора, но в този миг това предложение ми се видя съвсем неуместно. Подигравката ме засегна, и то дълбоко. Почувствувах в гърдите ми да се надига страшно озлобление. Да отговоря? Щях да кажа твърде много и какъв щеше да бъде резултатът?...

Майко, моя кротка майко с нежни очи, която ме научи, че тук на земята няма нищо по-красиво от майчината любов... вярно ли е, че се колебаеш да дойдеш заради крехкото здраве на баба? Или може би се стесняваш да не бъдеш в тежест на нашето малко домакинство? Сега е 15 декември. Коледа приближава. Броя дните... Ела, моля ти се. Чувствувам такава нужда да опра глава на рамото ти, да се почувствувам покровителствувана и защитена срещу всичко обезпокояващо, което броди около мене...

IX

Баба и мама отказаха да ни посетят за Коледа. „Отлагаме временно“ — ме уверява мама в писмото си и аз бих искала да е така.

Поправен изцяло, романът на Ники е даден у издателя, за да бъде прочетен. Ще намери ли Ники нов предлог, за да се сближи отново с Жил?... Тази превзета личност твърди, че е извънредно заета и от няколко дни ние я виждаме много рядко. Естествено това далеч не ми е неприятно. И без това ние самите живеем сред такава бъркотия. Сега ще сменяме квартирата си — това е последната прищявка на Жил.

Миналата седмица двамата се разхождахме през един сив ден край Сена. Внезапно съпругът ми предложи.

— Кажи, Флориз, би ли искала да сменим апартамента?...

— Да сменим апар...

— Колко си хубава под малката си смешна шапчица с това изражение на подплашена сърна! Кажи, не би ли искала да живеем в някоя тиха улица в сянката на някоя базилика?

След като вървахме известно време, Жил сви по няколко тихи улички и се спря пред една нова къща.

— „Апартамент под наем“... Искаш ли да видим?...

Стиснал ръката ми, Жил ме поведе навътре. Първоначалната ми изненада беше отминала и тръгнах след него. Времето беше топло. Въздухът имаше дъх на пролет. Разходката бе изпълнила сърцето ми с радост... а и Жил ме гледаше с тази усмивка, която ме кара да не мога нищо да му откажа.

Впрочем не взех предложението му за сериозно... Смятах, че е шега... Знаех, че съпругът ми обича да скита така безцелно... да задоволява внезапните си хрумвания, от които по-после не оставаше дори следа, сякаш вятърът ги помиташе...

Този ден обаче, след като разгледахме апартамента, Жил заяви:

— Тези три стаи са чудесни и съвсем не са смешно малки. Антрето е просторно. Банята и кухнята са с плочки. Всичко е много изящно! При това наемът не е много голям, даже е по-малък от нашия. Тук ти ще имаш много повече удобства. И каква тишина, какво

спокойствие! Тъкмо както ти обичаш! Вътрешната стая ще бъде идеална за кабинет...

Аз започнах да се смея:

— Охо, ти вече се настави.

— Почти... Уверявам те, Флориз, трябва да напуснем старата си квартира и да наемем тази.

Дявол да го вземе, противно на предвиждането ми, тази прищявка започваше да става сериозна!

А пък аз вече се чувствавах тъй привързана към нашата стара къща и нямах никакво желание да променям жилището си...

Погледнах Жил. Каква беше причината за това ново хрумване?... Спомних си при завръщането ни в Париж с каква радост се бе озовал в шумната и оживена атмосфера на нашия квартал. А сега изведнъж такъв обрат...

И пак един познат зъл глас ми нашепва: „Ники живее наблизко...“.

— Защо изведнъж искаш да се преместим? Досега се чувствуваше много добре в ергенския си апартамент.

— Защото за по-малка цена можем да имаме нещо по-хубаво...

— Но самото пренасяне ще ни струва много пари.

— Не толкова много, колкото мислиш!

— А настаняването в новия апартамент? Аз те познавам. Всичко в новия ни дом трябва да бъде съвършено. Много неща, които за тук са добри, там ще трябва да бъдат изхвърлени, защото постройката е съвсем модерна.

— Дори и да е така, ще дадем пари, които после ще спестим от наема... пък може и от прислугата. Нали онзи ден казваше, че може да намалиш часовете, през които жената ти помага? Аз се противопоставих, не исках да се преуморяваш, но този апартамент е снабден с толкова удобства, че домакинската работа ще бъде почти удоволствие. И понеже в случая приятното върви ръка за ръка с икономичното... какво можеш да възразиш, малка Минерво?...

Продължихме разходката си. Едва при здрача небето се разведри. Минаваха много малко автомобили. Минувачите също бяха редки. Сивкаво-розова мъгла обгръщаше града и в нея от време на време блясваха запалващите се светлини... Имаше нещо много чаровно в този час и в заобикалящата ни обстановка. Забравих близкото

съседство на Ники и си помислих, че би било приятно да се живее в този квартал.

— Тук въздухът е съвсем друг — подхвана Жил, който отгатваше моите думи. — Толкова чист, тъй леко се вдишва! И какво спокойствие! В този квартал човек може да излиза, без да го застрашава опасност да бъде блъснат още при първите крачки от някой автомобил! Сега виждам, че площадът, на който живеем, е ужасно шумен и вече започвам да го намразвам. И после, виждаш ли, аз престанах да работя. Невъзможно ми е. Идеите най-често ми идват, когато се разхождам, а в нашия квартал в ушите ми непрекъснато звучат автомобилните клаксони и на всяка крачка мога да бъда премазан... А тук... ще видиш... ще направя чудеса!

Още същата вечер, може би подтикнат от доброто настроение след разходката, Жил се заложи за работа и написа на един дъх една статия, която отдавна се мъчеше да започне и не успяваше, за мое най-голямо отчаяние. Два дни по-късно ние наехме новия апартамент.

Приятелите ни изпаднаха във възторг.

— Промяната, подновяването придават повече сладост на живота — подхвърли Ники, която винаги поддържа по-необикновени идеи.

— Да, преместването е чудесно нещо — присъедини се Сейньос, който също обича парадоксите. — Едни от старите вещи се изпращат на поправка, други се изхвърлят... Книгите се подреждат. Ще видите, ще приключите с много ненужни вехтории!...

Може би добрият Сейньос има право, защото действително Жил ликвидира с много неща... но за съжаление — не само с вехтории. След мъчителни преговори и увещания един непознат с птича физиономия отнесе едно долапче, две кресла, наистина малко поовехтели, свещниците от камината и още някои други мебели.

— Невъзможно е да запазим всичко това — обясни ми Жил. — Твърде много неща имаше. Сега стаите не се отрупват с мебели, а с парите, които ще вземем, ще си покрием разноските по пренасянето.

Но аз не се залъгвам: ние губим, като се пренасяме с такава бързина, наема за един месец. Продажбата на мебелите няма да покрие тази загуба и всички нови разноски. Съпругът ми смята да нареди новия ни дом с най-голям вкус. Разноските следват едни след други...

Не искам да придавам прекалена важност на тези въпроси, към които преди бях тъй безразлична. При това трябва да призная, че не

мога да остана безчувствена пред усмихнатата свежа обстановка на новия ни дом, чиито стени са покрити с весели, цветисти тапети. Старая се, колкото мога, да споделям радостното оживление на Жил, който сега прилича на дете, което е получило любима играчка...

И все пак, спомням си, преди известно време Жил ми каза, че част от акциите му са се обезценили, че капиталът ни е намалял значително. Когато настаняването бъде привършено, в какво състояние ще бъдат финансите ни, които и без това са доста разклатени?

Ако поне можех да повярвам в обещанията за работа, с които съпругът ми постоянно ме приспива!...

Премества ме се... и вече гнездото, което обичах, в което бях прекарала толкова щастливи часове, се разваля. Защо нямам свободния и силен характер на Ники?... Премества ме се... и струва ми се, че ще погребам малко от моето безоблачно щастие...

Х

Защо напоследък у мене се развива тази странна склонност към самоизмъчване? Напълно погълнат от мисълта за това пренасяне, което толкова ме плаши, Жил като че ли никога не е бил толкова щастлив. Ще намеря ли там това, което обичах тук?... Старата мебелировка се намалява все повече и повече. В замяна на това новите покупки се трупат в антрето и в коридора: килими, пердета, нови мебели. Това показва, че промяната ще бъде пълна.

Жил, сякаш обзет от треска, понякога взима и мене, когато отива на покупки:

— Хайде, ела, искам непременно и ти да си дадеш мнението.

Моето мнение? Каква полза? Ние нямаме еднакви вкусове и схващания. Аз не изпитвах ни най-малка нужда от подобно обновление. Обзавеждането в Габизо и сега е такова, каквото е било още по времето на баба ми... Но нима има смисъл да изтъквам тези неща на Жил?... Той се вслушва само в собственото си влечение...

Коледа дойде, а след пет дни и Нова година. Настава време на оживление, на празници. С малко наболяло сърце присъствувах сама на полунощната служба в една скромна черква... Ако бях отишла в „Сент Йосташ“ или в „Ла Мадлен“, където има музика, може би съпругът ми щеше да ме придружи... Но и времето беше лошо, толкова лошо, че дори се отразяваше на настроението на Жил... Всъщност възможно е Жил да беше мрачен, защото за първи път се бе решил да прегледа сметките си...

След службата той мина край черквата с едно такси, за да ме вземе и ние отидохме у Мишел Фарде, където трябваше да отпразнуваме Коледа. Приемът у Мишел бе много богат и блестящ. На 1 януари лелята на Жил, госпожа Дьо Рувер, също даде своя традиционен прием. И у едната, и у другата имаше много поканени. Жените бяха си сложили всичките най-скъпи бижута. Мишел показваше гордо трите реда перли, току-що подарени от съпруга й. Дениз Лормей прикриваше зле яда си зад хапливата си ирония...

Усмивки по поръчка, измерващи се погледи, неискрени комплименти. Кокетство, ухажвания, опити за флирт. Спомням си още нещо. На другия край на масата, точно срещу мене, седеше една тъмнокоса, мургава жена... Тя непрекъснато се смееше и голото ѝ рамо често докосваше рамото на Жил...

Мисля си за спокойните, набожни Коледи в Габизо.

XI

Свършено е. Напуснахме стария си апартамент и се настанихме в новия на улица „Мон Сени“. Каква бъркотия... каква работа!... Съсипана съм от умора, но Жил е доволен. В продължение на три дни, с чук в ръка, той забиваше гвоздеи и неуморно нареждаше.

Неочаквано събитие: нашите първи гости в новия ни дом бяха чичо Фил и Кристиан.

Последното писмо на Кристиан ме караше да се надявам на скорошно завръщане. Но струва ми се, че това завръщане ще бъде само едно минаване. Изглежда, че често пъти едно пътуване влече след себе си друго... Едва изгубила пред погледа си Мароко, братовчедка ми говори вече за зимния сезон в Швейцария. Вчера тя ми телефонира:

— Госпожо, ако не отгатнете сама, няма да ви се каже кой е на телефона.

— Кристиан!...

— Тя същата. Завърнахме се. Ще ви объркаме ли много, млада домакиньо, ако утре дойдем да обядваме в новото ви гнездо?

Разбира се, че ще могат да дойдат. Още няколко картини ще трябва да се наредят и всичко ще бъде готово.

Трябва да призная, че новият ни дом е чудесен и аз бързо свиквам с него. Наистина вече започвам да вярвам, че действително живеем в гнездо, защото около прозорците ни непрекъснато подхвърчат гълъби и врабчета... Но най-много от всичко обичам звука на камбаните на близката черква... Всяка сутрин тяхната песен ме събужда.

Прочее днес на обед, с ръце, отрупани с подаръци от Мароко, чичо Фил, любезен, както винаги, и Кристиан, жизнена и бодра, ни навестиха в малкия ни дом.

Какъв весел обяд прекарахме около нашата нова маса! Бях я украсила с анемонии, които са едно от любимите ми цветя. Бях изпълнила най-хубавите и най-сложни рецепти, които зная. Една млада прислужница бе дошла да ми помага. По време на обяда чичо Фил и

Кристиан ни описаха своето пътешествие. Пред нас затрептяха като мираж чудни бели градове, горещи пясъци.

Когато по-късно чичо Фил тръгна да си върви, той отведе със себе си и Жил, към когото изпитва голяма симпатия. Тогава Кристиан се обърна към мене с обичайната си прямота:

— Слушай, на обяда баща ми и аз говорихме непрекъснато за себе си... но сега кажи ми нещо за вас двамата... Толкова отдавна не съм те виждала... Ти си отслабнала.

— Като се има предвид модата, това е за предпочитане, отколкото да напълнея.

— Откровено казано, твоите последни писма не ми се видяха много весели. Какво не върви?

— Всичко върви. Може би съм само малко уморена. Впрочем в това няма нищо чудно, защото имах много работа по пренасянето, което стана по желание на Жил. Аз се чувствах добре в стария ни дом, където имах само щастливи спомени, и ми беше малко мъчно да го напусна, но сега съм толкова доволна... Тук сме много по-спокойни... И кажи, нали ти харесва как сме се наредили?...

Говорех бързо, сякаш исках да се изплъзна. И защо в същото време Кристиан ме гледаше толкова настойчиво? Противно на братовчедката Мишел, по отношение на мене тя е страшно прозорлива. А дълбоко в гънките на моето сърце се крие известно безпокойство, известна незадоволеност, които бих искала да скрия на всяка цена от нея.

Известно време тя не каза нищо. После изведнъж запита:

— А Жил?... Продължава ли да бъде съвършен съпруг?

— Както виждаш.

И внезапно... без сама да зная защо... започнах да плача...

— О, и таз добра! Обясни... какво ти е?...

Избърсах сълзите си с ръце. Безпричинната ми мъка беше смешна. Погледнах Кристиан. Явно беше, че ние сме съвсем различни по нрав... Но какво от това? Тя винаги е била за мене една истинска приятелка.

Можех да се опитам да ѝ обясня... Може би тя щеше да ми помогне да разбере това неясно, сложно зло, което ме измъчваше от известно време.

— Не зная... бих искала да се мамя... но струва ми се, че от известно време Жил не ме обича така, както ме обичаше...

— Във всеки случай, както можах сама да се уверя, той съвсем не те ненавижда. Напротив, аз забелязах, че той е останал същият нежен и внимателен съпруг...

— Не отричам. И все пак.

— Какво?

— Разбира се, няма нищо определено... Но струва ми се понякога, че вече всичко не е тъй гладко, тъй прозрачно и безоблачно, както преди... Знаеш ли, ние отново се срещнахме с Ники. Странно момиче. Тя се върна в Париж след продължително отсъствие. Може би съм ти писала, че е тук от ноември?... Ние я виждаме често.

— Открих!... Ти ревнуваш... и то съвсем неоснователно, убедена съм. Ники е грозна, а Жил обожава красотата. Освен това той я познаваше много преди тебе и ако му е харесвала поне малко... Казвала съм ти го и преди: тя чакаше най-малкото насърчение, за да му се хвърли на врата. Помисли, не е ли достатъчно успокояващо това, че той избра тебе, макар да познаваше отдавна нея?... Един съвет от мене: отдавай се от време на време на трезви размишления, за да не се увличаш в осъдителна ревност...

— Да оставим настрана този въпрос, искаш ли? Аз не съм обзета от такава ревност, каквато ти предполагаш. Само че... Как да ти кажа... ядосвам се, когато тя се изпречва винаги между него и мене, като непрекъснато го занимава с литературни въпроси. Първо започна, като го помоли да ѝ дава съвети за първия ѝ роман, а сега продължава все така, като се възползува от всеки предлог. Оставя ни няколко дни на спокойствие и после пак започва... Но сега ние сме съседни и срещите стават все почести и по-чести. Какво съм аз между Жил и нея, когато те двамата разговарят по цели следобеди?... Давам си сметка, че най-много, което мога да направя, е да им поднеса чая, когато дойде време за закуска... И после... тя има един спокоен и упорит начин да покосява в духа на Жил всичко, което обичам; религиозни вярвания, идеални схващания за брака, желание за деца... Тя се подиграва с всичко... И знаеш ли, това би ми било безразлично, ако не чувствавах, че Жил е склонен да мисли като нея... Понякога имам чувството, че той е по-подходящ съпруг за Ники, отколкото за мене. Най-лошото е, че от време на време долавям у него един ням упрек. А кажи ми,

въпреки всичко, какво ли не правя, за да му бъде приятна?... Излизам постоянно, макар това никога да не е било по вкуса ми. Материалното ни положение се разклати и аз правя всичко, което е по силите ми, за да го закрепя...

— Действително не може да ти се отрече, че си пестелива.

— Нещо повече. Мина ми през ума да работя, сама да осигуря издръжката си. Но как?... В очакване на такъв случай се старая да изразходвам колкото е възможно по-малко пари. Правя покупки и върша почти всичката домакинска работа сама. Дори, както някога, започнах да си шия сама. Но според Жил това са отрицателни качества. Аз трябва да бъде светска, общителна жена, която да може да го подпомогне с връзките си. Лошото е, че не чувствавам никакво влечение и дарба да бъде такава жена... А пък сега писателите трудно си припечелват хляба... Произведенията им не се търсят... Но аз зная, че моментът е лош и не губя вяра в дарбата на Жил... Жалкото е, че той почти не работи... и дори започва да мечтае да заработи в друга насока, да направи кариера.

— Това е малка и временна слабост, която е последица от пречките, които среща, от общата криза... Не се тревожи прекалено. Всичко ще мине.

— Често повтарям сама на себе си това, което ти ми казваш, но не успявам да се успокоя. Жил е склонен към капризи...

— Той е поет. Всички поети са такива...

— И ти искаш да не се безпокоя? Ето на, сега... това пренасяне... Беше ли необходимо? Нищо не го налагаше... а ние имяхме големи разноси по него.

— Някога ти виждаше само добрата страна на нещата. Бъди и сега такава. Понеже това жилище ти харесва, престани да мислиш какво е струвало то. И главно не намеквай пред съпруга си за това. По-добре показвай се оптимистка, както преди. Може би това ще окаже щастливо влияние върху него.

Не отговорих нищо. Въздъхнах само и това накара Кристиан да се усмихне. Напразно се тревожа. Всичко ще се оправи. Жил минава навсякъде за най-съвършения съпруг. Имам ли право да се оплаквам и да хленча? Може би скоро ще запознат да ме смятат за непоносима ревнивка...

Внезапно аз промених разговора, а и самата Кристиан започна да ми разказва за пътуването си, за последния си флирт:

— Знаеш ли, работата едва не завърши с брак... но после...

— Е, после?

Братовчедка ми разтърси хубавата си коса:

— Не, не още. Свободата е толкова хубаво нещо!...

Изведнъж камбаните на близката черква удариха. Аз се засмях:

— Вечерната молитва. Шест часът е.

— Нима е възможно... А Марилис трябва да е вкъщи, за да ми покаже последните си модели спортни рокли. Тръгвам веднага. Няма ли да дойдеш с мене?

Отказах. Кристиан и баща ѝ живеят далече от нас. Ще трябва да разгледам роклите, да си кажа мнението и в края на краищата да се прибера късно у дома.

Късно?... Всъщност вече трябва да е минало доста време, откакто пиша. Колко е часът? Осем. Невъзможно е! След няколко минути вечерята ще бъде готова. Но Жил?... Все по-често и по-често той започва да закъснява...

Жил?... В ушите ми още звучи гласът на Кристиан: „Свободата е толкова хубаво нещо!“. Нима аз единствена правя изключение и обичам веригата, която ми отнема тази толкова ценна за другите свобода?...

Страхувам се, че не съм и никога няма да бъда в крак с времето си.

XII

Снощи бяхме канени у леля Дьо Рувер на бридж.

Нито Жил, нито аз играем бридж. Мъжът ми не обича картите и не се стеснява да го каже. Аз?... Често са ме увещавали да науча тази игра, но винаги съм отказвала под предлог, че ще ме заболи главата. Истината е, че бриджът, тъй скъп на своите почитатели, за мене е едно скучно изпитание, което предпочитам да избягна.

Толкова често съм наблюдавала играчите!... Мъже, жени, млади и стари показват около масите еднакво строги, съсредоточени и тревожни лица и изглеждат изправени пред разрешението на най-черни проблеми.

Предложат ли им чай, порто, сандвичи, казват с края на устните си почти несъзнателно „благодаря“ и без да прекъсват играта, поглъщат безстрастно всичко. И това трае часове... Но нещо повече, тези „светски“, тези „добре възпитани“ хора, които обикновено имат най-подбран речник, започват да се карат, да се обвиняват при най-малкия спор почти като хамали.

Та съпругът ми и аз не играем бридж. Въпреки това лелята на Жил ни кани при подобни вечери, защото ѝ е приятно аз да поднасям чая... а Жил, блестящ събеседник, е винаги забавен. Не занимава ли той приятно тези, за които временно няма място около масите за игра?

Наистина леля Рувер е много мила, много великодушна към нашето семейство, но в замяна иска от време на време да бъдем на нейно разположение...

Вчера неиграещите бяха повече от обикновено. Беше и Пол Лормей. След няколко дни той заминава за Америка с новия си самолет „Стоманеният гълъб“, който вече е прочут във Франция. Той ще го покаже на американците и ще се опита с него да счупи някакъв опасен рекорд. Няколко млади жени, имащи слабост към авиацията... и авиаторите, го заобикаляха. Те заобикаляха и Жил, който бе обещал на братовчед си да напише една статия за него и сега го интервюираше.

Аз бях малко настрана до Дениз, една радостна, спокойна Дениз, която ме смайваше. Моето въображение вече заработваше, виждах най-тежки изпитания за хубавата птица и за пилота ѝ, който в този миг стоеше тъй хубав и жизнен до нас... Аз си представях моя ужас, ако вместо Пол Лормей, Жил трябваше да отлети със „Стоманеният гълъб“.

И скоро, като отзвук на моите мисли, устните ми зададоха този въпрос:

— Дениз, тревожите ли се?

— Защо да се тревожа? — отвърна братовчедка ми.

— Но защото това е първият голям полет, който Пол предприема от две години, откакто сте женени...

— Да, първият... Какво искате, свекърва ми винаги е треперила за сина си и дълго време се е старала да го отвърне от авиацията, но изглежда, че тази страст е в кръвта на Пол. Досега той не е смеел да се излага на големи опасности само заради нея, но за щастие този път се реши да преодолее всички пречки... Впрочем и аз го насърчавах.

— Как!... Нима не сте се опитвали да го задържите?...

— Защо?... Всеки има своя съдба, която не може да избегне... Аз съм донякъде фаталистка. И после, нали знаете, който рискува... Сега авиаторите са много и важното е да изпъкнеш, да се откроиш от другите. Ако, както аз се надявам, Пол успее, той ще има почести, слава и големи материални облаги.

Аз не настоях повече.

Недалеч от нас, седнала на игралната маса, Мишел милваше разсеяно трите реда перли, които вече бяха постоянно на врата ѝ. Дениз я погледна бегло, Дениз, която имаше само един ред перли, чудесни, но само един ред... Аз разбрах...

Малко по-късно Жил и аз крачехме към дома. Денят беше пролетен. Във въздуха имаше нещо топло, разнежващо. До тротоара бе спряна количка с цветя: виолетки, нарциси, лалета, червени, лилави, розови, жълти, с дълги и крехки стъбла. Спрях се очарована.

Жил мило ми предложи едно букетче виолетки. Забодох го на яката си. Коя беше причината?... Дали цветята, дали топлата вечер, но копнеж по родните планини сви сърцето ми. Забравих ледените дъждове, от които майка ми се оплакваше в последното си писмо,

забравих, че у нас ливадите и градините още не бяха помислили за пролетната си премяна и без да размисля, казах:

— Мирише на пролет! Колко ли хубаво е вече в Габизо!...

— Хубаво в Габизо в този сезон? Не, предпочитам Париж.

Настъпи кратко мълчание, по време на което всеки беше погълнат от собствените си мисли. После Жил каза нежно:

— Все пак, разбирам те... сигурно си изпитала голямо разочарование, когато майка ти и баба ти се отказаха да дойдат за Коледа. Знаеш ли? Какво ще е да ги изненада, там? Ще можеш да присъствуващ на пукването на пролетта.

Забравих минувачите и заплясках с ръце:

— Наистина, ще ме заведеш ли в Габизо на пролет?... Ще отидем с колата, нали? Стига е спала в гаража...

— О, не, не, ти ще отидеш сама... аз ще остана, защото в този сезон не мога да напускам Париж... пък и тук пролетта е най-хубава!

В миг радостта ми се изпари.

— Щом няма да ме придружиш, естествено и аз няма да отида в Габизо.

— А защо да не отидеш, щом имаш желание?... Аз съм ти много признателен, ако се лишавах заради мене, но няма защо. Ще мога да се справя сам с всичко. Има ресторанти, жената ще ми чисти... Какво, аз не съм бил винаги женен!

Обърнах към Жил учудено, питащо лице. От няколко дни се борех упорито със склонността си към ревност. Кристиан беше ми посочила много ясно какви опасни последствия може да има ревността за нашето семейство. Сега братовчедка ми беше в Швейцария, но аз ѝ бях обещала да следвам неотстъпно нейните съвети. Но все пак не можах да не се запитам: „Да не би моят съпруг да има някакви свои съображения, заради които иска да ме отдалечи от Париж?“.

— Е, какво — подхвана Жил със смях, който ме поуспокоява, — нима предложението ми те учудва?... Но аз приемам за напълно естествено ти да искаш да видиш близките си и родното място. Би било егоистично да ти попреча...

— Аз не искам да те напусна.

— Няма нищо лошо да се разделим за малко. Помисли с каква радост ще се съберем отново...

Избухнах:

— Ти сигурно одобряваш спокойствието, с което Дениз Лормей гледа на опасното приключение, в което съпругът ѝ ще се впусне, нали?... Приказвах преди малко с нея. Струва ми се, че тя мисли само за парите, които ще се изсипят, ако Пол счупи рекорда... защото тогава ще може да си окачи още два реда перли, както Мишел. Това е срамно!

— Охо, много си строга... Не забравяй, че Пол отдавна мечтае за това постижение. Виждаш ли, моя малка Флориз — добави Жил, който за щастие е в добро настроение, — според мене, за да бъде едно семейство щастливо, най-важното е всеки до известна степен да остане свободен. Личните нужди и вкусове не трябва да бъдат спъвани от вкусовете или волята на другия. Ето защо главно заради тебе аз искам да отидеш в Габизо. Зная, че обичаш родното си място и с удоволствие би го посетила. Но щом предпочиташ да не ме напускаш...

Вдъхнах уханието на виолетките... Отговорът, който желях, не последва... Колко щеше да бъде хубаво, ако Жил бе казал: „Тогава аз ще дойда с тебе...“.

Да, аз съм една непоправима глупачка.

XIII

След като привърших домашната работа, изтегнах се на дивана, за да си почина. Понякога, когато ме види с кърпа или метла в ръка, Жил ми казва:

— Остави това... не ти прилича. Ти не си създадена за такава работа.

Но той забравя, че прислужницата идва само сутрин за няколко часа и аз сама трябва да свърша голяма част от работата. Когато му го напомня без всякакъв упрек, той си отива, като въздиша и прави отчаяна гримаса. Вероятно аз отдавам по-малко значение на тези неща...

Та излегнах се на дивана, за да си почина и взех от поничките една книга.

Издърпах книгата, без да я избирам, наслуки. Обикновено правя така. Ако не ми хареса, оставям я, ако пък ми харесва, прочитам я докрай.

Четях вече от известно време, когато Жил дойде да легне до мене, за да си почине, след като бил работил доста упорито.

— Какво четеш?

— Отгатни. Нищо ново, нищо сензационно... по-скоро бих казала... нещо старомодно.

Той погледна книгата, но аз закрих заглавието.

— О — възкликна Жил, — познах я по овехтялата подвързия: „Писма на един пътешественик“ от Жорж Санд.

— Поздравявам те, отгатна.

— Харесва ли ти?

— Да.

— Когато бях млад, тази беше една от любимите ми книги. Когато я четох, просто полудях за Жорж Санд.

— За нея или за произведенията ѝ?

— За нея, разбира се. Изгарях от желание да я познавам.

— За щастие тя е умряла отдавна.

— Защо за щастие?... Може би благодарение на нея щях да бъда гений...

А в същото време аз си мислех: „Защо не съм Жорж Санд!“. Но успях да преглътна тази забележка и се задоволих да слушам моя поет.

— После всичко премина. Открих недостатъците на писателката. Често тя става скучна с прекалените си подробности. Бъркотията от социално-философски схващания, които поддържа, не ми харесва. Обичам нейните възторзи, нейните увлечения. Тя е отражение на цяла една епоха... Но обичам Жорж Санд, както обичам Мюсе. И първата обичам повече, защото е жена. В моите очи и двамата символизират любовта.

— Не съпружеската любов във всеки случай.

— Любовта пламва, където пожелае. Слабостите на Жорж Санд се скриват в сянката на нейния гений, на великодушната ѝ природа, на всеобятното ѝ сърце. И колко неуморимо е работила.

Едва не казах: „Щом се възхищаваш на трудолюбието ѝ, защо не ѝ подражаваш поне малко?“, но успях навреме да стисна устни.

— Вярно е — добави Жил, — че на нея работата не ѝ е струвала прекалено голямо усилие. Способността да работиш е дар, както и всичко друго...

После той стана и се прибра в кабинета си. Не съм спокойна... Ами ако у Жил угасва способността да работи?...

XIV

Ники се появи отново. От известно време тя ни беше изоставила. Аз се радвах тайно, като се надявах, че вече други личности, може би и някой писател, по-известен от съпруга ми, я привличаха.

Лъгала съм се. В дома ѝ я задържала една „непреодолима нужда“ да работи. Тя самата се изрази така. Вдъхновението ѝ трябвало да се излее. Сега тя донесе на Жил пресния плод от това наложено усамотение.

И следват въпрос след въпрос, за да се разреши някой проблем, който я затруднява, за да си изясни в много отношения какво представлява семейният живот, защото тя не се стеснява да рисува дори и това, което не познава.

Ники не се плаши от нищо, зачеква всички въпроси с увереност, която би била смешна в моите очи... ако тя не прибягваше постоянно към моя съпруг, за да попълва празнотите на собствения си мозък. Понякога, дори и когато се смята гениален, човек си дава сметка, че има нужда да бъде подпомогнат...

Претенциите на Ники, нейното самодоволство биха ми били съвсем безразлични, ако госпожица Бернети не губеше времето на Жил. И без това работи вече толкова малко, а остава още и да го безпокоят, когато е в кабинета си... Трябва да кажа, че той съвсем не я смята за досадна, приема я винаги с усмивка и я слуша с търпение, което страшно ме дразни. А Ники злоупотребява с това търпение до такава степен, че понякога се питам как може да бъде дотолкова нетактична...

Докога ще продължава това положение?... И бих ли могла да го понасям дълго?...

XV

Вчера следобед с Жил бяхме сами в нашето кокетно жилище.

Жил се бе затворил в кабинета си и работеше. В съседната стая аз вършех една прозаична, но полезна работа: кърпех чорапи.

Ослушвах се. От време на време съпругът ми ставаше, започваше да се разхожда нервно из стаята, после сядаше бързо и написваше това, което бе назряло да излезе изпод перото му... Това е неговият начин на работа... Невъзможно му е да седи спокойно на местото си. И аз знам, че тази нервност у него — поне когато работи — е един добър знак.

Но изведнъж... дръннн... звънецът.

— Тя е — помислих си и трепнах.

Отидох да отворя, нямаше какво да се прави. Действително беше тя...

Ники, винаги Ники! Вече не минава ден, без тя да ни посети. Пак щеше да иска някакъв съвет. Съвет от писателя, разбира се. Отначало Жил смръщи вежди. Нейното неочаквано посещение прекъсваше работата му. Той изглеждаше ядосан... но много бързо се успокои и засмя. Мързелът му взе връх. Уви, този мързел посреща много добре подобни прекъсвания на работата.

Аз... аз, която обикновено не съм много нервна, почувствувах как просто настръхвам. Имах желание да изпъдя нахалницата... и въпреки това се постарях да се усмихна, да прикрия колкото мога настроението си... но то прозираше.

Ники влезе като у дома си, както винаги. Бе ли допуснала тя досега, че нейните посещения ми причиняваха раздразнение и страдание? Във всеки случай не даваше с нищо да го разбере, струва ми се, че долавяше моята тревога и дори се забавляваше с нея...

Тя влезе и аз я уведомих:

— Жил работи.

— Няма да го безпокоя за дълго. Само пет минути.

Настоях кротко:

— Уверявам ви... че днес е особено увлечен в работата си. Елате утре... или днес, но по-късно...

Говорех тихо. Но колкото повече аз понижавах гласа си, толкова по-високо заговорваше Ники.

— Ще видите, че моят разговор ще го заинтересува. Само пет минути.

Както тя разчиташе, Жил чу и дойде:

— Вие ли сте, Ники?

— Да. Може би ви безпокоя... но ще ми позволите да вляза само за малко, нали?

Тя пристъпи към него с протегнатата ръка и лицето на Жил се разведри. Той я въведе в кабинета си.

Оставих ги сами, но после размислих, че не постъпвам добре и отидох при тях. Знаех вече, че целият следобед ще бъде изгубен за Жил. Имаше ли смисъл да продължавам да се сърдя?

Когато влязох, Ники посрещна моето появяване с престорен изблик на радост:

— Ще поискаме мнението на Флориз. Чуйте, мила, касае се за...

Прекъснах я веднага:

— Нали знаете, че нямам мнение, аз съм твърде невежа по всички литературни въпроси. Ще ми позволите само да ви слушам и да кърпя чорапи, нали?...

При думата „чорапи“ Жил направи отчаяна гримаса, а Ники се изсмя, като го погледна. Знаех, че на съпруга ми ще му стане неприятно, когато им покажа своята прозаична работа, но го направих нарочно, като не знаех как другояче да му намекна, че аз поне не си губя времето напусто. Прочее престорих се, че не забелязвам нищо и започнах усърдно да кърпя.

Жил ми обърна ядовито гръб и каза:

— Да продължим, ако нямате нищо против, Ники.

Той зачете отново листовете, донесени от Ники. Почти не слушах, защото всяка дума ме дразнеше. От време на време Жил правеше забележки, по-често върху стила и твърде рядко върху идеята и същността. Жил изпитва ужас от неясните, отрупани изрази.

И вчера го чух да казва на Ники:

— Пет прилагателни в едно изречение от два реда. Наистина това е твърде много! Мислите ли, че за да се опише една хубава нощ, са необходими толкова прилагателни, колкото звезди има в Млечния път?...

Ники даваше вид, че се съгласява и подчинява смирено пред някой много по-опитен и вещ от нея. Въпреки това аз имах чувството, че нищо не е в състояние да промени нейния лош вкус и че преди всичко тя държи Жил да се занимава с нея, а не с работата ѝ. Престанах да слушам какво говореше съпругът ми и отново си помислих колко голямо би било удоволствието ми, ако вместо смешните писания на Ники, слушах някои хубави страници, написани от Жил.

Това се случи на няколко пъти, но много рядко. Аз го слушам винаги с неизказано удоволствие, защото харесвам всичко, което той създава. Но когато Жил иска да му обясня точно впечатлението си, винаги бързам да го целуна. Не мога да му обясня защо се възхищавам. И явно тогава той смята, че изобщо не мога да си съставя никакво мнение... Ето защо, струва ми се, че той не се интересува особено какво мисля аз... Докато Ники...

Колко пъти съм го виждала да ѝ задава един или друг въпрос и да очаква нейните отговори, като че някой оракул ще отвори уста, за да произнесе пълни с тежест и смисъл думи.

Тази важност, която той ѝ отдава, ме кара да излизам вън от себе си, макар че се старая да не издам с нищо чувствата си. Защо, когато Жил всъщност знае много добре истинската ѝ стойност, защо се прави, че отдава такова голямо значение на думите ѝ?... Защото аз изобщо не си отварям устата ли? Може би... Но не може ли или не иска да си даде сметка как ме измъчва, като постъпва така?

Тези мисли кипяха в ума ми вчера, докато той четеше, разискваше, критикуваше, но и не пропускаше да похвали. Внезапно след един „много добър“ пасаж Жил се обърна към мене и попита:

— А ти, Флориз, не си ли на същото мнение?

Лошо избран момент, за да се иска моето одобрение. И аз ли трябваше да се възхитя? Свела очи над чорапите, отвърнах, че не съм слушала и се извиних, че съм мислела за съвсем друго нещо.

И в същия миг съпругът ми отсече тихо:

— Питам се тогава защо си тук?

— Оставете жена си — забеляза Ники. — Вие знаете много добре, че тя не се интересува от литература.

Не отговорих нищо. Бях твърде нервирана и малко по-късно станах и минах в другата стая. Там настъпи неизбежното отпускане на

нервите. Зарових глава между възглавниците и заридях.

— Докъде иска да стигне Жил с тази Ники, която ненавиждам?
— питах се аз. — Нима е възможно да не вижда колко ми е непоносимо нейното присъствие!...

Тровех самата себе си, защото съзнавах, че моята непохватност имаше немалък дял в цялата тази история. Толкова ли мъчно щеше да бъде да не се държа като малка глупава женица и да не позволя на тази незначителна Ники да се отнася тъй нахално с мене?...

Ох, по-лесно е да се взреш ясно в себе си, отколкото да се овладееш. Откакто Ники беше влязла, аз предчувствувах каква грешка ще направя, ако издам лошото си настроение, и все пак не бях успяла да се спра... Всъщност моята съпротива беше напълно безполезна. Нима бих могла да накарам Жил да работи, като му попреча да се развлича и да дава съвети на една „колежка“?...

Всички тези мисли минаваха през главата ми и аз се сърдех на себе си... Но ревността, по-силна, ми шепнеше: „Нима не виждаш неговото внимание, неговата симпатия към една друга жена, която прави всичко, за да го впримчи и отстрани от тебе!“.

В края на краищата тази ревност, която не ми даваше мира, беше напълно законна. И чувството за мярка и благоразумие, вродено у мене, се бореше с желанието ми да се разбунтувам. Аз плачех, плачех и стисках юмруци. Колкото повече исках да се успокоя, толкова по-обилно течаха сълзите от очите ми. Всичкият ми яд към тази нахалница, която според мене нямаше друга цел, освен да разстрои нашето семейство, намираще израз в тези ридания, едва сподавени от възглавниците.

Колко време трая тази криза? Бях неспособна да се овладея. Бях се оставила напълно на отчаянието си. Предчувствувах, че Жил ще дойде и ще ме намери в такова състояние. Гордостта ми ме съветваше да не допусна да ме види така, но един глас ми настояваше: „Какво от това! Толкова по-добре. Той ще разбере...“.

И наистина Жил влезе. Почувствувах ръката му на рамото си:

— Какво ти е, Флориз? Кажу какво ти е?

— Остави ме.

— Отговори ми... защо са тези сълзи?

Продължавах упорито да крия лицето си между възглавниците. За нищо на света не бих дала каквото и да е обяснение пред другата,

която чувствавах, че се ослушва зад вратата. Тогава Жил се върна при Ники. Чух го да ѝ шепне неясни извинения и после да я изпраща.

Когато той се върна, аз се изправих и вдигнах към него облените си в сълзи очи. Лицето ми сигурно е изразявало някаква безизходна мъка, защото Жил се показва изведнъж много нежен, седна до мене, опита се да ме милва, да ме целуне. Но аз го отблъснах с ръка.

— Какво има, Флориз? Кажи ми какво има... Лудост е да изпадаш в такова състояние. Обясни ми...

Понеже, сложила кърпичката си на устата, продължавах да ридая и упорито отказвах обяснение, той в края на краищата каза:

— Значи всичко това е заради Ники? Така е, нали? Нашите разговори ти са неприятни... Ти не искаш вече да я виждаш... Не искаш, нали?... Е, добре, утеши се, ще ѝ пиша да не идва вече... Ще ѝ пиша веднага... Хайде, не плачи... послушай ме. Казвам ти, че вече няма да я видиш тука... Утеши ли се?

Не, аз не бях се утешила. Все пак една голяма тежест се бе смъкнала от сърцето ми. Не отвърнах нищо на думите на Жил, но сълзите говореха вместо мене. И в моето упорито мълчание той лесно можеше да намери отговора на своите въпроси.

Съпругът ми отиде да напише въпросното писмо — три реда само, но твърде красноречиви. Той ми го прочете. Молеше Ники да не идва известно време у нас, като изтъкваше, че и двамата се нуждаем от спокойствие: той заради работата си, аз заради нервността си.

— Тя ще разбере — каза ми Жил. — Можеш да бъдеш сигурна, че няма да я видиш скоро.

Престанах да плача. Тогава той ме целуна и аз вече не се противях, дори отвърнах на целувките му. После съпругът ми излезе, „за да пусне писмото“... И до вечерята останах сама с мислите си.

XVI

Вярно е, аз не виждам вече Ники... и не съжалявам, че се показах малко смешна, защото резултатът, който постигнах, не е за пренебрегване.

Но не зная защо, струва ми се, че Жил вече не е същият. След като прояви към мене много нежност, като че искаше да се извини за обидите, които ми бе причинила натрапчивата Ники, сега той е станал извънредно мълчалив, затворен, дори бих казала, малко странен... От какво е недоволен?... Резкият начин, по който се бе отнесъл с Ники — учтиво, но недвусмислено предупреждение, че нейното присъствие ми е неприятно, отначало ми беше харесало много. Но когато на другия и на следващите дни забелязах, че Жил е сериозен, дори сърдит, запитах се дали трябваше да приема неговия жест. Може би той е държал на посещенията на Ники повече, отколкото съм допускала?...

Опитах се да си осветля този неясен въпрос. Казах на съпруга си, че съжалявам, задето съм се поддала до такава степен на раздразнението си и съм го лишила от тези тъй интересни за него литературни разговори. Той отвърна, че „не дава пет пари за Ники и за нейните забавни разговори“, но се ядосва, че се е отнесъл към нея така просташки... И понеже аз съм била причината за тази му постъпка, помоли ме да не му я припомням...

Докато ми говореше, Жил не се и опитваше да скрие лошото си настроение. Сметнах, че е недоволен от така прибързаното решение. И тъй като, въпреки всичко, предпочитам да страдам, но да го виждам щастлив, казах:

— Жил, заговарям за това, защото не искам повече да те лишавам от общуването с Ники. Така че ти можеш да й пишеш...

Той ме прекъсна рязко:

— Нищо няма да й пиша. Човек трябва да бъде последователен. Нейното присъствие ти е непоносимо и тя няма да стъпи тук поне за известно време. Не, не бих желал да се повтори онази сцена...

— Но...

— Няма „но“! Аз вече имам опит.

Почти грубият му тон ме нараняваше. Очите ми отново се напълниха със сълзи.

— Моля ти се, не започвай да плачеш отново!

Овладях се. Преглътнах сълзите си, но не можах да не прошепна:

— Виждам, че ти държиш повече на нея... отколкото на мене!

В същия миг съжалих, че произнесох тези думи. Жил, който дотогава никога не беше се разгневявал особено, избухна.

— Флориз — извика той, — ако продължаваш в този дух, ще направиш живота ни непоносим. Това ти държане започва вече да ме вбесява! Колко пъти трябва да ти повторя, че Ники ми е безразлична?... Ревността е като болест, уверявам те, и ти трябва да се излекуваш!

Излязох, за да не се разплача пред него. Скрих се в съседната стая, но чух, че Жил хлопна след малко входната врата.

Вечерта, докато се хранехме, някакво особено стеснение цареше между нас. Схванах, че Жил ми се сърди, но бях решила да се преструвам, че съм забравила всичко, което е станало, и да се старая да привлека вниманието му другаде. Вечерята, която бях приготвила колкото можех по-добре, беше по вкуса му. Това подобри настроението му, а един мой незначителен намек за едни съседи, с които той обича да се подиграва, го накара да се усмихне. Неусетно атмосферата се разведри. Поне за една вечер успях да победи ревността си.

Във всеки случай тя съвсем не е умряла в мене и сигурно още дълго време ще страдам от нея.

XVII

Моята ревност е вече неоснователна: Ники, тъй внезапно, както се бе върнала от Испания, отпътува... за Русия. Тя е била заминала вече от няколко дни, а ние нищо не сме подозирали... Казвам „ние“, защото и Жил беше искрено учуден, когато Мари-Франс му съобщи новината.

Това се случи вчера сутринта. Телефонът иззвъня. Аз бях в кухнята. Додето ида, Жил ме изпревари и вдигна слушалката.

— Вие ли сте, Мари-Франс... Да... Благодаря... Чакайте да попитам Флориз.

Жил ми предаде, че Мари-Франс ни канеше на чай. Можех ли да приема?...

Аз долових веднага важния, малко подигравателен тон на моя съпруг и разбрах на какво се дължеше той.

Не бях ходила отдавна у Сервал, защото се страхувах да не срещна там Ники. Жил сигурно беше отгатнал подбудите ми. Потиснах страха си и отвърнах без колебание: „Да“.

Той предаде отговора ми, остана няколко минути внимателно заслушан и после възкликна:

— Какво казвате?... Не, не знаех... Да, да, когато се видим, ще поговорим пак...

Той постави слушалката и се обърна към мене:

— Надявам се, че сега вече ще се успокоиш напълно. Ники е заминала. Ще отсъствува няколко месеца. Смята да пише роман за съветска Русия.

Аз гледах Жил... Не бях особено изненадана от това заминаване, защото човек можеше да очаква всичко от тази луда... но какво мислеше той?...

За щастие в този миг успях да се въздържа от всякакви забележки, от всякакви въпроси, които съпругът ми без съмнение би сметнал за неуместни. Какво мислеше?... Какво мисли той?...

Уви! Напразно си блъскам главата, за да разбере какво става зад това упорито чело, какво крие това уморено лице... Не ще успея...

Ники?... Дали няма да започна да съжалявам, задето я пропъдих?... Сега чувствавам между Жил и мене едно отдалечаване... което ме плаши, което ме влудява...

Какво му е? Защо от време на време ми се струва, че ме гледа почти с неприязън?... Онази сцена ли?... Не. Той няма навика да се сърди дълго... Впрочем вече съм убедена, макар и твърде късно, че Ники беше за Жил само едно развлечение.

Тогава?... Нима ме обича по-малко? Нима не ме обича вече?

Сейньос ме изненада онзи ден тъкмо когато се бях отдала на такива тъжни размишления. Бях сама у дома, както често ми се случва напоследък. Бях нервна. Имаше часове, откак шиех. Пътуващи музиканти свиреха на улицата и тъгата на тяхната песен увеличи моята.

„Би трябвало да изляза — помислих си аз. — Трябва да отида някъде. Глупаво е да предъвквам постоянно тези мисли, които ме съсипват... и когато се върне Жил, да му покажа това мрачно лице, чието изражение го дразни.“

Друг път, когато изпадах в такова настроение, отивах в близката черква привечер. Там цари полумрак и тишина. Свещите блестят и тук-там се мяркат няколко жени. Уличният шум достига глух като далечен морски грохот. Прекарвах известно време там, докато заобикалящото ме спокойствие проникне в душата ми, и после се прибирах у дома.

Но тази вечер нямах достатъчно смелост, за да постъпя така... и посрещнах позвъняването като истинско освобождение. Някой идеше. Може би Мишел... Нейното бърбрене щеше да ме изтръгне от мрачните ми мисли... Беше Сейньос. Той ми се усмихна широко:

— Минавах оттук и видях, че прозорците светят. Да не би да съм избрал момент, неудобен за посещения? Имам нещо да съобщя на съпруга ви и предполагам, че ще бъде от интерес за него. Вкъщи е, нали?...

Той сваляше вече дрехата си, когато аз му отговорих:

— Жил излезе, но може да го почакате, ако искате... Само че може би ще се прибере доста късно. От известно време е придобил навика да завършва деня си в кварталната библиотека.

— Какво! — възкликна Сейньос. — В библиотеката... когато имате такъв дом... и когато... когато...

Той не се доизказа, но процеди през зъби едно твърде красноречиво: „Глупак!“.

Започнах да се смея, но по-скоро имах желание да плача. Разбра ли Сейньос по лицето ми това, което ставаше в мене?...

Сейньос ме ухажва, но много сдържано, много кавалерски. Чувствувам, че ми е верен и искрен почитател. И най-важното е, че когато съм с него, не изпитвам никакъв страх. Нещо повече, вярвам, че би ме защитавал дори и срещу самия Жил. И тази вечер дълго време, макар и да даваше вид, че се шегува, той се стараеше да ме успокои: трябваше да разбере Жил, да вникна в неговата природа и да не обръщам внимание на всяка дреболия...

Той остана да вечеря заедно с нас. Тогава събщи на Жил предложението си: едно добро място щеше да се освободи в издателска къща. То не беше за пренебрегване, защото по-малко от всякога литературните произведения можеха да хранят създателя си. Сейньос смяташе, че предложението ще се понрави на Жил.

Слушах радостно. Колко пъти Жил ми бе казвал:

— Бих искал да имам един постоянен доход, който да ми осигурява сносен живот. Доходите от писателската ми дейност трябва да идват в плюс... Идеалното би било да не разчитам на тях, за да свържем двата края.

Гледах Сейньос с благодарност. Струваше ми се, че тази вечер той е за нас истинско провидение.

Но ето че Жил го прекъсна:

— Много мило, че си се сетил за мене, драги приятелю, но...

— Какво?... Нима това не те блазни?... Издателската къща е фирма с тежест. Ако те приемат, а в това не се съмнявам, не трябва да се колебаеш, уверявам те. Не толкова заради това, което ще получаваши в началото, колкото за онова, което ще дойде впоследствие. И после, дори от гледна точка на твоето бъдеще като писател...

Бедният Сейньос, как трогателно се стараеше да го убеди!... Уви! Аз разбрах веднага!... Ден след ден редовно да отива в бюрото, да има строго определени часове, задължително присъствие, неотложна работа... О! Не, не... Съпругът ми нямаше да поеме подобен товар дори и при много по-примамливи предложения, дори ние двамата да умираме от глад и нищета... той никога нямаше да приеме.

И ето на, отговори точно тъй, както предполагах:

— Повтарям, драги Сейньос, ти си трогателен приятел и колега и аз ти благодаря от все сърце, но не мога да си представя, че съм в състояние да изпълнявам такава скучна и заседнала работа. Бих предпочитал да отида да живея на остров Таити и да се храня само с кокосови орехи. В края на краищата защо не?... Това ме привлича хиляди пъти повече... и къде би било преимущество на нашия занаят, ако ни се отнемеше и тази независимост?...

Той се смееше. Сейньос ме погледна крадешком с едва прикрито съчувствие. Побързах да стана и да отида в кухнята, за да потърся нещо, което липсваше от масата. Боже, каква тревога ме обзема...

XVIII

Жил се прибра вчера много по-весел от обикновено. Той беше излязъл рано следобед с намерение да мине край редакцията на списанието, за което сега работи. Предположих, че от това посещение е последвало нещо добро и го поздравих.

— Списанието? — отвърна той. — Да, всичко върви добре. Доволни са от работите, които им давам.

Касаше се за „Сухи листа от Испания“. Жил беше използвал една част от бележките и първоначалните си опити...

— Екзотиката се харесва винаги... Но не заради това имам доволен вид, както ти самата забелязваш. По-скоро става дума за друга екзотика...

Запитах го с поглед.

— Срецнах един човек, с когото разговарях няколко часа.

— Един човек?

— Да... Напразно ще се опитваш да отгатнеш, ти не го познаваш. Един стар приятел от детинство. Добър другар... Бяхме изгубили всяка връзка. Той е пътувал много. Сега се връща от Индокитай. Поканих го утре на обяд и ти ще се запознаеш с него. Много интересен човек.

Приятел на обяд — това означава за мене почти двойно повече работа в кухнята. Но трябва да призная, че Жил не злоупотребява с подобни покани.

— Добре — отвърнах аз, — ще предупредя жената.

Жил се излегна на дивана с усмивка на уста и се загледа в тавана.

— Смешно е все пак... Има дванадесет години, откакто не сме се виждали... и ето че сега се срещаме съвсем случайно на улицата... да, на улицата. Той пръв ме позна: „Я гледай, Жил, ти ли си!“. Аз познах гласа му, но се поколебах за миг, когато погледът ми се спря на лицето му. Сега той е брадат и обрасъл като маймуна. Съвсем друг е, само очите му са останали същите, а дори и очите... Чувствува се, че те са видели твърде много необичайни неща!... Пътешествията променят, обновяват!... Той е отслабнал. Чертите му са добили повече твърдост,

повече характерност... Той пък ми каза, че аз никак не съм се променил... Чел е някои от моите писания... защото там в самотата се чете много... харесали са му много... После отидохме в едно кафене. Припомнихме си старите времена, колежа, изпитите, а дори и някои глупости... Изобщо много бърбихме... Ти ще го видиш утре.

— Как се казва?

— Фабиен дьо Мазан.

Та днес аз се запознах с господин Фабиен дьо Мазан. Не бих отдавала особено значение на това ново запознанство, ако не забелязвах, че Жил изпитва необясним интерес към този изскочил от миналото приятел.

Познавам достатъчно моя съпруг, за да не се учудвам прекалено на прищевките и временните му увлечения. Освен това твърде естествено е да се посрещне с възторг един приятел от детство, появил се ненадейно след дванадесетгодишно отсъствие. Изглежда, този Фабиен е бил един от най-обичаните му съученици. Общи схващания са ги свързвали... И те са се откъснали един от друг само защото „съдбата е пожелала така“.

Обяснявам си много добре всичко това. Аз самата срещам с голяма радост приятелките от детството и обичам с тях да си припомням миналите дни.

Какво очаквах от думите, разменени между Жил и приятеля му пред мене? Нищо особено, но може би някой намек за младостта на съпруга ми, за някое събитие от живота му на млад мъж, което би ми помогнало да разбера по-добре днешния Жил. Защото той остава за мене все така непознат и загадъчен и най-голямото ми желание е да го опозная по-добре, за да го разбирам винаги.

Спомените им не оправдаха любопитството ми. Миналото, което си припомнях, не представляваше никакъв интерес за мене... Впрочем те говореха само за незначителни неща, може би именно защото аз присъствувах и ги притеснявах... Не зная, може и да се лъжа...

Все пак, що се отнася до Жил, този следобед остави у мене странно впечатление. Зная много добре защо. Порази ме особената важност, която този приятел бе добил изведнъж в неговите очи.

А при това на пръв поглед у Фабиен дьо Мазан няма нищо толкова необикновено. Той изглеждаше малко по-възрастен от съпруга

ми, макар и да са на едни години. Брадата променя за добро лицето му, което не може да се нарече хубаво. Косите му са преждевременно побелели, очите са светли, погледът студен, остър. Енергичните черти му придават мъжественост. В държането му има нещо котешко, което му създава известен чар, но у мене поражда недоверие. Не е бърлив, но умее да каже това, което иска да каже, без излишни обяснения.

Съпругът ми го обсипа с въпроси за Индокитай. Той му отговаряше, без да се старае да блесне или да се направи интересен, но без да пропуска важните точки. У него се чувствуваше интелигентният, точен, пресметлив човек, който не дава воля на въображението си. Симпатичен ли е? Откровено казано, не. От него се излъчва нещо непознато, нещо прикрито. Той отразява далечните страни, от които идва. Не е от тези хора с открити лица, които привличат, и все пак вдъхва интерес. Бих казала дори, че понякога в погледа му има нещо хипнотично.

Доколкото ми е известно, Жил никога не се е занимавал с колониални въпроси. И ето че сега проявява внезапен интерес към Индокитай. Той разпитва приятеля си за климата, за флората и фауната на тази страна, без ни най-малко да го е грижа, че ще покаже невежеството си, което в това отношение не е по-малко от моето. Дори бих казала, че аз съм по-добре осведомена от него, защото Кристиан ми бе описала много неща... Но ето на, Жил никога не беше разпитвал Кристиан и чичо Фил за Индокитай, а сега изведнъж проявяваше такъв интерес... Понякога го бях чувала да казва: „Бих искал да посетя тази страна“. Разбрах, че го привлича нейната живописност, девственост... Но досега любопитството му бе минавало тъй бързо!...

Днес, напротив, той разпитваше приятеля си с необяснима настойчивост, като искаше точни сведения за неща, които никога не предполагах, че могат да привлекат вниманието му. И действително какво значение може да има за него добивът на каучук, на кафе, черници, изобщо на всичко, което се раждаше в колониите?...

Естествено интересът към живописната страна на въпроса ми е напълно обясним. Индокитай е страна, напълно различна от нашата, природата, жителите, животът са различни... Но за какво му бяха тези подробности от земеделската, индустриалната, търговската област?...

Впрочем в края на краищата господин Мазан започна да се смее:

— Но ти досаждаш на госпожата с всички тези въпроси!... Какво, да не би да смяташ да пишеш нещо за Индокитай?

— Нямам такова намерение.

— Във всеки случай, ако искаш да се осведомиш, ще намериш много книги по тези въпроси. Аз ти казвам съвсем сбито това, което зная, но предупреждавам те, че съм запознат само с една малка част от тази колония, която, както ти е известно, е по-голяма и от Франция.

Господин Дьо Мазан е организиран недалеч от Черната река едно земеделско предприятие, чийто директор е той самият.

— Началото беше тежко — каза ни той, — но сега, общо взето, всичко върви добре, макар че и в Индокитай, както навсякъде, се печели по-малко. Дойдох тук, за да увелича капитала. Намерих залежи, които искам да експлоатирам.

— Какви залежи?

— Медни, железни, дори златни.

— Нима там има злато?

— Надявам се, че да. Искam също да намеря някой да ми помага, защото съм сам. Заплатата ще бъде добра... и какъв хубав живот!

— Хубав живот?

— Разбира се! Хубав за този, който обича независимостта и не се плаши от самотата.

— А областта?

— Прекрасна. Местността е почти дива, безкрайни гори, неизвестност, чудни гледки. Лов на дивеч, когато пожелаеш.

— Какъв дивеч?

— От гълъби до тигри!... Има голям избор: фазани, диви петли, кози, елени и какво ли не още!...

— А растителността?

— Всичко, което можеш да видиш в тропиците.

— Палми?

— В тази местност няма особено много палми, но други, не по-малко красиви дървета...

— А как изглежда Черната река?

— Видът ѝ е мрачен, както и името, но истинско великолепие е, когато слънцето залее залесените ѝ брегове!

След като обсипа така с въпроси приятеля си, който, трябва да го призная, отговаряше много сърдечно, Жил млъкна и се замисли. Тогава

аз се видях принудена да занимавам господин Дьо Мазан и понеже ми бе омръзнало да слушам за далечни и непознати страни, насочих разговора към близки места и го запитах дали познава Беарн.

— Не, ни най-малко, но чувал съм, че това кътче е едно от най-хубавите места на Франция.

— Не са ви излъгали.

Описах му колкото можех по-добре нашия Габизо, нашата река, планините и очаквах с любопитство какво ще каже той. Мазан се показва много сдържан и произнесе, само от учтивост, няколко любезни думи.

— Сигурно всичко това ви се вижда много скромно, господине, и вие едва ли бихте заменили вашите диви страни с нашия идиличен край.

Той се усмихна.

— По-късно може би... засега не.

— Вие откъде сте?

— Парижанин съм, госпожо.

— Как, парижанин и предпочитате да живеете там!

Съпругът ми изпревари неговия отговор:

— Той има хиляди пъти право. Париж става все по-глупав и по-глупав.

Погледнах го учудена:

— Ти ли казваш това? Аз мислех, че за тебе не съществува нищо друго в света, освен Париж.

Жил повдигна рамене:

— Човек се променя.

— От вчера... толкова бързо!... Само като срещна господин Дьо Мазан?

Той започна да се смее.

— Може и да е така!

Престорих се, че не поглеждам сериозно на шегите му.

След като привършихме обяда, заговорихме за литература. Наистина господин Дьо Мазан е чел много. Той знаеше всички новини.

Доста рано приятелят на мъжа ми стана и обясни, че трябва да тръгва. Жил каза веднага.

— Аз ще те придружа.

Те излязоха заедно. Жил не се върна целия следобед и аз можах спокойно да напиша тези редове.

Не зная защо, предчувствувам, че нищо хубаво няма да излезе от това ново приятелство.

XIX

Какво се изпречва с всеки изминат ден, какво се вмъква неусетно между Жил и мене?... Защото има нещо между нас, чувствавам го все по-сигурно и по-сигурно... Нещо като воал, който става все по-гъст и по-гъст, който усамотява и отстранява от мене съпруга ми. Не мога да си обясня тази загадка... Но това „нещо“ съществува, за мене няма съмнение... И точно от него е моята тревога.

Преди известно време приписах вината на Ники, но Ники замина далеч, а нашите отношения си останаха същите. Каквото и да казва Кристиан, моята добра воля не е в състояние да предотврати това, което идва. Всеки ден долавям, че Жил е престанал да бъде към мене такъв, какъвто беше. Хиляди дребни подробности, които ме измъчват, свидетелствуват за това. Не искам да кажа, че Жил е престанал да ме обича, но чувствавам много добре, че малко по малко сърцето му клони към безразличие. Къде е поривът на първите дни и тази нежност, прозираща във всичките му постъпки към мене?

Напразно се питах и взирах в себе си, не можах да открия нищо, което да оправдае тази промяна. Аз продължавах да бъда това, което бях. Обичам Жил дори повече, отколкото в началото. Тогава защо той се отчуждава?

Откакто се е срещнал със стария си приятел Фабиен дьо Мазан, имам нов повод за безпокойства. Сега едничкият интерес на Жил е Индокитай или по-скоро — всичко свързано с живота, който се води там. Съпругът ми постоянно е с приятеля си ту у нас, ту навън. Те двамата водят дълги разговори в кабинета следобед, вечер, а понякога и сутрин.

В повечето случаи се въздържам да взимам участие в тях, но понякога, по време на чай или след вечеря, съм принудена да остана.

Аз лично не изпитвам особено влечение към Индокитай. Преди, когато Кристиан ми разказваше за пътешествията си и ми описваше странните неща, които бе видяла, я слушах по-скоро изненадана, отколкото очарована. И често пъти сама съм се питала: „Наистина ли всичко това е по-хубаво от родния ни край? Та при нас има толкова

прекрасни неща!?” И мисълта ми се понасяше към Пиринеите, към реката, ливадите...

Трябва да призная също, че всичко свързано с Китай ми е вдъхвало известен страх. Не мога да обясня причината за това по-скоро детско чувство... Може би пък доста често съм слушала за китайските „жестокости“, за малката стойност, която китайците отдават на човешкия живот, за тяхното разбойничество и грабежи. Никога не съм забравила един разказ, четен още в детството ми. Там постоянно ставаше дума за отрязани глави, люшкаци се по дърветата... Това ужасно видение ме преследваше дълго и аз винаги виждах Китай през него.

Във всеки случай не бих посмяла да говоря за това на съпруга си. Сигурна съм, че той ще се превива от смях и ще ме нарече „малко момиченце“. Впрочем Индокитай не е Китай... но все пак те трябва да имат доста допирни точки.

Сега бих искала да мога да поговоря за всичко това с Кристиан, но тя е далеч. И кога ли ще се върне? Писмата ѝ са кратки, а понякога и картички с няколко реда. Тя се е увлякла напълно в зимните спортове: кънки, ски, спускане с шейна. Пише ми, че никога не е водила похубав и по-здравословен живот и не се е чувствувала така добре. Вечер танцували в топлите и уютни салони на хотела. Но между тези описания нямаше нищо поверително, никаква изповед. Кристиан никога не прави изповеди, защото в такъв случай би трябвало да се изпишат много страници, а тя ненавижда дългите писма. Те са били добри за времето на бабите ни, когато хората били изтъкани от чувства. А трябва да прибавя, че Кристиан иска да отстрани чувствата от своето битие, както се премахва нещо отживяло и ненужно.

Аз съм може би доста наивна, но смятам, че това е глупаво и продължавам упорито да вярвам, че чувството е прекрасно нещо, което придава стойност на живота. Понякога човек може да страда от него, но то доставя и толкова чудни радости.

Спомням си, че веднъж говорихме с Жил по този въпрос. Той беше напълно на моето мнение.

— Само че — заключи той, — човек трябва да внимава да не стига до наивни пресилени чувства. Те трябва да се потискат. Но чувствата, излъчени от една красива душа, обогатяват всичко. Отнеми чувството от творчеството на Ламартин — и какво би останало?...

Това беше по време на годежа ни. Тогава Жил и аз разисквахме по подобни въпроси. Какво би казал днес той? Дали не е скъсал с поезията? Често си задавам този въпрос...

Зададох го и на Сейньос, който беше дошъл да ни види и ме завари сама, както почти всички следобеди напоследък... И струва ми се, той не е много недоволен, когато ме намира сама, макар че се извинява смутено и веднага иска да си върви. Но задоволството му, че ще прекара известно време при мене беше толкова явно, че не бих си позволила да му причиня и най-малката мъка. Той е добър и искрен приятел и аз го ценя. Само като ме гледа, Сейньос е щастлив, струва ми се, че може да изминат часове, без да произнесе нито дума. Той, който обикновено е тъй приказлив.

Но аз го принуждавам да говори, защото зная, че подобно мълчание може да бъде опасно. Впрочем той знае, че е излишно да храни каквато и да е надежда. Аз обичам съпруга си и това ми е достатъчно. За щастие Сейньос е от тези, които се задоволяват с няколко думи, разменени с жената, която им харесва, без да имат други по-определени намерения. Той е човек, на чиято почтеност мога напълно да разчитам.

Аз го попитах какво мисли за промяната в настроението на моя съпруг, за настоящото му безразличие към това, което обичаше над всичко: поезията, и за неочакваното му влечение към нашите азиатски колонии.

Той се изненада.

— Наистина Жил е малко непостоянен, но вие не бива да се тревожите. Той да се откаже да пише? Не допускате подобно нещо. Това е присъщо за хората на изкуството: днес са склонни да изгорят това, което вчера са обожавали... но винаги се връщат към това, което истински са обичали.

— А какво обича той истински?

— Първо вас, а после писателския си занаят, макар че досега го е упражнявал по-скоро като любител.

— А тази внезапна слабост към един приятел, когото не е виждал от дванадесет години!... Признайте, че това е смешно.

— Не познавам този приятел. Жил никога не ми е говорил за него. Но достатъчно е било той да опише пред съпруга ви тези

далечни, непознати страни... и въображението на поета е било веднага покорено.

Признах пред Сейньос, че се ядосвам, когато гледам как Жил изоставя всичко заради този си приятел. Казах му, че съпругът ми не работи вече, че когато е сам се затваря в кабинета си, за да чете книгите, които му е заел Фабиен дьо Мазан. Какви книги? Естествено литература, посветена на Индокитай. Жил възнамеряваше да пише някакъв роман, но сега е сложил настрана всякакви планове за работа.

Сейньос ми каза всичко, което можеше да ми каже, за да ме успокои. Но когато той си отиде, всичките ми страхове, по-силни и по-натрапчиви от преди, изскочиха отново.

XX

За съжаление безпокойството ми е било твърде оправдано. Все пак можех ли някога да допусна, че Жил ми готви подобна изненада?

Напразно се опитвам да вникна в същината на нещата. Струва ми се, че главата ми е празна. Краката ми са подкосени. Като че съм станала от тежка болест... като че съм сънувала лош сън... Жил, моят Жил, чието присъствие ми е тъй необходимо, както въздухът, който дишам...

Днес по време на обяда той изглеждаше толкова погълнат от мислите си, толкова далечен, че едва отговаряше на моите въпроси. Най-после аз не можах да не му кажа:

— Жил, кажи ми какво ти е? Днес човек не може да измъкне две думи от устата ти.

Той ме погледна. И веднага прочетох в очите му, че щеше да ми съобщи нещо неприятно.

— Тревожни вести?

Той поклати глава утвърдително.

— Много лоши?

След известно колебание Жил се реши да отговори.

— Те не засягат настоящето ни... но в близко бъдеще ще бъдем изправени пред тях.

— За какво се отнася? Материални въпроси ли?

— Да... Преди половин час се видях с нашия нотариус... Той ми отвори очите: приходите ни намаляват катастрофално. Ще бъдем принудени винаги да черпим от капитала. Сметката ми в банката е изчерпана. Казах му да продаде една стара къща в Маре, наследство от майка ми, но сега моментът е лош и купувачите са малко. Ще трябва да се продаде на загуба.

Никога не съм имала много ясна представа за значението на парите. В Габизо ние не живеехме в разкош, но затова пък не познавахме нито лишения, нито големи грижи. По тази причина материалните загуби никога не са ме плашили. Спомням си, че първия

път, когато Жил ми съобщи тревожната новина, аз го учудих със спокойствието си.

Повече или по-малко това ми се виждаше без значение. Впоследствие обаче започнах да се ядосвам, когато виждах, че Жил съвсем не се стараеше да намали разносните ни. Дойде пренасянето и настаняването... но аз се надявах, че с работата на Жил и с моите спестявания загубите ще се наваксат...

Днес, когато го чух да повтаря старите оплаквания, бях готова отново да се усмихна, но той не ми даде възможност да проговоря:

— Не, не, излишно е да казваш каквото и да е. С новото поскъпване на живота невъзможно е да продължаваме така... Скоро ще се разорим напълно... Не мога да гледам как се лишаваме, това съществуване е непоносимо за мене. Трябва да се сложи край. Трябва да започна да печеля, но едва ли ще мога с писателство, пък и няма време за чакане... Впрочем аз размислих добре... и взех вече едно решение. Колебах се, но разбрах, че това ще бъде за наше добро... Ти знаеш, че моят приятел Фабиен търси някой да му помага в Индокитай, да го замества в работата му. Заплатата е много добра. Аз му предложих да вземе мене.

Като произнасяше последните думи, Жил наведе глава и извърна очи. В миг разбрах истината:

— Ти ще заминеш! — възкликнах аз.

— Още не съм решил напълно, но... твърде е възможно. С Фабиен се споразумяхме...

— И ти сигурно ще заминеш... сам?

— Ето, точно по този въпрос се колебая най-много... Една раздяла винаги е мъчителна... и особено за този, който остава. Бих искал да ти спестя тази мъка, но Фабиен ме убеди да не те взимам със себе си. Впрочем той има право. Заради здравето ти, по-добре е да не ме придружаваш при това първо пътуване. Предвиденото ми там жилище не е за семейство, ще е лишено от доста удобства и после — разносните ще бъдат много по-големи...

Всичко беше предвидено и пресметнато. Всяка дума на Жил смазваше сърцето ми... Това заминаване вече беше напълно обмислено, без аз да съм предупредена или питана... Сега Жил ми разкриваше всичко така внезапно и така жестоко, че няхах нито смелост, нито енергия да се противопоставя.

Облак премина пред очите ми. Почти паднах на дивана до Жил. Обгърнах с ръце врата му и прошепнах:

— Не заминавай, Жил. Моля ти се, не заминавай!

Сигурно съм била страшно бледа. Жил започна да ме гали и да ме обсипва с нежни думи, като едновременно се стараеше да ми обясни, че заминаването му е една необходимост, че то е единственият начин да се спечелят пари, единственото, на което можеше да се нагоди неговата независима природа... че по-късно аз ще му благодаря.

Продължавах да го моля да се смили над мене и да не заминава, но има ли смисъл да се опитваш да разнежиш едно сърце, което вече не те обича! Защото ако Жил наистина ме обичаше, той нямаше да може да се реши на тази раздяла.

През сълзи изказах гласно тази си мисъл:

— Ако ме обичаше, ти нямаше да ме напуснеш.

— Напротив — отвърна той, — аз се реших на това заминаване до голяма степен точно защото те обичам. Време е да поправим едно положение, което може да ни изведе до разорение. Там ще спестя пари, които, на свой ред, и аз ще мога да вложа в някое предприятие...

— Химери! Имаш само надежди...

— В живота всичко се крепи на надежди... И после, ние не можем да живеем със сух хляб.

— Защо не прие службата, която ти предлагаше Сейньос?...

— Благодаря!... Цял ден да стоя затворен в една стая...

— Нима ще се откажеш да пишеш? Ти си надарен, всички го казват...

— Няма да се откажа. Там дори ще видя много интересни неща. Аз имам нужда от свободен живот. Тези страни ме привличат.

Тези страни го привличат. Това е всичко. Би ли могла бедната незначителна Флориз да разсее техния чар...

Облях се в сълзи и дълго плаках, глуха към всичко, което Жил ми говореше.

XXI

Днес едва пиша тези редове, защото очите ми са възпалени от сълзи. Постоянно ми се струва, че се намирам пред някаква страхотна пропаст, в която се е сгромолясало цялото ми щастие.

Нима наистина всичко дойде толкова бързо! Можех ли да очаквам подобно нещо от Жил!... Не, не го и допусках дори, въпреки всичките ми тревоги и страхове... И неволно си спомних майчините възражения още преди годежа ми: „Ако господин Шевриер е лекомислен, той ще си остане такъв, Флориз... И повярвай ми, най-важното не е да се омъжиш, а да се омъжиш добре“.

Тогава аз отговорях наивно: „Мамо, сигурна съм, че тази, която се омъжи за него, ще бъде щастлива...“.

Прехапах устни, когато си спомних нейните думи. Аз имах такова доверие в Жил и не можех да си представя, че той може да ми причини подобна мъка.

И все пак дори и сега не чувствавам към съпруга си истински гняв. Не мога да кажа, че ме е излъгал. Нима той самият не ми бе признал какъв е: „Непостоянен, егоист, ревниво пазещ свободата си, изобщо човек не за съпружески живот и семейно огнище...“.

Аз си спомням много добре тези думи... Той ми ги каза в гората на Габизо, където разменихме и първата си целувка...

Тогава сметнах, че Жил е прекалено откровен, прекалено съвестен... а ето че сега думите му излизат съвсем верни!

Да, свършено верни, защото нашата раздяла е близка. Отначало не исках да повярвам, че това е възможно и направих всичко, което беше по силите ми, за да разубедя Жил. Ходих при госпожа Дьо Рувер, лелята на Жил, която смятах, че ще има влияние над него.

Леля ни веднага отвори кесията си, за да ни помогне, но Жил отказа гордо.

— Ние нямаме нужда от няколко едри банкноти. Слава богу, аз още не съм стигнал дотам да протягам ръка... но трябва да замина точно за да избягна подобно нещо. Трябва да направя този опит... И после, чувствавам нужда от един по-друг живот, от обновление... Не

мога да ти обясня всичко това, моя малка Флориз, пък и да бих ти го обяснил, едва ли ще го разбереш... Може би аз изживявам една криза. Тук всичко ми се вижда глупаво, мрачно, грозно, скучно. Ако остана, няма да напиша нищо свястно... пък и материалното ни състояние се влошава. Трябва да замина.

— Защо — попитах плахо — не направиш някое малко пътешествие... с мене? Ще вземем колата и ще отидем заедно в Прованс.

Той повдигна рамене:

— Мила Флориз!... А материалната страна на въпроса? Впрочем колкото за колата, аз помолих да ѝ търсят купувач. На мене ми трябва не малко пътешествие, а голямо... Трябва да поживея под други небеса.

Да живее под други небеса! Как мога да го разбера аз, която не желая друго, освен да прекарам целия си живот край Жил, под небето на Франция!

Бих искала да видя отново господин Дьо Мазан, да го разпитам, да разбера, да узная...

Но той е станал невидим, откакто Жил ми съобщи решението си. Когато казах на Жил, че това ме учудва, той ми отговори:

— Фабиен е прекалено зает. Впрочем той трябва вече да е напуснал Париж. Аз ще го настигна в Марсилия.

Писах на мама. Не можах да скрия от нея страховете си. Тя писа веднага на Жил... с много такт и предпазливост го помоли да се откаже от проекта си, който е твърде жесток за мене... Без да се сърди и упреква, бедната ми майка се бе постарала да го убеди, че новият живот, в който Жил иска да се впусне, може да бъде пълен с опасности и разочарования... Изобщо тя бе казала всичко, което може да каже една майка на зет си, когато сърцето и живота на дъщеря ѝ са заплашени.

Трябва да призная, че мама обичаше много Жил и досега се гордееше с него. Впрочем и последното ѝ писмо не беше лишено от добри чувства.

Накрая тя намекваше, че ако животът в Париж е много скъп, в Габизо, при нея и баба, ние винаги можем да намерим сигурно и спокойно убежище. „Струва ми се, че при нас има по-добри условия за интелектуална работа, отколкото в Париж“ — добавяше тя.

Жил поклати глава и се усмихна странно, след като прочете писмото. Той ми го подаде, без да продума, и после излезе.

Когато се върна, напразно очаквах някаква реакция. Нищо не последва. Бих предпочела една неприятна забележка пред това мълчание. Страхувайки се да не предизвикам някой лош отговор, и аз мълчах.

Казват, че нощта успокоява и нашепва съвети, но аз прекарах една тъжна нощ, защото мисълта, че нещастиято вече е неизбежно не ми даваше мира.

И наистина на другия ден се убедих, че всякаква борба е безполезна. От един от големите магазини пристигнаха множество пакети. Това бяха покупки, правени от Жил. Между другото имаше и един куфар. Нямахте и съмнение какво е неговото предназначение. И последните ми надежди пропаднаха. Всичко беше платено...

Жил го нямаше вкъщи. Когато се прибра, не можах повече да изтрая и дадох воля на мъката си. Плаках, стенех, виках, молих. Казах му, че ако замине, ще умра. Накрая изгубих всякакво самообладание. Бях едновременно вбесена и отчаяна, като виждах, че нищо не може да го разколебае.

— Ти твърдиш, че ме обичаш — казах аз през сълзи, — но все пак ще заминеш, макар че виждаш в какво състояние ме довежда това. Всеки изминат ден ме уверява, че ти не държиш на мене... Какво ще стане с мене?... Безразлично ти е, нали?... Мислиш ли, че ще мога да остана тук и да те чакам месеци и месеци, а може би и години? Аз наистина ще умра!...

Той се опита да ме успокои с нежни думи, но всъщност се стараеше да ме вразуми, което явно показваше, че няма намерение да отстъпи. Чувствувах, че всичко, което говореше, не идваше от сърцето му. И внезапно това чувство ме успокои като студен душ. „Свършено е — помислих си аз, — той не ме обича вече... Всичко е свършено...“

Като видя, че сълзите ми пресъхнаха и държането ми стана по-спокойно, той ми каза:

— Какво искаш, ние и двамата сме жертва на някаква тайна сила, която ме подтикна към това заминаване. Днес е невъзможно да направя стъпка назад. Подписах вече. Сега е въпрос на чест дали ще приема, или ще откажа. Не трябва да ми се сърдиш. Съдбата е пожелала така...

В гласа му се долавяше вълнение. Може би той беше искрен, но аз не можех да го разбера. Тайнствена сила?... Съдба...

— Защо подписа, без да ме предупредиш?

— Знаех, че ти няма да се согласиш... Но моля ти се, примири се, Флориз... и не ми отнемай смелостта и твърдостта.

Гледах го трепереща, глупава, питах се дали не съм играчка на някакъв лош сън, нима наистина щастието ми си отиваше...

Жил добави с глас, който се стараеше да направи убедителен, но който осъждаше мене, невинната, на едно жестоко наказание:

— Трябва всичко да се приеме спокойно. Дал съм нареждания на нотариуса да ти отпуска всичко, от което ще имаш нужда по време на моето отсъствие. Не искам нищо да ти липсва. Свободна си, стига да искаш, да останеш в Париж... Но струва ми се, че ще предпочетеш да живееш в Габизо при майка си и баба си...

Не отговорих нищо, но при този намек потреперих. Там прекарах светлото си детство, там за първи път бях опиянена от любов и щастие... Габизо, напуснах те със сърце, преливащо от надежди, ще приютиш ли сега мъката ми?...

Но бих ли могла занапред да живея другаде, освен в Габизо...

ТРЕТА ЧАСТ

I

Как намерих смелост днес да отворя тази тетрадка? 12 март... 4 април. Повече от три седмици, откакто съм се върнала в Габизо... Нима времето продължава да лети? Аз нямам никакво желание да живея. Мама често ме моли:

— Флориз, трябва да се стегнеш. Ще се разболееш, заприличала си на сянка.

Бих искала да не огорчавам мама и баба, които ме приеха тъй нежно и съчувствено, но не мога... не мога да се съвзема.

Понякога се питам дали Жил, Париж, нашето щастие... не беше само сън... Ето на, не съм ли отново сама в Габизо... не е ли пак пролет... но погледът ми неволно се спира на златната халка и на смарагдовия пръстен. Сълзи ме задавят. Тогава мама ме поглежда с мъка:

— Флориз...

А баба се опитва да ме утеши:

— Съпругът ти ще се върне... Той ще ти пише даже да отидеш при него... Имай търпение... Успокой се.

Да се успокоя?... Едва ли ще мога... О, не, аз не се залъгвам, Жил няма да ме потърси... Понякога се опитвам да разбера каква тайна ни раздели. Припомням си целувките, ласките на Жил и съвсем недоумявам... Как да повдигна воала? Освен Ники, между нас не бе имало никакво сериозно недоразумение. Аз престанах да бъда ревнива.

Може би някоя друга, по-опасна от Ники?...

Разпитвах съпруга си... но не, нямаше нищо подобно. Жил не обичаше друга... но бе престанал да обича и мене. Той предпочиташе свободата си. Аз бях само една прищявка в живота му... Казват, че творците били като децата — непостоянни, капризни, играчките лесно им омръзнали... Но все пак не всички артисти са такива. Чувала съм за множество изключения.

Аз се надявах до края... През последните дни не пророних нито сълза, нямах вече сили да плача, но разстроеното ми лице, уморените ми движения издаваха мъката ми.

Личеше си, че Жил се бореше сам със себе си. Леля му Дьо Рувер, Мишел го упрекваха открито за раздялата, която ми налагаше. Сейньос бе имал с него мъчителна разправия. С мене той беше ту мрачен и упорит, ту предишният добър и сърдечен Жил.

Тогава той ми казваше, сякаш за да се извини:

— Ангажирах се вече, не мога да отстъпя назад...

Една неделя съобщи:

— Получих писмо от Дьо Мазан. До края на седмицата трябва да отида при него в Марсилия. Ти ще заминеш във вторник за Габизо, нали? Нотариусът ми обеща да се погрижи за мебелите и апартамента...

Нададох вик на ранено животно:

— Значи истина е... ти ме напускаш?...

Той повдигна рамене:

— Флориз, моля ти се, не прави трагедии... Аз не те изоставям... Напротив, искам да ти осигуря един богат живот.

От този миг стиснах устни и преглътнах мъката си. Всяко желание за съпротива умря у мене.

Приготвих куфарите си и заминах без упрек, без молба, без сълзи. Едничка гордостта ми даваше сили...

Но защо днес съживявам тези спомени? Колко упорита е любовта! Напразно си повтарям, че всичко е свършено между Жил и мене и че най-добре е да забравя... Но не, аз дебна и сега пощальона с разтуптяно сърце, както някога... Получавам писма от леля Дьо Рувер, от Дениз, от Мари-Франс...

Притеснението, отразено в тях, ми напомня съболезнователни писма... Получих четири страници и от Мишел... и едно чудесно писмо от Сейньос. Кристиан също се бе постарала да ме ободри с няколко реда. Сега тя е в Италия...

Не пристига само писмото, което най-много бих желала да получа... Впрочем Жил ми пише, но за мене ли са тези хладни и кратки писма, в които той описва впечатленията си от пътешествието?... Боже мой! На какво още се надявам?...

II

Изнизаха се още много дни... очакваното топло писмо от Жил... повикването... не идва.

Надеждите ми са излъгани... но дойде нещо друго, нещо сериозно. Аз съм едновременно радостна и тревожна... Отначало не можех да повярвам... Предполагах, че е временно неразположение, но сега зная: аз ще имам дете. Скоро ще имам жив спомен от Жил! Тъкмо когато бях най-отчаяна, животът ми получаваше отново смисъл...

Откога желях да бъда майка... може би ако това бе станало по-рано, Жил нямаше да ме напусне... макар че той самият не искаше дете...

Сутрин, когато времето е хубаво, аз поднових разходките си в планината. Май е... Колко хубаво миришат цъфналите шипки!... Понякога някаква внезапна радост пламва в сърцето ми... Тя е чиста, тиха и не прилича на нито една от изпитваните досега радости.

Моето дете... Нашето дете... Как го обичам вече! То ще прилича на баща си, било момиче или момче... Ще има неговите черни коси и хубавите му очи; ще има неговата волева и лакома уста и тази подкупваща усмивка...

Нашето дете... Нима Жил няма да пожелае да го види... О! Той ще се върне... Сигурна съм, ще се върне и ще остане.

Но понякога си мисля, че детето, което очаквам, е вече почти сираче... И няма ли Жил да се отдалечи още повече, когато научи за раждането на това дете, което би му наложило един улегнал, застоял семеен живот?

Естествено споделих с мама за надеждите си. Тъкмо този ден очаквахме госпожа Пуртау. Не я бях виждала, откакто се бях завърнала в Габизо, защото сега тя прекарва повечето време в По при Жан-Луи и жена му, които са много щастливи и вече имат едно хубаво, здраво дете.

Госпожа Пуртау никога не беше особено снизходителна с мене и аз се плашех от тази първа среща с нея... Страхувах се да я видя след

заминаването на Жил, още повече че тя не одобряваше моя брак и бе изказала съмнения за моето щастие още от самото начало.

Чувствах се особено нервна. Това се дължеше на състоянието ми, а също и на очакваното посещение.

Мама ме намери тъкмо когато се бях отпуснала в едно кресло в хола. Навън валеше и аз не бих могла да изляза. В желанието си да ме развлече тя ме улови за ръката и каза весело:

— Ела да видиш салона... Той е в пролетната си премяна... Чудесен е.

Последвах я. Стаята миришеше на восък и рози. Вдъхнах с пълни гърди този познат аромат. Паркетът беше като огледало. Мебелите и украшенията лъщяха... за първи път влизах тук, откакто се бях върнала в Габизо. Обзе ме необяснима слабост, сълзи бликнаха от очите ми и мама ме прегърна.

— Флориз, какво ти е?

Изправих се с усилие.

— Колко си бледа — прошепна мама. — Седни... Облегни се... По-добре ли се чувствуваш сега?

Промълвих едва чуто:

— Мамо, прости ми, че досега нямах смелост... но искам да ти кажа... нещо и хубаво, и тъжно... Струва ми се, че...

Мама ме погледна въпросително и когато ѝ обясних по-добре, възкликна:

— Какво?... Нима е възможно?...

— Да, мамо...

— Бог да те благослови...

Сълзи бликнаха от очите ѝ. Сълзи на щастие... а в това време моите ме изгаряха!...

— Ще кажа на доктора да мине утре — добави мама. — Ще пишеш на Жил веднага, нали?... Боже, колко съм доволна...

Две седмици изминаха оттогава. Времето и лекарят потвърдиха надеждите ми. Но аз още не съм съобщила новината на Жил, макар че баба и мама постоянно ме подканят. Чувствам, че те си правят някакви илюзии, които аз съвсем не споделям.

Да пиша на Жил... Има ли смисъл?... Защо да се залъгвам... Чувствам, че с всеки изминат ден Жил се откъсва все повече от мене, че се привързва все повече към отново намерената свобода!

Изоставена?... Не напълно наистина. Нотариусът ми изпраща пари повече, отколкото ми са необходими. Съпругът ми продължава да ми пише... Той ми се обади от Порт Саид, Джибути, Коломбо, Сейлан, Еден, Сингапур... но никаква нежна, искрена дума, никакво съжаление...

Да му съобщя, че чакам дете... О, не, страхувам се, толкова се страхувам от отговора му!

III

Една сутрин вместо отдавна очакваното писмо от Жил получих няколко реда от Кристиан. Чичо Фил отиваше да се лекува във Виши, а братовчедка ми съобщаваше, че би прекарала с удоволствие известно време при нас, стига да не ни безпокои...

И ето сега тя пак е тук и животът сякаш започва отново... Бих могла, бих искала да го повярвам... Кристиан е настанена в стаята, която заемаше и преди две години... Автомобилът е на старото си място и от време на време неговият клаксон проехтява из цялата градина.

— Днес следобед смятам да се поразходя. Ще дойдеш ли, Флориз? — обърна се към мене Кристиан.

Отначало отказах заради състоянието си, но мама се намеси:

— Флориз, защо не отидеш с братовчедка си?... Нищо няма да ти стане... Докторът каза, че трябва да се развличаш...

Отстъпих... и оттогава, вече две седмици, аз редовно придружавам Кристиан в разходките й... Ние минаваме през много познати села и градчета, чиито къщи и градини сякаш ни поздравяват... Животът продължава. Всичко е същото, само аз съм се променила... Къде са някогашното ми безгрижие, илюзии, настроение?...

Бих искала да живея само заради малкото същество, което се създава тъй тайнствено в мене. Бедно дете, ще го обичам и за двама ни...

Защо напоследък съм завладяна от желанието да видя отново местата, където се зароди нашето краткотрайно щастие? Тъжно поклонение...

Бяхме в По, в сладкарницата, където го видях за първи път; в парка Бомон, където получих първата си любовна целувка; в долината Барету; в Лурд, където Жил и аз бяхме вечерта след венчавката ни.

Един ден дори накарах Кристиан да минем край вилата, в която преди две години летуваха Сервал. Тя изпълни желанието ми и така аз

можах да зърна само за миг градината, в която Жил за първи път ми изповяда своята любов.

Често в желанието си да ме разтуши Кристиан ми казва:

— Ти не си даваш миг спокойствие и сама се измъчваш. Повтарям ти, това е лудост.

Чичо Фил е поискал сведения. Службата, която Фабиен дьо Мазан е предложил на Жил, е лишена от всякакво бъдеще. Работата не е особено сериозна. Климатът е лош, самотата пълна и от материална гледна точка — нищо сигурно.

Братовчедка ми каза веднага:

— Повярвай ми, Жил скоро ще се разочарова... ако вече не се е разочаровал... Толкова по-зле за него, защото сам пожела да отиде, и толкова по-добре за тебе, защото след този жалък опит той ще се върне при тебе укротен и вразумен...

— Не искам да страда, да бъде нещастен.

— Чудна си! А ти щастлива ли си?...

— Ами ако климатът, щом е толкова лош, порази здравето му!...

— О, Жил е здрав като камък... и после, той ще вземе всички предпазни мерки... Още нещо, татко твърди, че предприятието на Мазан скоро ще фалира. Тогава, ако съпругът ти иска да остане в колониите, татко ще му предложи много по-добра работа в Ханой или Сайгон, а ти ще можеш да отидеш там дори и с детето си. Виждаш ли сега, че няма защо да се отчайваш толкова?... Много съпрузи са се разделяли за няколко месеца, а после са се събирали с още повече любов...

И Кристиан подкрепи думите си с няколко примера. Не мога да й се сърдя, че говори така. Кристиан говори като дете, тя сама признава, че още не е обичала... Затова аз не разисквам с нея причините, които ни разделиха. Би било безполезно...

Предполагам, че тя вижда във внезапното заминаване на Жил само една нова прищявка, която скоро ще му омръзне. Аз не се и опитвам да я разубеждавам. Стеснявам се да разкривам мислите и страховете си. Дори и на мама не съм се доверила напълно...

Колко лесно си представят те, че бих отишли при Жил!... Не, никога не бих се решила да му се натрапя.

IV

Към средата на юни сме. Вече по съветите на лекаря сутрин оставам по-дълго в леглото. Прозорците са широко отворени. Розите са цъфнали в градината. Лилавите гроздове на глисина красят балкона.

Лястовичките, някогашните ми приятели, са се върнали в гнездото си. Те пак имат малки. Гледам ги и си мисля... И аз се завърнах в гнездото си, но сама... И кога ще види баща си детето, което нося в себе си?... Какво мисли този баща за раждането на това дете?

Бях съобщила на Жил новината и очаквах със страх и нетърпение неговия отговор. Днес следобед получих писмо. Слава богу! Жил ми пише, че новината го е развълнувала и зарадвала... Аз съм дори изненадана. Той казва, че е горд с бъдещото си бащинство и дори, стори ми се, като че съжaliaва, че не може да бъде при мене сега и по-късно в решаващите дни. Препоръчва ми най-мило да оставя да ме гледат, да бъда много разумна, за да може всичко да мине колкото е възможно по-добре.

Ето защо сега всичко ми се вижда малко по-светло и по-хубаво... Но явно едва ли някога ще се науча да познавам съпруга си!... Има нежност, много нежност в днешното му писмо. Обикновено Жил не пише празни думи... и може би той още ме обича... Можех ли да се надявам, че ще посрещне така добре новината?

Мама, баба и Кристиан се зарадваха много, когато им съобщих какъв е отговорът на Жил.

— Виждаш ли...

— Казвам ти, няма да мине една година и съпругът ти ще се върне или ще ти пише да отидеш при него...

— Дори ако ти можеше сега да пътуваш, той може би щеше да те извика незабавно...

Аз бих искала да мисля като тях. Четох и препрочетох писмото на Жил. То е по-дълго и по-подробно от обикновено. Съпругът ми описва настаняването си, работата, местността, разходките. Изглежда, че Черната река и околностите ѝ са получили името си основателно...

Едва ли е приятно да се живее там... Но той не споменава нищо за възможност да се върне или да се съберем. Бих казала по-скоро, че изпитва някакво упорито желание да останем разделени, дори и това да му причинява известно страдание... И все пак може наистина да ме обича... макар че не е логично...

Понякога се питам дали Жил не ме обича повече, когато сме далеч един от друг. Чувала съм, че мъртвите ги идеализират, а раздялата е временна — смърт.

Понякога в Париж ми се струваше, че Жил се е наситил на моето присъствие и на моята сляпа любов. Може би, без и да подозирам, той ме упреква в нещо?...

Странна, болезнена загадка!... Кой ще я разреши?

Струва ми се, че чувам Сейньос, добрия Сейньос, който продължава да ми доказва верността и искреността си с топлите си писма:

— Артистите, моя малка приятелко, тоест прекалено чувствителните хора като вашия съпруг са понякога странни същества. Щастието, истинското, простото, обикновено щастие им доскучава!... Тогава те изпитват някаква особена нужда да се направят нещастни!

Себе си... и другите!

V

Месеци изминаха... Октомври е. Кристиан отдавна е напуснала Габизо. Есенните дни стават все по-дъждовни, а аз често изпитвам странна умора.

— Ще мине — казва мама. — Дължи се на състоянието ти.

Може би... а може би и здравето ми се разклати от твърде много вълнения, твърде много скърби... И после... не съм го признавала никому... Аз все се надявах, че Жил ще се върне. Пак моето лудо въображение е виновно. Бях твърдо уверена, че той ще дойде за раждането на детето... Но напоследък получих едно писмо от него, което ме накара да се запитам: „Ще се върне ли някога той?“. Изглежда, че Жил започва да свиква напълно с живота в колониите и с нашата раздяла. Той ми пише:

„Тръгнах на път с коня си рано сутринта вчера. Стигнах до реката и дълго вървах край нея.

Слънцето бе запалило тъмните й води и те блестяха ослепително като пламъци... Не можех да се нагледам на този поток от слънце между тъмните брегове... Красотата, която видях, ме направи щастлив...“

Още от самото начало чарът на тази чудна Черна река го взе в примките си... Още първите му писма са пропити с възторг от местността, от екзотичната природа... Препрочитам предишните му описания и потръпвам. Жил като че се опиянява от тъжното величие на заобикалящата го природа. Естествено аз познавам в него поета, когато чета редовете му, и не мога да не се радвам, да не бъда горда, че те са отправени до мене, но се страхувам от враждебността на заобикалящата го природа, от вероломността на тази красота, която го опиянява.

Дано Жил да не стане жертва на тази нездравословна страна.

И после, колко бих искала в тези страници, изпълнени с литературни описания, да има малко проста, истинска нежност към мене. Жил ме уверява, че не ме забравя, че мисълта му е постоянно при мене в Габизо, но личи си, че Габизо и аз не му липсваме. Той свикна с раздялата.

Новата работа и обстановка поглъщат напълно ума му, а изглежда, че и сърцето му, без дори той сам да го съзнава.

Но аз чувствавам, че добивам отново смелост и вкус към живота. Още няколко седмици и ще бъда майка. Черпя силите си от тази надежда, от безграничната обич, която предварително изпитвам към малкото същество, което живее в мене.

Не исках да се съвзема. С някаква горчива радост оставях да ме погълне споменът за Жил, съжалението за изгубеното ми щастие. Но майчината любов, този могъщ инстинкт, който спеше в мене, внезапно взе връх и отнесе всичко останало.

Спомням си. Беше малко след заминаването на Кристиан. Бях отишла да се разходя сама в подножието на планината. Слънцето прежуряше, а аз вървах, вървах... Съсипана от умора, спрях под сянката на един орех край пътеката и дори легнах на земята.

Песента на един поток, който се спускаше към долината, ме люлееше. Затворих очи и заспах. О, колко сладки са понякога сънищата!... Разхождах се с Жил из Монмартр. Той ме бе хванал под ръка и ми разказваше романа, който щеше да напише. Аз го прекъснах със смях:

— Стига! Не чуваш ли, Париж ти се подиграва?...

А Жил ми отвърна щастливо:

— Какво от това, щом ти си до мене, тъй хубава и сладка...

И колкото сънят бе хубав, толкова мъчително бе събуждането. Намирах се в една тясна долина. Наоколо ми се издигаха високи планини. Техните върхове бяха остри, скалисти, изсушени от слънцето, но буйна растителност покриваше по-ниската част на склоновете им, разделени един от друг с мрачни, усойни урви.

Жил ми пишеше, че някои пейзажи от околностите на Черната река му напомняли понякога някоя по-хаотична част на нашите планини. И в миг аз си спомних за съпруга си. Почувствах се едновременно тъй близко и тъй далече от него, обзе ме такава ревнива

ярост при мисълта за екзотичните пейзажи на тропиците, които ми го отнемаха по-непоправимо може би от някоя жена, и заридях.

Колко време съм плакала? Не зная. Искях да умра там на тревата, толкова силна беше притъпената ми за кратко време мъка.

Внезапно скочих, за да избягам от това място... И тогава стана чудото. Странно потреперване ме разтърси цялата. Моето дете, животът на моето дете се пробуждаше в мене. Сключих молитвено ръце. Да умра?... Не. Да живея, да живея за него. Прибрах се в Габизо напълно успокоена.

Моето дете... Още няколко седмици и то ще бъде настанено в малкото снежнобяло кошче, поставено до леглото ми. Всяка сутрин, щом се събудя, първият ми поглед е отправен към него. Навън вали. През отворения прозорец се виждат намусеното небе и плачещите клони. Не спях добре. Мислите ми са тъжни като времето... но пак поглеждам бялото кошче... И аз съм спала някога в него, но сега то е подновено... То е празно, но не за дълго... Скоро леко дишане ще го оживи... Чистото детско дихание ще изпълни враждебното мълчание на моите безсънни нощи и това дихание занапред ще следя всеки миг... Нима скоро аз ще имам такова съкровище?... Забравям Жил, неговото необяснимо поведение, безразличието му.

Моето дете... Аз си представям вече усмивката му, лицето му. Следобед с мама разговаряме и шием дрешките и пелените. Баба плете терлички и гащички. Представям си закръгленото здраво телце, което ще изпълни тези дрешки.

Баба, мама и Мелани искат момче, а струва ми се, че Жил предпочита момиче. Момче или момиче, детето ми има вече име: Ги Бернадет... Аз нямам предпочитания. Ги или Бернадет, момче или момиче... Аз ще посрещна детето си с гореща радост, със сърце, готово на всички жертви, за да му спести и най-малкото страдание... И дори ако то трябва да се облекне само на моята любов, какво от това!... Моята любов ще бъде толкова голяма, че то няма да забележи, че е лишено от друга...

Да, разпръснаха се потискащите облаци, струпали се над мен при замиването на Жил. Пред люлката на моето дете аз не искам да имам други, освен здрави и бодри мисли.

VI

Бихте ли повярвали, Ники, злополучна Ники, с която започнаха моите тревоги и недоразумения, че мисля често за вас сега, когато ден след ден седя и шия в стария салон на Габизо! Спомням си как презрително ми се усмихнахте, когато изказах възторга си от семейството на съседите ви; спомням си подигравките ви по мой адрес.

Не ви се сърдя. Сигурно вие все още продължавате да се лутате и да търсите силни усещания в живота. Съжалявам ви, ако никога не вкусите радостите, които днес аз познавам...

Моето дете... Видях миналата седмица сина на Полет и на Жан-Луи Пуртау. Полет, която прекарва лятото в Розьоре, придружава понякога свекърва си, когато тя идва на гости в Габизо. Жената на Жан-Луи не ми е по-симпатична от майка му и, разбира се, бих предпочела да не ме обсипват с престорено съчувствие по повод отсъствието на Жил и с кисело-сладникави намеци. Но има задължения, от които човек не може да се изплъзне, и аз съм принудена да оставам в салона по време на тяхното посещение.

Този ден те ни доведоха бебето, пълничко единадесетмесечно момченце, будно и усмихнато. За миг то спря върху мене чистите си, широко отворени очи... И разбрах, че когато човек гледа тези хубави детски очи, може да забрави всичко грозно в живота, всяка човешка измяна.

Още няколко седмици...

VII

Преди два месеца аз родих мъртво дете. То едва не ми струва живота... Но и защо ли не ми го отне?... Ужасно: навеждах се над люлка, а се озовах над гроб...

Бях се примирила с отсъствието и необяснимото бягство на съпруга си с надеждата, че ще имам това дете. Мислех за жените, преживели войната, едва омъжени, вдовици, почерпили сили да се борят с живота само от майчината си любов. Надявах се, че ще мога да бъда като тях...

А ето че сега...

О, ако Жил се върнеше... На нашата възраст едно гнездо, пометено от бурята, може наново да се устрои... Но, напротив, изглежда, че Жил се откъсва все повече и повече от мен.

Тогава защо ме оставяш да живея, Господи?

— А ние... ние?... — молят ме през сълзи мама и баба.

Вярно е, аз съм несъзнателно жестока в скръбта си. Но такъв е законът, децата стават неблагодарни, когато, на свой ред, бъдат обладани от майчиния инстинкт.

Нито съпруг... нито дете... О, да бях умряла!...

ЕПІЛОГ

I

„О, да бях умряла!...“

Дневникът на Флориз завършваше с тези думи. Когато Жил обърна и последната страница, зората се пукваше вече. Той изскочи въвн от леглото. Долу около сламената къща туземците се събираха за всекидневната работа. Трябваше да се възползват от няколкото похладни часове. Жил даде нарежданията си и проследи как хората и животните се отдалечаваха.

Останал сам, той вдигна очи към заляния в розово хоризонт. Като внезапно смъкнато було, нощта си отиваше бързо пред победоносния ден. Наставаше приятният час, в който въздухът бе пропит с чуден хлад. Изведнъж небето пламна и яркочервеният му цвят беше подобен на цвета на нажежено желязо. После огненото червено се смекчи, стопи, изчезна и небето доби нежен и хубав седефен цвят, скривайки пожара под млечната си повърхност. И тогава слънцето се показа... Голям розов рубин, малко забулен от синевата... Колкото повече се издигаше, толкова повече розовият оттенък се заместваше с оранжева огнена, палеща багра.

— „Да бях умряла...“ — прошепна Жил. — Но не, тя не трябва да умре, не бих го допуснал... Не искам...

Той започна да се разхожда тъжно по верандата. Мисълта му бе погълната от току-що прочетеното. Лицето на Флориз, болна и посърнала, беше пред очите му. Бедната Флориз! След толкова надежди — мъртво дете! Отчаянието й сигурно е започнало след това тъжно събитие. Жил бе отгатнал настъпването му по разреждането на писмата й, по тъгата, пропита във всеки ред.

Цялото минало блесна пред него. Флориз преди женитбата, такава, каквато я разкриваше дневникът й, беше наистина девойката, която той си бе представял... и обичал. Той си спомни опиянението сред първата им среща, опиянението от любовта им и всички радости, които им бе дала тази любов.

После... Какво беше се случило? Какво бе станало с него? Каква беше тази необходимост да избяга, да замине?... Една среща, намерен стар приятел... и една мамеща екзотична страна... И тогава той не бе успял да преодолее желанието си за нов живот...

Чу се тих шум. Боси крака стъпваха по пода на сламената къща. Жил се обърна. Беше момчето. Носеше му утринното кафе. Банята беше готова. Раздавачът чакаше писмата, за да тръгне. С няколко отсечени думи Жил му заповяда да чака. После седна пред писалището си и започна:

„Флориз, моя малка любима Флориз,

Колко добре направи майка ти, че ми изпрати тази тетрадка... тази тетрадка, която крие в себе си цялата ти младост, цялата ти детска и чиста душа, тъй дълбока и честна... и твоето сърце, което е туптяло толкова силно и тъй незаслужено за мене. Чувствувам угризенията съвестта... Полека-лека разбрах колко много злини съм ти причинил. Твоята тетрадка ми осветли много неща. Тя ми показва много добре какъв не трябваше да бъда и какво не трябваше да направя. Да, аз съм виновен, страшно виновен... Но всичко ще бъде поправено. Когато ти получиш тези редове, моя малка Флориз, аз ще пътувам към Франция. Няма да се мине седмица и аз ще пристигна. Впрочем ще те предупредя, за да знаеш точно кога да ме очакваш. Ще ти телеграфирам още тази вечер...

Аз съм виновен, вярно е. Не трябваше да заминавам, да те изоставям. Защото за тебе, Флориз, моето заминаване беше равнозначно на изоставяне. Не зная още какво стана в мене. Понякога има толкова много недомислие и тъмнота в подбудите, които ни карат да действуваме...

Когато те срещнах, скъпа малка Флориз, обикнах те най-много заради това, което беше. Виждам те, като че беше вчера: една девойка от миналото време, девойка от епохата на Мюсе, с чисто чело и големи замечтани очи, с меки кестеняви коси, с чудна детска усмивка...

Обикнах те, Флориз, защото ти беше въплъщение на един образ, които съм виждал само в мечтите си... До последния миг мислех, че те срещам насън... Но сънят стана действителност... Направих всичко възможно, за да те притежавам, за да бъдеш моя... и ти стана моя... Държах те в прегръдките си, притисках те до себе си, четях в душата ти... И не се разочаровах... Обичах те най-много, защото ти беше сякаш видение от миналото, въплъщение на една мечта, нещо чудно и единствено по своята чистота и невинност в нашата действителност. После внезапно очарованието изчезна. Защо? Сам не зная...

Когато срещнах Мазан, моите предразсъдъци бяха вече разколебани и за него беше твърде лесно да ме спечели. Аз мечтаех вече да замина. Каква странна нужда изпитва понякога човек да смени хоризонтите, да напусне всичко. Нужда от нова среда, нов климат, нова атмосфера...

Въпреки това аз не те излъгах съвсем. Материалното положение? То не беше блестящо, но не беше и отчаяно. Единственото напълно вярно нещо е, че беше невъзможно да те взема със себе си, че не си създадена да живееш тук, при тези условия. Но най-много аз излъгах самия себе си само за да задоволя нуждата си от един нов живот.

Не се опитвай да разбереш всичко, Флориз. По-добре ме оправдай. Прости, както се прощава на непослушно, немирно дете...

Впрочем аз бях наказан. Наказанието започна за мене веднага след изпаряването на първоначалното опиянение, когато трябваше да свикна с плоската действителност, с живота, за който не бях подготвен и в който мечтите биха били само елемент на слабост... А после дойдоха и угризенията на съвестта... Започнаха с вестта за детето. Мисълта, че скоро ще бъда баща и това дете, нашето дете, ще се появи на бял свят така далеч от мене, тази мисъл понякога ме натъжаваше много повече, отколкото можеш да допуснеш.

Колко ли пъти, Флориз, си ме обвинявала в коравосърдечие и безгрижие! Когато узнах, че толкова очакваното дете се е родило мъртво и че с него рухваше целият ти свят, угризенията и мъката ми се увеличиха. Досега аз не ти бях казал нищо и привидно посрещнах без голямо вълнение печалното събитие. В мене продължаваше да съществува онази непозната сила, която понякога ни принуждава да вършим точно обратното на това, което бихме искали, и скрива истинските ни чувства.

Писмото на майка ти и най-вече твоята тетрадка ме освободиха най-после от грозния егоизъм, който ме караше да се затварям в себе си. Мисълта, че ти можеш да умреш, моя скъпа Флориз, да умреш тъй далече от мене и по моя вина, ме изпълни с ужас. Стори ми се, че през целия ми живот пред погледа ми ще бъде твоето бледо, замръзнало лице, че угасналите ти очи вечно ще ме упрекват.

Искам да прогоня далеч от себе си това ужасно видение. Трябва да забравим миналото, мила, и да мислим само за близкото ми връщане. Трябва вече да повтаряш всеки миг, че Жил скоро ще бъде в Габизо, щастлив да те види отново, да се грижи за тебе, да те глези, да те излекува. Ти ще разтвориш широко ръце, за да го прегърнеш и ужасното време на раздяла и самота ще бъде забравено... А пък аз ще напусна тези места без съжаление, защото отново съм привлечен от теб. Чувствам нужда да те утеша, да ти върна здравето, да изградя отново нашето гнездо. Моето отсъствие не беше дълго, година и нещо, но по твоя дневник виждам какви опустошения е направило то в тебе. Но ще настъпи край на всичко това, Флориз. Скоро при тебе ще дойде един преобразен Жил, достоен да ти осигури щастливо настояще и бъдеще.

Сега вече само една-единствена мисъл ме владее: да те видя отново, моя Флориз, да те притисна до гърдите си.

До скоро.“

Твой: Жил

II

Флориз излезе от салона и мина през градината.

Беше юни. Птичките чуруликаха. Утринен дъжд беше освежил поляните и полята. По небето се пръскаха пухкави облачета.

Страните на Флориз бяха като два розови мака, разцъфнали на слънцето. Преди малко ѝ бяха предали писмото, което тя очакваше, откакто бе получила телеграмата за завръщането на Жил.

— От него е — бе прошепнала тя, преобръщайки писмото между пръстите си, без да смее да го отвори.

Беше я обзело силно вълнение. Пребледняла бе от страх.

— Какво чакаш, та не прочетеш писмото?

— Страх ме е — отвърна Флориз. — Страх ме е...

— Защо? — попита майка ѝ, която също почувства нещо като страх. — Прочети го по-скоро.

Най-после Флориз се реши. Скъса плика и когато прочете първите редове, радостта накара страните ѝ да поруменят.

— Той се връща, да, той се връща...

Тя прочете жадно цялото писмо, обзета от различни чувства — ту щастлива и разнежена, ту уплашена и трепереща. После младата жена излезе навън, за да се успокои.

След като прекоси градината, тя се запъти към горичката, поскита под сянката на дъбовете и после седна на покрития с мъх дънер, където с Жил бяха разменили първите си обещания. Тя слушаше песента на сърцето си, радостна като тази на горския поток, на коса, на славеите. Флориз се замисли... Жил щеше да се върне... Най-много след една седмица той щеше да бъде при нея... И тя отново щеше да сложи ръката си до неговата;, както преди.

Както преди?... Не, тя знаеше, че радостта, която ще изпита, няма да прилича на предишната. Невъзможно беше да изживее два пъти наивното опиянение, което бе изпитала някога. Опиянението, което бе изпитала в деня, когато даде сърцето си при първата целувка.

Неволно, припомняйки си този ден, тя повтори странната изповед на човека, който я бе поискал за жена: „Непостоянен, егоист,

ревниво пазещ свободата си, лош съпруг, човек, несъздаден за семейно огнище...“. Колко пъти тези думи бяха минавали през ума ѝ?

Флориз погледна писмото на Жил, което още държеше в ръцете си. Тревога помрачи радостта ѝ, същата тревога, която бе изпитала преди две седмици, когато пристигна телеграмата, известяваща завръщането му.

И тогава болезнена тревога се бе примесила с голямото ѝ щастие. Майка ѝ донякъде я бе разпръснала, като призна, че е изпратила тетрадката ѝ.

— Щом той се връща, значи те обича. Успокой се, детето ми — молеше я тя.

Отначало изпращането на дневника бе изплашило Флориз. Но убедителните думи на майка ѝ възвърнаха нейните надежди. И отново у нея се породил желание да бъде здрава, да живее.

Ето, дори и сега същата тревога се опитваше да смути радостта ѝ. Един глас нашепваше лоши предсказания: „Как можеш да разчитаеш на него?... Той е от тези незадоволени същества, които вечно мечтаят за един друг, измислен свят, за несъществуващ рай. Тези хора не съзнават злото, което причиняват. Когато случайно го забележат, изпитват внезапно угризение на съвестта, но скоро отново се поддават на химерите си... Ти си страдала от тях, ще страдаш и занапред...“.

Но на този глас Флориз противопоставя думите, писани от Жил:

„Отново се чувствам привлечен от тебе, чувствам нужда да те утеша, да те излекувам, да съградя нашето гнездо, което бе разстроено по моя вина...“

„Да съградя нашето гнездо...“ Флориз помисли, че може отново да бъде майка, да има друго дете, може би скоро... Как да не се почувствува отново окрилена от надежди? Не казваше ли Жил, че е завладян от една-единствена мисъл: да я види отново, да я притисне до гърдите си...

Флориз не беше вече двадесетгодишната девойка, тя беше вече жена... тя бе познала вече живота. Преди вярваше, че е възможно пълно щастие. Тя не подозираше, че човешката любов често донася повече горчивини, отколкото сладости. Сега Флориз знаеше.

При завръщането си Жил щеше да намери една променена Флориз, която още го обичаше, но бе се отърсила от детинските си илюзии. Повече или по-малко щеше да обича той новата Флориз?...

Може би тя пак щеше да страда, но нали винаги има един от двамата, който страда повече от другия... Може би щеше да бъде тя... но какво от това!... Тя щеше да бъде възнаградена с толкова други радости... О, само ако станеше майка!...

Флориз слезе от покрития с мъх дънер. Слънцето се бе скрило. Няколко дъждовни капки паднаха върху челото ѝ. Без да бърза, тя се запъти към къщи.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.